FEBRĂ ÎN ZORI

GÁRDOS PÉTER

PÉTER GÁRDOS

FEBRĂ ÎN ZORI

Original: *Hajnali Láz* [Fever at Dawn] (2015)

Traducere din maghiară de:
Andrei Dosa

virtual-project.eu

2017

Tu încă nu știi, frățioare, ce-a săpat
pe fruntea unui continent adâncă urmă,
aici în nord ai văzut, în lumină stelară scăldat
un avion într-o noapte cu lună.

(Miklós Gárdos, *Unui copil suedez*)

Unu

Tata a ajuns cu vaporul în Suedia într-o zi de vară în care stătea să plouă.

Războiul luase sfârșit abia de trei săptămâni.

Bătea un vânt mânios din nord, vasul se împleticea printre valuri de doi-trei metri pe Marea Baltică în direcția Stockholm. Tata fusese repartizat pe puntea de jos. Oamenii stăteau întinși pe saci cu paie și, apucându-și cu disperare paturile, încercau să se țină de ceva în groaznicul balans.

Nu trecuse nici o oră de la plecare, când tatei i s-a făcut rău. La început a expectorat o spumă însângerată și s-a întors pe o parte, dar apoi a început să horcăie atât de zgomotos, încât agonia lui aproape că reușea să domine plesnetele valurilor care se loveau de carena vasului. Deoarece tata făcea de la bun început parte dintre cei grav bolnavi, fusese așezat în primul rând, în imediata apropiere a chepengului. Trupul lui de pasăre a fost apucat atunci de doi marinari care l-au dus în cabina alăturată.

Medicul n-a ezitat. Nu avea timp să-și bată capul cu tranchilizante. A înfipt ditamai acul în cutia toracică a tatălui meu, între două coaste. A fost noroc orb faptul că acul a ajuns în locul potrivit. În timp ce doctorul îndepărta jumătate de litru de lichid dintre pleurele tatălui meu, au primit dispozitivul de extragere. Acul seringii a fost înlocuit cu un tub de plastic și, cu ajutorul pompei manuale, a drenat rapid din torace încă vreun litru și jumătate de substanță.

Tata se simțea mai bine.

Căpitanul, care fusese înștiințat în legătură cu acțiunea de salvare soldată cu succes, a arătat o bunăvoință deosebită față de marele bolnav. A ordonat să fie învelit într-o pătură groasă și să fie instalat pe punte. Deasupra apei de culoarea granitului se strângeau nori umflați. Căpitanul stătea, în uniforma-i fără cusur, lângă șezlongul tatălui meu.

— Domnul vorbește germana?

Tata a dat din cap.

— Vă felicit că ați scăpat.

Într-un moment mai prielnic, între ei ar fi putut să înceapă un discurs edificator. Dar tata nu era într-o stare care să-i permită să poarte o discuție ca între doi domni, așadar nu putea decât să-și semnaleze intenția de colaborare.

— Trăiesc.

Căpitanul l-a privit cu atenție pe tata. Pielea cenușie i se lipise de craniu, pupila devenise mai mare din pricina distorsiunii provocate de ochelari, iar gura îi era o gaură

masivă, întunecată. Pe atunci, tata practic nu mai avea niciun dinte. Nu știu cu exactitate ce i se întâmplase. Poate că trei gealați bine făcuți îl bătuseră, pe el, un tip subțire, până îl făcuseră chiseliță în adăpostul antiaerian. Poate că din tavan atârnase un singur bec, fără abajur. Poate că unul dintre zdrahonii dezbrăcați până la brâu apucase un fier de călcat și îl izbise de mai multe ori în față pe prizonierul cu pieptul surpat, pe tatăl meu. Potrivit variantei oficiale, laconică, cea mai mare parte a dinților îi fuseseră scoși în închisoarea de pe bulevardul Margit în 1944.

Dar acum trăia, respira, e adevărat că puțin șuierat, iar plămânii lui prelucrau cu hărnicie aerul curat și sărat al mării.

Căpitanul s-a uitat prin binoclu.

— O să ancorăm cinci minute în Malmö.

Pe tatăl meu nu-l privea deloc asta. În afară de el, vasul mai transporta două sute douăzeci și patru de oameni bolnavi aflați într-o stare deosebit de gravă din Lübeck în Stockholm. Câțiva dintre ei s-ar fi bucurat chiar și dacă ar fi primit din partea căpitanului doar asigurarea că vor ajunge la destinație. Pentru acești oameni, ocolul de câteva minute la Malmö nu însemna nimic. În schimb, căpitanul, ca și cum ar fi prezentat un raport în fața unei autorități mai înalte, a continuat:

— Am primit instrucțiuni prin radio. Această oprire nu figura în planul meu de călătorie.

A sunat sirena vaporului. Dincolo de aburi au început să se distingă docurile portului din Malmö. Deasupra capului tatălui meu se rotea un stol de pescărușI.

Au ancorat în capătul cheiului. Doi marinari au coborât pe uscat și au pornit în fugă de-a lungul digului spre port. Duceau un coș cu mânere, din cele în care, potrivit amintirilor tatălui meu, spălătorese posomorâte cărau în pod rufele murdare.

În capătul cheiului era o barieră, în spatele căreia așteptau femeile cu biciclete. Trebuie să fi fost vreo cincizeci. O adunare tăcută, nemișcată. Multe dintre ele, purtând basmale negre, țineau strâns ghidonul bicicletelor. Corbi așteptând pe creanga unui copac.

Cei doi marinari au ajuns la barieră. Tata a observat abia atunci că de pe ghidonul bicicletelor atârnau pachețele în coșuri. Căpitanul l-a luat de umăr pe tatăl meu.

— Acțiunea unui rabin înflăcărat. A dat anunț în ziarele de dimineață. A spus că veți sosi cu acest vas. A reușit să obțină până și aprobarea pentru ancorare.

Femeile au azvârlit în câteva clipe pachetele în coșul cu mânere. Una dintre ele, care stătea ceva mai în spate, a dat drumul ghidonului și bicicleta s-a răsturnat. Tata a auzit de pe vas zgomotul metalic, când bicicleta s-a izbit de pietrele

cubice de bazalt, lucru care, de la o asemenea distanță, părea pur și simplu imposibil. Totuși, mai târziu a rememorat adesea scena și niciodată nu omitea izbitura.

Apoi, după ce au strâns toate pachetele, marinarii au parcurs drumul de întoarcere până la vas în același fel, în fugă. În capul tatălui meu s-a impregnat imaginea: un chei neverosimil de pustiu, marinarii cărând coșul cu mânere, iar în spate, drept încheiere, o armată de femei cu biciclete, stând nemișcate.

În micile pachete erau prăjituri, pe care femeile suedeze anonime le făcuseră cu ocazia sosirii acestor oameni în Suedia. Tata rotea în gura lui lipsită de dinți prăjitura sfărâmicioasă și moale. Simțea gust de vanilie și zmeură.

— Suedia vă salută.

Ceva de felul ăsta a mormăit căpitanul în timp ce pleca. Se ducea să dea ordine, iar vasul se îndepărta deja de mal.

Tata molfăia prăjitura. Pe cer, printre nori a trecut un biplan, a descris două cercuri deasupra lor, în semn de onoare. Tata a început încet să simtă că într-adevăr trăiește.

*

Pe 7 iulie 1945, era spitalizat deja în salonul cu șaisprezece paturi al spitalului din micul sat Lärbro, aparținând regiunii Gotland și, cu spatele rezemat de pernă, scria o scrisoare. Lumina soarelui se revărsa în raze de aur prin ferestre. Printre paturi se agitau asistente cu bluze scrobite și bonete albe, în fuste de pânză ce atingeau pământul.

Scrisul tatălui meu era superb: litere frumoase, bucle elegante, spații de scurtă respirație între cuvinte. După ce a încheiat scrisoarea, a făcut rost de plic, l-a lipit și a sprijinit scrisoarea sigilată de o carafă cu apă aflată pe noptieră. Două ore mai târziu, plicul a fost preluat de o asistentă pe nume Katrin și expediat împreună cu scrisorile celorlalți bolnavi.

Pe atunci, tata avea voie să se ridice din pat doar din când în când. În schimb, la unsprezece zile de la evenimentul de mai sus, avea deja voie să iasă pe coridorul spitalului din Lärbro. A făcut rost de undeva de un caiet subțirel, pe ale cărui foi cu pătrățele putea, după-amiaza târziu, să transcrie numele. Pentru că înainte de prânz primise și el o scrisoare, direct de la Oficiul de Evidență a Refugiaților din Suedia. În scrisoare erau adresele și numele a o sută șaptesprezece femei. Tata se afla în posesia a o sută șaptesprezece adrese poștale aparținând unor tinere femei. Fete și femei pe care încercau să le readucă la viață în diferite spitale improvizate pe cuprinsul întregii Suedii.

Trecuseră deja câteva zile de la dramatica veste.

*

Tata a încercat să rămână nemișcat după ce s-a lipit de peretele interior al aparatului röntgen. Lindholm îi striga din cealaltă încăpere. Medicul-șef era un tip de doi metri, cu picioarele până la gât, și vorbea o maghiară amuzantă. Aproape că nu făcea diferența dintre vocalele lungi, o pronunța pe fiecare de parcă, în timp ce vorbea, ar fi suflat într-un balon. Medicul-șef conducea de doisprezece ani spitalul din Lärbro, iar faptul că stâlcea cu atâta ingeniozitate limba maghiară i se datora soției lui. Márta, această femeie uimitor de mică – tata estima că sub nicio formă nu avea mai mult de un metru patruzeci –, lucra tot în Lärbro, ca asistentă.

— Țineți aerul înăuntru! Nu vă zbateți!

Un păcănit, un vuiet – imaginea röntgen era gata. Tata putea să-și relaxeze umerii.

Lindholm era deja lângă el. Se uita cu compasiune, nu la el, ci puțin deasupra capului său. Tata, cu pieptul lui descărnat, zăbovea lângă aparatul de röntgen ca unul care nu mai vrea să se îmbrace niciodată. Ochelarii lui fund-de-borcan se aburiseră un pic.

— Care ziceați că e ocupația dumneavoastră, Miklós?

— Am fost gazetar. Și poet.

— A! Inginer al sufletului. Frumos.

Tata s-a lăsat de pe un picior pe altul, îi era frig.

— Păi, îmbrăcați-vă, ce stați?

Tata s-a îndreptat, târându-și picioarele, spre colțul încăperii și și-a pus bluza de pijama.

— E de rău?

Lindholm nu-l privea nici acum. A pornit înspre cabinetul lui, i-a făcut semn lui tata să-l urmeze și a mormăit în barbă ca pe ceva neimportant.

— Este.

Cabinetul medicului avea vedere spre grădină. În acele seri calde din mijlocul verii, insula Gotland strălucea în lumina de culoarea alamei, care scălda peisajul într-un unghi de neînțeles. Maroniul adânc al mobilelor transmitea intimitate și siguranță.

Tata stătea în pijamale în fotoliul de piele. În fața lui, de cealaltă parte a biroului, trunchiul lui Lindholm se semețea într-o vestă. Scotocea adâncit în gânduri printre testele clinice. A aprins veioza cu abajur verde-marin, deși nu era nevoie.

— Câte kilograme aveți acum, Miklós?

— Patruzeci și șapte.

— Păi, vedeți? Treaba asta merge ca pe roate.

Cu această afirmație făcea referire la faptul că, datorită dietei drastice, reușise să amelioreze greutatea tatălui meu de la douăzeci și nouă la patruzeci și șapte de kilograme. Tata își

descheia și încheia bluza pijamalei. Îi era prea mare, cădea de pe el.

— Ce temperatură ați avut în zori?

— Treizeci și opt cu doi.

Lindholm a aruncat pe masă radiografiile.

— Nu mă mai codesc. Așa se spune? Acum sunteți destul de puternic ca să priviți realitatea în față.

Tata zâmbea. În realitate, aproape toți dinții lui erau de viplă. Despre viplă se cuvine să se știe că este un aliaj medical, rezistent la acizi, urât și ieftin. A doua zi după ce tata a ajuns la Lärbro, a fost consultat de un medic stomatolog. Acesta a făcut un mulaj, a dat ordine. L-a avertizat că i se va face o dantură temporară, care va fi mai mult practică decât estetică. Apoi, hop-țop, a instalat această fabrică de fier în gura tatălui meu. Zâmbetul tatălui meu putea fi oricum, dar în niciun caz unul inimos, dar, în ciuda acestui fapt, medicul-șef s-a forțat să îl privească.

— Voi fi obiectiv. Așa e mai ușor. Dumneavoastră mai aveți șase luni de trăit, Miklós.

Lindholm a luat o radiografie de pe masă și a ridicat-o spre cadrul ferestrei.

— Priviți. Aplecați-vă mai aproape.

Tata a sărit în picioare îndatoritor și s-a aplecat deasupra biroului.

Degetele fine ale lui Lindholm au străbătut ținuturile povârnite ale radiografiei.

— Aici, aici, aici și aici. Vedeți, Miklós? Toate astea sunt subțieri provocate de tifos. Dar petele astea le vedeți? Ăsta este TBC. Stricăciuni permanente. Și, din păcate, ele nu sunt reversibile. Ele. E oribil să spui așa ceva. Ca să folosesc un termen colocvial, boala… vă halește plămânii. Se poate spune așa în maghiară, „halește”?

Priveau absorbiți radiografia.

Tata s-a lăsat un pic pe birou, nu se simțea în cea mai bună formă. Dar a dat din cap. A dat de înțeles astfel că domnul medic-șef a scos-o la capăt cu țesătura expresivă a limbii maghiare. „Halește” era un cuvânt suficient de exact pentru a exprima, fără ajutorul jargonului medical, viitorul nu foarte îndepărtat.

Înainte de război, bunicul din partea tatălui avusese o librărie în Debrețin. Librăria era pitită în clădirea palatului episcopal, sub arcade, în centrul orașului, la câteva minute de mers pe jos de piața centrală. Se numea curtea Gambrinus, iar prăvălia, tocmai din acest motiv, Librăria Gambrinus. Era compusă din trei încăperi înguste, înalte. Tatăl tatălui meu vindea acolo și articole de papetărie. Ba mai mult, puteai să

împrumuți și cărți. În această prăvălie, cățărat în vârful unei scări înalte de lemn, tatăl meu citise, adolescent fiind, multă literatură universală – așa că mai mult ca sigur era în măsură să aprecieze formularea poetică a lui Lindholm.

Medicul-șef a privit adânc în ochii tatălui meu.

— În punctul în care se află astăzi, știința medicinei spune că dumneavoastră nu puteți fi salvat. Vor fi și perioade mai bune. Mai proaste. Voi sta mereu lângă dumneavoastră. Dar n-aș vrea să vă amăgesc. Șase luni. Șapte, maxim. Mi se strânge inima. Dar ăsta este adevărul.

Tata și-a îndreptat spatele. Încă mai zâmbea. S-a adâncit senin înapoi în fotoliu. Doctorul nu putea fi sigur că tata a înțeles diagnosticul, că l-a conștientizat.

Dar în acea perioadă pe tatăl meu îl preocupau chestiuni mai importante decât viața lui.

Doi

La două săptămâni de la întrevedere, i-au permis să iasă în frumoasa grădină a spitalului, iar el a ocupat una dintre bănci, umbrită de coroana bogată a unui arbore.

Rar își ridica privirea. Își scria scrisorile una după alta. Scria cu creionul, cu literele acelea rotunde, impresionante. Stătea pe banca din grădină, ținea foile fixate de coperta tare a ediției suedeze a romanului lui Martin Andersen Nexö. Tata admira viziunile politice ale lui Nexö și curajul mut al personajelor lui proletare. Poate i-a trecut prin minte că marele danez suferise de asemenea de tuberculoză și că el reușise să învingă boala.

Tata scria repede. Peste scrisorile încheiate așezase o piatră ca să nu fie luate de vânt.

A doua zi a bătut la ușa ce ducea în cabinetul mediculuișef. Se bizuia pe faptul că pe Lindholm îl va dezarma sinceritatea sa seducătoare. Avea nevoie de ajutorul doctorului.

În această parte a zilei, medicul-șef vorbea cu pacienții lui așezat pe sofa. El, în halat alb, stătea într-un colț al divanului de piele, iar tata, în pijama, în celălalt.

Lindholm învârtea surprins teancul mare de plicuri.

— Nu obișnuim să-i întrebăm pe pacienții noștri cu cine corespondează și de ce. Nu curiozitatea e cea care mă îndeamnă nici acum…

— Știu. Domnule medic-șef, aș vrea să vă implic cu orice preț.

— Dragul meu Miklós, dumneavoastră spuneți că aici sunt o sută șaptesprezece plicuri. Purtați o corespondență extinsă, felicitări.

Lindholm își tot ridica brațul de parcă ar fi vrut să estimeze greutatea teancului de scrisori.

— Îi voi spune imediat asistentei să cumpere timbre pentru ele. Puteți să-mi cereți în continuare sprijinul în legătură cu orice fel de chestiune materială.

Tata, aparent lipsit de modestie, și-a pus, așa în pijama cum era, un picior peste celălalt. Zâmbea pe sub mustață.

— Numai femei.

Lindholm a ridicat din sprâncene.

— Măi să fie!

— Vreau să spun, fete. Unguroaice. Din Debrețin și împrejurimi. Acolo m-am născut și eu.

— Înțeleg… a dat din cap medicul-șef.

Nu înțelegea. Habar n-avea ce urmărește tata cu acest dumping poștal, dar s-a arătat a fi înțelegător, căci până la urmă discuta cu un condamnat la moarte.

Tata a continuat degajat.

— Cu două săptămâni în urmă, m-am interesat care sunt acele femei născute în regiunea Debreținului și care acum sunt tratate aici. Sub treizeci de ani!

— În barăcile spitalelor?! O!

Amândoi știau că, în afară de cel din Lärbro, în țară mai funcționează zeci de alte centre de reabilitare. Chiar și așezat, tata stătea drept. Era cu adevărat mândru de strategia lui.

— Și-n ele, nenumărate femei. Fete. Doamne. Iată lista cu numele!

A scos lista din buzunarul bluzei de la pijama. A roșit. I-a întins lista puternic prelucrată – pusese „x”-uri și triunghiuri lângă unele nume, iar pe altele le bifase.

— Oho! Îi căutați pe cei pe care-i cunoașteți! Susțin asta!

— Mă înțelegeți greșit – a explicat tata clipind, iar între timp a zâmbit. Îmi caut o soție. Aș vrea să mă căsătoresc.

Până la urmă, a spus-o. S-a lăsat pe spate, așteptând reacția.

Fruntea lui Lindholm a fost năpădită de riduri.

— Dragul meu Miklós, se pare că ultima dată nu m-am exprimat suficient de clar.

— Ba da, domnule medic-șef, ba da.

— Se pare că limba a înșelat la mine! Șase luni, aproximativ. Atât a mai rămas. Știți, e cel mai îngrozitor lucru pe care un medic poate să-l spună.

— V-am înțeles perfect, domnule medic-șef.

E greu să răspunzi la așa ceva. Așa că au rămas tăcuți în cele două colțuri ale divanului.

Stânjeneala lor a mai ținut cinci minute. Confuzia creștea. Lindholm încerca să-și dea seama dacă e de datoria lui să dojenească un condamnat la moarte, dacă era de datoria lui să-i ceară să evalueze lucid posibilitățile. Iar tata se întreba dacă un savant atât de experimentat merita inițiat în viziunea sa optimistă asupra lumii. Dar apoi au hotărât să se lase reciproc în pace.

În acea după-amiază, tata s-a culcat în patul său, așa cum i-au recomandat medicii, și și-a sprijinit spatele de pernă. Era în jur de ora patru, adică era timpul siestei zilnice, când pacienții trebuiau să rămână în baracă. Mulți dintre ei dormeau, câțiva jucau cărți, iar Harry repeta la vioară, cu un zel enervant, cea mai complicată fugă din secțiunea finală a unei sonate romantice.

Tata a lipit timbrele pe cele o sută șaptesprezece plicuri. Lingea, lipea, lingea, lipea. Câteodată i se usca gura și atunci bea din paharul aflat pe noptieră. Simțea că acordurile lui Harry erau în mod clar acompaniamentul muzical al activității sale.

Cele o sută șaptesprezece scrisori ar fi putut fi copiate și cu indigoul. Diferența dintre ele stătea într-un singur element: numele destinatarei.

*

Și-a imaginat vreodată tata ce simțeau femeile când deschideau plicurile care le erau adresate? Când scoteau scrisoarea din plic și descopereau acel scris elegant și armonios?

O, acele femei! Cuibărite pe marginea paturilor de spital, pe băncile grădinilor, în colțurile coridoarelor mirosind a medicament, în fața ferestrelor cu sticlă groasă, oprindu-se din când în când pe scări ciobite, sub coroana blândă a teilor, pe malul unor lacuri mărunte, cu spatele sprijinit de teracota galbenă și rece. Și le-a închipuit tata vreodată cum desfac scrisorile de la el, în cămașă de noapte sau în costumul cenușiu al rezidenților din tabere? Felul în care ele, la început încurcate, zâmbind apoi uneori, cu inima bătând din ce în ce mai tare, sau doar surprinse până la nedumerire, parcurgeau din nou și din nou rândurile?

> *Dragă Nora, dragă Erzsébet, dragă Lili, dragă Zsuzsa, dragă Sára, dragă Szeréna, dragă Ágnes, dragă Giza, dragă Baba, dragă Katalin, dragă Judit, dragă Gabriella…*
>
> *Probabil că v-ați obișnuit deja ca necunoscuții să vi se adreseze dacă vă aud vorbind în maghiară – sub pretextul că și ei sunt unguri. Încet-încet vom deveni de-a dreptul prost-crescuți.*
>
> *Eu, de exemplu, am folosit adresarea informală pe motiv că suntem compatrioți. Nu știu dacă mă știți din Debrețin – eu, atâta timp cât patria nu m-a „chemat” la muncă forțată, am lucrat pentru* Ziarul independent, *iar tata avea o librărie în palatul episcopal.*
>
> *Am impresia, judecând după nume și vârstă, că pe dumneavoastră vă cunosc – nu-i așa că locuiați în Gambrinus?*
>
> *Nu vă supărați că scriu cu creionul, dar medicii mi-au recomandat repaus câteva zile, iar în pat nu avem voie să folosim cerneală.*

*

Una dintre adresantele celor o sută șaptesprezece scrisori era o anumită Lili Reich, rezidenta în vârstă de optsprezece ani a taberei din Smålandsstenar.

A desfăcut plicul pe care cei de la poștă i l-au înmânat în august, a citit cu atenție scrisoarea, și după ce a înțeles că

tânărul cu scris frumos din îndepărtatul Lärbro a confundat-o mai mult ca sigur cu cineva, a uitat totul.

De altfel, în acea perioadă trăia într-un entuziasm febril. Hotărâse în urmă cu câteva zile, împreună cu cele două proaspete prietene ale sale Sára Stern și Judit Gold, că vor pune capăt zilelor monotone și interminabile ale lentei convalescențe.

Judit Gold era o fată cu față de cal, cu fire întunecate de păr deasupra gurii subțiri și severe. Sára era exact opusul: o ființă blondă cu oase subțiri, umeri înguști și picioare frumoase.

Cele trei prietene visau să organizeze o seară ungurească pe scena casei de cultură a taberei.

Fiecare dintre ele studiase muzica: Lili Reich cântase la pian timp de opt ani, Sára Stern fusese membra unui cor, Judit Gold învățase dansul înainte de război. Iar Erika Friedmann și Gitta Pláner li s-au alăturat din pur entuziasm. Scriseseră planul spectacolului – ce ținea doar treizeci de minute – la mașina de scris a cabinetului medical și îl lipiseră în trei locuri. Scaunele scârțâitoare ale casei de cultură au fost ocupate toate de cei interesați. În cea mai mare parte, ocupanții scaunelor erau pacienții taberei, dar unii au venit chiar din micul orășel Smålandsstenar, mânați de curiozitate.

Spectacolul a avut un succes răsunător. După ultimul număr, un ceardaș înflăcărat, spectatorii ridicați în picioare le-au îndemnat în repetate rânduri, prin aplauzele lor, pe cele cinci fete îmbujorate să iasă pe scenă. Dar când s-au retras în spatele scenei, Lili a simțit o durere puternică și neașteptată în burtă. S-a îndoit, și-a strâns burta cu mâinile, apoi s-a trezit că geme ușor. S-a întins pe jos. Fruntea i-a fost năpădită de sudoare.

Sára era prietena ei cea mai apropiată, ea a fost cea care a îngenuncheat lângă ea.

— Lili, ce-i cu tine?!

— Mă doare îngrozitor…

Și-a pierdut pentru puțin timp cunoștința. Nu-și aducea aminte cum a ajuns în ambulanță, doar de fața neclară a Sárei aplecată deasupra ei; Sára i-a și strigat ceva, dar ea n-a auzit nimic.

Mai târziu s-a gândit adesea că poate nu ar fi ajuns niciodată să-l cunoască pe tatăl meu dacă n-ar fi fost această criză de rinichi; dacă mașina albă și diformă a ambulanței nu ar fi transportat-o la spitalul militar din Eksjö. Dacă Judit Gold n-ar fi adus cu ea la prima vizită, pe lângă periuța și jurnalul ei, și scrisoarea primită de la acel băiat din Lärbro. Dacă, în timpul aceleiași vizite, Judit Gold n-ar fi convins-o, în ciuda oricărui

argument logic, să-i răspundă în doar câteva rânduri tânărului acela drăguț, dacă nu de alta, măcar din omenie.

Astfel, într-una din acele seri imposibil de lungi petrecute la spital, după ce scârțâitul dezagreabil al ușii vechiului lift și larma ce se infiltra de pe coridor au încetat, Lili Reich a luat o foaie de hârtie și, după ce s-a gândit un pic, a început să scrie la lumina slabă a becului montat deasupra patului ei.

> *Dragă Miklós,*
>
> *Probabil că nu sunt cea la care v-ați gândit, pentru că, deși m-am născut la Debrețin, încă de la vârsta de un an am trăit la Budapesta. Cu toate astea, m-am gândit des la dumneavoastră, deoarece scrisoarea asta informală e atât de simpatică, încât mi-ar plăcea să continuăm corespondența.*

Era doar pe jumătate adevărat. Acum că o boală necunoscută, nouă o ținuia la pat, de teamă, ca o metodă de evadare sau doar pentru a-și alunga plictiseala, țesea fantezii.

> *Despre mine voi spune doar că nu mă impresionează pantalonii călcați la dungă sau frizura bine întreținută, valorile spirituale sunt cele care mă conving.*

*

Tata s-a mai întremat. Cel puțin atât cât să iasă la plimbare în orășel împreună cu Harry. Pe tot cuprinsul Suediei, rezidenții taberelor primeau cinci coroane pe săptămână ca bani de buzunar. În Lärbro existau două cofetării; într-una din ele erau mese de marmură, la fel ca acasă în perioada interbelică. Pe Kristin, coafeza suedeză durdulie, au acostat-o pe drum și au avut noroc. Așa că acum stăteau toți trei în jurul mesei rotunde de marmură. Kristin mânca plăcintă cu mere, delicat, cu furculița, iar în fața celor doi băieți stătea câte un pahar de sifon. Conversația decurgea în germană, căci pentru unguri limba melodioasă a suedezilor era încă ceva nou.

Zahărul pudră stătea să cadă de pe mustăcioara blondă a lui Kristin.

— Sunteți niște băieți foarte simpatici. Unde v-ați născut mai exact?

Tata și-a scos mândru pieptul în față.

— Hajdúnánás, a uguit, de parcă ar fi rostit un cuvânt magic.

— Eu, la Sajószentpéter.

Kristin a încercat, așa cum era de așteptat, imposibilul. A repetat cele auzite. Cuvintele au devenit o sporovăială gâlgâită,

stângace.

— Hajdü… nana… Sajü… sent… peter…

Au râs. Kristin ciupea câte o bucățică din plăcinta cu mere. Pentru puțin timp s-a lăsat tăcerea, suficientă pentru ca Harry să găsească o glumă de spus. Harry era mare maestru când era vorba de glume.

— Ce i-a spus Adam Evei când s-au întâlnit prima oară?

Kristin a uitat să mai mestece, atât de mult i-ar fi plăcut să rezolve această ghicitoare. Harry a așteptat un pic, apoi a sărit în picioare. A semnalat prin mimă faptul că el acum e gol pușcă.

— Domnișoară, vă rog să stați mai la distanță pentru că nu știu cât o să mai crească chestia asta!

Harry a arătat în jos, spre șliț.

Kristin nu a înțeles imediat, dar apoi a roșit. Tata se simțea jenat. A mai luat o înghițitură din pahar.

Harry nu mai putea fi oprit.

— Mai știu unul. Doamna o interoghează pe noua cameristă: „Ai recomandări bune?”. Camerista dă din cap: „Da, doamnă, lumea a fost mulțumită de mine peste tot”. „Știi să gătești?” Camerista dă din cap. „Îți plac copiii?” Camerista dă din cap: „Îmi plac, dar ar fi mai bine ca stăpânul să aibă grijă”.

Kristin a râs. Atunci Harry i-a prins mâna și i-a aplicat un sărut fierbinte. La început, Kristin a încercat să-și retragă mânuța, dar apoi, deoarece Harry o ținea strâns, a hotărât să nu mai protesteze. Tata s-a uitat în altă parte. A mai luat o gură de sifon.

Kristin și-a netezit fusta, apoi s-a ridicat.

— Eu o să mă duc acum până la baie – și a traversat cu decență localul.

Harry a trecut imediat la maghiară.

— Locuiește aici. La două străzi mai încolo.

— De unde știi?

— A spus-o. Nu ești atent?

— Te place.

— Și pe tine.

Tata i-a aruncat o privire severă lui Harry.

— Pe mine nu mă interesează.

— De o mie de ani n-ai mai fost într-o cafenea. De o mie de ani n-ai mai văzut o femeie goală.

— Ce vrei să spui?

— Ne-au dat în sfârșit drumul din tabără. Trebuie să începem să trăim!

Kristin se întorcea deja, mersul ei era aț‌âț‌ător. Harry i-a mai șoptit tatei în maghiară:

— Ce-ai zice de un sendviș?

— Ce fel de sendviș?

— Noi doi și cu ea. Kristin la mijloc.

— Pe mine poți să mă sari.

Harry a trecut repede la germană, aproape fără să respire și, între timp, fără să fie observat, a mângâiat pe sub masă glezna fetei.

— Dulce Kristin, îi spuneam lui Miklós că eu m-am îndrăgostit iremediabil de dumneata. Pot să sper?

Drept avertisment, Kristin și-a pus cu o mișcare cochetă arătătorul pe buzele lui Harry.

*

Kristin avea o locuință micuță închiriată pe strada Nysvägen la etajul trei. Prin fereastra deschisă se infiltra zumzăind zgomotul traficului rarefiat. Fata s-a așezat pe pat, astfel încât, să fie mai aproape de Harry. Ca primă probă, i-a cerut bărbatului să-i coasă partea din spate a sutienul pe jumătate rupt. Bineînțeles, fără să și-l dea jos. Kristin superviza procesul în oglinda din fața ei.

— Ești gata?

— Imediat. Ar fi mai ușor dacă l-ai da jos.

— Nici prin cap nu-mi trece.

— Mă chinuiești.

— E esențial. Să te chinui. Abține-te, fă puțină muncă casnică – a râs fata.

Până la urmă, Harry a terminat, a rupt ața cu dinții.

Kristin a sărit în picioare, a pășit în fața oglinzii, s-a tras de breteaua elastică a sutienului. Harry o admira, înroșindu-se din ce în ce mai tare la față. Apoi a cuprins-o pe fată și i-a desfăcut stângaci sutienul. A șoptit răgușit:

— Gătesc, spăl, fac curățenie. Am o capacitate extraordinară de a munci.

Drept răspuns, Kristin l-a sărutat.

*

Când, după o oră, Harry s-a întors la cofetărie, l-a găsit pe tata stând în același colț. Nici n-a ridicat privirea când Harry a aterizat lângă el. Scrisoarea pe care începuse s-o compună acolo, pe masa de marmură, aproape că era încheiată. Vârful creionului aluneca rapid pe coala albă. Harry a suspinat zgomotos. Era nespus de amărât.

Într-un târziu, tata și-a ridicat privirea. Aproape că nici nu s-a mirat când a văzut expresia acră a lui Harry.

— Nu mai ești îndrăgostit?

Harry a sorbit puținul sifon care mai rămăsese în paharul lui tata.

— Sunt o epavă, nu un îndrăgostit.

— V-ați despărțit?

— M-a pus să-i cos sutienul. Apoi am dezbrăcat-o. Avea pielea atât de fermă!

— Atunci e bine. Nu mă deranja acum. Trebuie să termin scrisoarea asta. Tata s-a întors la foaia lui de hârtie.

Harry se uita invidios la felul în care tata reușea să excludă lumea exterioară prin simpla apăsare a unui buton. De parcă el nici n-ar fi fost acolo. Puțin mai târziu a bâiguit:

— Eu n-am fost deloc ferm… Nu merge. Pur și simplu, nu merge.

Tata continua să scrie ca un posedat.

— Ce nu merge?

— Eu, care eram în stare s-o fac de cinci ori pe zi, eu, care îmi agățam de ea o găleată și mă plimbam așa în sus și-n jos…

Tata încerca să găsească un adjectiv potrivit. Dar, în treacăt, își arăta politicos interesul.

— De ce anume o agățai?

— Iar acum… între picioare îmi atârnă un melc. Alb, moale, fără speranță.

În sfârșit, tata a găsit cuvântul pe care-l căuta. Era clar că în sinea lui zâmbește. L-a trecut pe hârtie. S-a liniștit. Acum putea să-l liniștească și pe Harry.

— E normal. Fără sentimente nu se poate.

Harry își mușca furios colțul gurii. Pe nepusă masă, a întors spre el foaia de hârtie și a început să citească. „Dragă Lili, am douăzeci și cinci de ani…” Tata s-a repezit la scrisoare, la care Harry a încercat să i-o smulgă. S-au luptat puțin, dar tata a fost mai rapid, a ascuns scrisoarea în buzunarul de la pantaloni.

> *Dragă Lili, am douăzeci și cinci de ani, am fost jurnalist până când prima lege antievreiască m-a îndepărtat din funcție…*

Tata își dezvoltase un simț fin pentru exagerările poetice.

Dacă am vrea să clarificăm faptele până la capăt, am putea spune că fusese jurnalist timp de opt zile și jumătate. *Ziarul independent* din Debrețin îl angajase într-o zi de luni, mai degrabă ca vânzător de ziare și pentru distribuirea rapidă a comunicatelor poliției – în cel mai prost moment istoric. În săptămâna care a urmat a fost anunțată legea care defavoriza evreii care aveau anumite ocupații, curmând astfel imediat promițătoarea carieră jurnalistică a tatălui meu. În schimb, experiența de opt zile și jumătate a devenit pentru totdeauna parte integrantă a biografiei sale.

Bineînțeles că tânărului de nouăsprezece ani i-a fost greu să facă față răsturnării de situație. Într-o zi umbla cu creionul după ureche, iar a doua zi era nevoit să urle, aplecat mult în

afară de pe scara căruței cu sifoane: „Sifoane! Au venit sifoanele!”. Căluții mergeau la trap, vântul fluiera răuvoitor pe lângă urechile tatălui meu.

> *...apoi am fost însoțitor pe căruța cu sifoane, muncitor la fabrica de textile, agent al unui birou de recuperări, funcționar, agent publicitar și alte asemenea slujbe minunate, până în 1941, când am fost trimis la muncă forțată. Când s-a ivit prima ocazie, am fugit la ruși. Timp de o lună am spălat vase într-un restaurant din Cernăuți, apoi am devenit membru al unei trupe internaționale de partizani în Bucovina.*

Armata Roșie îi pregătise pe cei opt dezertori unguri în cadrul unui curs intensiv să devină spioni, apoi îi parașutase în spatele liniilor inamice. Rușii nu avuseseră încredere în ei, lucrul acesta este evident, privind acum în urmă. Potrivit dovezilor istorice de netăgăduit, sovieticii nu avuseseră încredere în nimeni. Dar dacă acești dezertori unguri tot erau acolo, hotărâseră să-i trimită pe front.

Mi-l închipui pe tata în pufoaică și cu rucsac, în timp ce se ține strâns de ușa deschisă a avionului. Se uită în jos. Sub el, un gol nemăsurat, nori, câmpii golașe. Tata e chinuit de răul de înălțime, amețește, se întoarce discret, începe să vomite. E apucat din spate de niște mâini dure și împins în gol.

Adevărul e că în zorii acelei zile, în apropiere de Oradea, în dumbrava înconjurată de copaci, fuseseră așteptați de soldați înarmați cu mitraliere. Când grupul de parașutiști ajunsese la doar câțiva metri de sol, câteva rafale trase cu lejeritate fuseseră suficiente.

Tata putea să se considere norocos. Fusese singurul care scăpase neatins. Însă imediat ce se prăvălise la pământ, fusese prins și pus în cătușe. Fusese transportat chiar în acea noapte la Budapesta, unde în decurs de jumătate de oră îl scăpaseră de vreo douăzeci de dinți din gură.

*

În cofetăria din Lärbro, Harry îl privea pe tatăl meu cu invidie.

— Câte au răspuns?

— Optsprezece.

— Și o să corespondezi cu fiecare în parte?

Tata a arătat spre propriul buzunar, unde ascunsese scrisoarea.

— Ea e aleasa.

— De unde știi?

— Pur și simplu, știu.

Trei

Lili a fost plasată în spitalul din Eksjö, într-un salon cu patru paturi. Era sfârșitul lui septembrie, dincolo de fereastră se vedea un mesteacăn solitar, cu frunzele deja scuturate, pregătindu-se pentru iarnă.

Medicul-șef Svensson începuse să chelească devreme. Era în floarea vârstei, dar pielea roz, amintind de fundul unui bebeluș, se întrezărea deja sub părul lui spălăcit. Era mic de înălțime, îndesat. La mâini, mici cât ale unui copil, unghiile crescuseră doar cât petala micuță a unei flori de cireș.

Și-a îndepărtat pelerina de piele groasă și plasă metalică și a trecut în cealaltă încăpere. În pustiul sălii de raze röntgen, lângă mașinăria greoaie fusese așezat un singur scaun. Pe acesta stătea Lili, în halatul rufos cu dungi din dotarea spitalului din Eksjö, palidă și îngrozită.

Svensson s-a ghemuit lângă ea, i-a atins mâna. În orice caz, era un semn bun că fetița unguroaică vorbea perfect germana. Nuanțele contau foarte mult acum.

— Am evaluat radiografia de data trecută. Cea de astăzi va fi gata abia mâine. Trebuie să știți că prima oară am presupus că e scarlatină, dar acum putem să excludem această variantă.

— E mai rău de atât?

Lili șoptea, de parcă s-ar fi aflat în sala unui teatru.

— Din anumite puncte de vedere, e mai rău. Nu e vorba de o infecție. Dar nu e cazul să ne îngrijorăm.

— Ce am?

— Rinichiul acela perfid își face de cap. Dar o să-l vindec. V-am promis.

Lili n-a mai rezistat, a izbucnit în plâns. Doctorul Svensson a prins-o de mână.

— Nu plângeți, domnișoară. Vă rog. Va trebui să stați din nou în pat. De data asta, se impune.

— Până când?

— Deocamdată două săptămâni. Sau trei. Apoi mai vedem.

Doctorul și-a scos batista. Fata și-a suflat nasul, apoi și-a șters lacrimile de pe față…

N-am nicio fotografie cu mine… de câteva zile am ajuns iar la spital, sunt internată la Eksjö.

*

Urăsc din suflet să dansez, în schimb iubesc veselia şi ardeii umpluți (cu sos gros de roşii, desigur).

Complexul timpuriu al lui tata privind dansul a fost întreținut de legendele din familie.

Se spune că avea nouă ani când i-au stropit părul cu apă, l-au obligat să poarte armura textilă a costumului și l-au tras după ei la hotelul Taurul de Aur. Încă de pe atunci avea probleme cu privirea. Din cauza unei erori de refracție a luminii, fața îi era urâțită de niște ochelari strâmbi.

Într-un moment de exaltare al balului, băiatul a fost împins în mijlocul cercului format din fete și femei. Doamnele săreau și aplaudau sălbatic, îi îndemnau pe cei doi copii care stăteau stânjeniți în mijlocul cercului să facă piruete. Fetița, reținută de memoria colectivă ca având numele de Melinda, a fost prima care și-a recăpătat prezența de spirit. Cuprinsă de valul de frenezie, l-a apucat pe băiețel de braț și a început să se rotească. Tata a alunecat imediat pe parchetul proaspăt cerat și strălucitor. Probabil că a urmărit din această poziție de broască cum Melinda repurtează cel mai fierbinte succes al serii.

Acum, tata și Harry au pornit în grabă înapoi spre tabără pe Korsbyvägen. Vântul era deja puternic, tata și-a ridicat gulerul gecii subțiri de toamnă. Harry s-a oprit brusc, l-a apucat pe tata de braț.

— Întreab-o dacă are vreo prietenă!

— Mai încolo. Suntem foarte la început.

În acea zi intrase diavolul în băieți. Au răscolit toată baraca, au unit paturile. Au împrumutat de undeva o chitară, iar despre Jenő Gieger au descoperit că e capabil să cânte aproape fără întreruperi cele mai faimoase șlagăre ale ultimilor ani.

S-au pornit la dans. La început își izbeau picioarele de podea uitând de sine, dar apoi s-a trezit în ei un soi de dorință de a intra într-un rol. Fără să fi vorbit ceva despre distribuție sau personaje, au intrat în pielea diferitelor caractere, imitând cu o ușurință formidabilă ofițeri de husari dezinvolți, plini de prestanță și femeiuști iuți de picioare. Își plesneau călcâiele, mormăiau în urechile partenerului, scânceau. Se roteau și se-nvârteau posedați, de neoprit, ca și cum instinctele lor, ținute în frâu atâtea luni, ar fi explodat toate deodată, asemenea unui vulcan.

Tata nu lua parte la astfel de distracții infantile. Fiind singurul protestatar, s-a cuibărit fără o vorbă în patul său, care fusese împins în colț și baricadat de celelalte paturi. Și-a sprijinit spatele de perete, și-a așezat volumul preferat, Nexö, pe genunchi și a început să scrie.

> *Nu îmi scrieți nimic despre aspectul dumneavoastră! Acum o să credeți despre mine că sunt un filfizon din capitală care a fost trimis la țară,*

care e interesat doar de astfel de lucruri. Vă spun un secret: nu-i adevărat.

*

Un ciocănit la ușă. Lili nici n-a ridicat privirea. Tocmai citea *Căpitan la cincisprezece ani,* un exemplar ferfeniţit, ediția germană a romanului lui Jules Verne, pe care i-l dăruise doctorul Svensson cu o zi în urmă.

În ușă stătea Sára Stern, cu un pachet în mână. Lili continua să o privească. Sára a alergat la pat, a îngenuncheat. S-au îmbrățișat. Cartea a alunecat pe dușumea.

— Svensson m-a internat! Aici, lângă tine! Deși nu am nimic!

Sára s-a rotit pe călcâie cu eleganța unei dansatoare, în câteva secunde și-a dat jos hainele, și-a pus cămașa de noapte și s-a băgat în patul de lângă Lili.

Iar Lili râdea, râdea, precum cineva care și-a pierdut mințile.

Iar acum voi încerca să mă descriu, dacă tot nu am fotografii. Ca formă, așa cum mă văd eu pe mine, sunt plinuță (mulțumită suedezilor), de înălțime medie, cu părul brunet-închis. Am ochii gri-albăstrui, buzele subțiri, tenul măsliniu. Puteți să vă imaginați că sunt frumoasă sau urâtă; eu nu vreau să mă pronunț. Și eu am o imagine despre dumneavoastră, sunt curioasă cât de mult corespunde realității.

*

Duminică, Lindholm a dispus ca pacienții spitalului să fie transportați cu trei autobuze la malul mării, aflat la douăzeci de kilometri.

Tata și cu Harry s-au despărțit de ceilalți și curând au descoperit un golf părăsit, unde puteau fi singuri. Era o după-amiază strălucitoare, un cadou: cerul de culoarea cobaltului se întindea deasupra lor ca o pânză tensionată. Și-au scos încălțările, s-au plimbat euforici prin apa care le mângâia gleznele.

Mai târziu, Harry a dispărut în spatele unei stânci. Tata s-a prefăcut că nu a observat. Mai nou, Harry dezvoltase obiceiul ca, ascuns în diferite locuri, să-și chestioneze bărbăția. După-amiaza târzie desena deja umbre lungi. Silueta bărbatului din spatele stâncii, care încerca să-și satisfacă nevoia cu o îndărătnicie sistematică, se proiecta pe nisip precum un desen al lui Egon Schiele. Tatăl meu încerca să se concentreze la valuri și la orizontul nemărginit, luminos.

Acum aș fi curios să aflu ce idei aveți în legătură cu socialismul. Dumneavoastră, așa cum reiese din situația familiei, faceți parte din clasa de mijloc, așa cum am fost și eu până să aflu despre marxism. Iar în această privință, clasa de mijloc are păreri foarte ciudate…

Toamna a pus stăpânire pe Eksjö mai devreme. A venit în timpul nopții, cu o viteză neașteptată, aducând o ploaie grea, plumbuită și vânt șuierător. În salon, cele două fete priveau speriate cum se îndoaie în furtună mesteacănul singuratic din fața ferestrei.

Între paturi era exact atâta distanță, încât, dacă își întindeau mâinile de sub plapumă, se puteau agăța una de alta. Șușoteau.

— Dacă aș avea douăsprezece coroane!

— Ce-ar fi dacă ai avea?

Lili a închis ochii.

— În colțul străzii Nefelejcs era un aprozar: mama mă trimitea întotdeauna pe mine după fructe…

— Domnul Mackó! Așa-l chema pe precupeț!

— Asta nu-mi mai amintesc.

— Ba! I se spunea domnul Mackó[11]! Iar eu, în mod special, îi spuneam Ursul. Cum de ți-ai adus aminte de el?

— Așa. Luna trecută, în Smålandsstenar, când încă nu eram bolnavă, am văzut o farfurie cu ardei verzi într-o vitrină…

— Uau! Credeam că aici nu există ardei verzi.

— Așa credeam și eu. Erau douăsprezece coroane. Bănuiesc că un kilogram. Sau jumătate?

— Ți s-a făcut poftă.

— Știu că e o prostie. Ieri am visat ardeii ăștia verzi. Am mușcat dintr-unul. Pârâia. Prostia asta am visat-o.

Ploaia curgea în continuare, bătea în fereastră. Cele două fete priveau gânditoare.

Prietena mea Sára îmi vorbește des despre socialism. Trebuie să recunosc, până acum nu prea m-au preocupat ideile astea. Am primit de la Sára o carte, tocmai o citesc. Titlul e: Mărturisire despre Moscova. *Dumneavoastră probabil că ați citit-o deja demult…*

Într-o noapte, tata a făcut din nou o criză de sufocare. N-a mai avut timp să strige. S-a oprit în mijlocul barăcii, trupul i s-a încordat, a încercat, cu gura deschisă, să fure oxigen din aer. Apoi a căzut. De data asta, i-au drenat doi litri de lichid din torace.

Pentru restul nopții l-au transferat într-un salon mic. Harry s-a culcat pe podea, lângă patul lui, ca să-l poată anunța imediat pe Lindholm în caz că tata are o nouă criză. Degeaba l-a încredințat medicul-șef că o bună bucată de vreme nu vor mai avea de ce să se teamă de un nou atac.

— Ce s-a întâmplat?

Vocea tatălui meu traversa blând, abia auzit, aerul, asemenea fâlfâitului unei aripi rănite.

— Ai leșinat. Au extras lichidul. Ești în salonul de lângă sala de operație.

Pe Harry îl dureau coastele din cauza podelei tari din lemn de brad. S-a așezat turcește. Tata a tăcut îndelung, apoi a spus cu voce șovăitoare:

— Măi, Harry. Atunci îmi voi dezvolta o pereche de branhii. Mie nu-mi creează nimeni necazuri.

— Cine?

— Oricine. Toți cei care n-au aflat până acum cât de încăpățânat sunt.

— Te invidiez. Că ești atât de puternic.

— O să te faci și tu bine. Știu asta. Melcul tău o să devină un brad înalt până la cer. Și de acolo nu mai există limite.

Harry se legăna înainte și înapoi.

Ultima propoziție a tatălui meu îl pusese pe gânduri.

— Crezi?

— Veți trece prin ascuțișul sabiei, fetelor, prin ascuțișul sabiei! — l-a îmbărbătat tatăl meu și a încercat să zâmbească.

Între timp, se gândea doar la ceea ce îi scrisese lui Lili:

> *Acum urmează o întrebare foarte ciudată: cum stăm cu dragostea? Poate că până la urmă o să vă supărați pe mine că sunt atât de indiscret!…*

*

Într-o după-amiază, Sára a fugit din spitalul militar, și-n burnița neprietenoasă s-a repezit până în oraș: Eksjö rămăsese o așezare ca-n povești și după ce războiul se terminase, mai ales partea veche a orașului.

Aflase de la una dintre asistente pe ce stradă se află cel mai apreciat aprozar. Ca și cum destinul ar fi vrut s-o răsplătească: în vitrina prăvăliei nu se găsea altceva decât un singur coș împletit, iar în coș câțiva ardei verde-otravă, grași și cu carnea tare.

Încă mai gâfâia, așa că a fost nevoită să tragă de patru-cinci ori aer adânc în piept, ca ritmul cardiac să se apropie de cel normal. După ce și-a verificat mărunțișul din buzunar, a intrat în prăvălie.

Întrebarea „ciudată” are un răspuns foarte simplu: am avut și eu parte de pretendenți. Știu că pe dumneavoastră vă interesează acum să aflați dacă au fost mai mulți sau doar UNU?! Ghiciți!…

Harry era filfizonul de serviciu al barăcii. Juca rolul celui sigur de sine, al cuceritorului. În spatele zâmbetului misterios puteai ghici inimile rănite a zeci de fete și femei. Despre mica lui problemă bineînțeles că nu știa nimeni, în afara tatei.

Într-o zi, băieții au găsit prețioasa sticlă de colonie a lui Harry. Nimeni nu știa de unde făcuse rost de ea. Câteodată, când ieșea în oraș, întreaga baracă era plină de parfumul pătrunzător al lavandei. Apoi, cineva a tras cu ochiul și a văzut că Harry ține sticla cu pereți groși, dar altfel grațioasă, ascunsă între saltea și arcurile patului.

Într-o seară, când Harry se pregătea să plece la vânat, a căutat în van în ascunzătoarea de sub saltea. Apoi, sticla de colonie a început să zboare prin aer. Harry fugea de colo-colo ca s-o recupereze. Băieții așteptau vicleni să ajungă la ei și apoi aruncau sticla pe deasupra capului lui, ca pe o minge. Pe urmă s-au plictisit și de asta, așa că au deșurubat capacul și au început să se stropească din belșug unul pe celălalt. Iar Harry plângea cu lacrimi, se ruga de ei să i-o dea înapoi, cumpărase apa de colonie din bani de împrumut.

Vedeți dumneavoastră, camera noastră e populată de oameni îngrozitori, de aceea sunt atât de dezordonate scrisorile mele – sunt numai unguri! — și e o asemenea larmă, încât nici nu mai poți să scrii! Unul dintre ei a vărsat apa de colonie a donjuanului nostru, câteva picături au ajuns chiar și pe hârtia mea pentru scrisori. De altfel, ne simțim atât de bine, că e aproape îngrijorător.

Hopa, acum mi-am adus aminte: cu ce o să ne distrați dacă venim la dumneavoastră?

*

Când Sára s-a întors după plimbarea ei în vechiul oraș, Lili dormea. Nu era deloc neobișnuit ca, din cauza lipsei de efort și a mâncării din belșug, pe pacienți să-i fure somnul și-n timpul zilei.

Sára se bucura acum în mod deosebit de acest lucru. A așezat cu grijă cei doi ardei verzi lângă fața lui Lili, pe pernă.

…ideea ca dumneavoastră și prietenul dumneavoastră să ne vizitați, dragă Miklós, ne-a electrizat…

*

În timpul zilei, tata și Harry străbăteau adesea, cu un zel demn de laudă, aleile grădinii de dimensiuni apreciabile ce aparținea taberei. Când drumul spre Eksjö devenise vizibil cu ochiul liber, Harry a dat dovadă de un val de compasiune deosebit de puternic și a hotărât să pună mâna cu orice preț pe una dintre partenerele de corespondență ale tatălui meu, sau măcar să-și convingă prietenul să-l includă și pe el în planurile din ce în ce mai sigure privind vizita.

— Câți kilometri sunt mai exact? — s-a interesat el, dându-și importanță.

— Două sute șaptezeci.

— Două zile dus, două întors. Nu o să primim aprobarea. Tata păși repede, fără să ridice privirea.

— Ba da.

Harry a simțit că trebuie să risipească orice îndoială în privința masculinității sale.

— Sunt într-o formă din ce în ce mai bună. Dimineața mă trezesc cu ditamai bățul!

Arătă distanța cu ambele brațe, pentru a atinge efectul scontat, dar tata nu a avut nicio reacție.

> *În orice caz, să nu uitați că eu voi fi vărul dumneavoastră, iar Harry unchiul prietenei dumneavoastră. Vă previn însă că în gară, încă de cum coborâm, va trebui să ne pupăm ca între rude! Trebuie să păstrăm aparențele!*
>
> *Vă trimit pe de o parte o strângere de mână prietenească, pe de alta un sărut ca între rude, Miklós*

*

Într-una din puținele dimineți cu soare, la Eksjö ușa s-a dat de perete și-n deschizătura ei a apărut, zâmbind durdulie, mustăcioasa Judit Gold. A aruncat pe jos pachetul pe care-l ducea și și-a întins brațele.

— M-a internat și pe mine Svensson. Anemie gravă! Putem sta împreună!

Sára zbura deja spre Judit Gold. S-au îmbrățișat. Lili s-a strecurat și ea afară din pat, deși îi era strict interzis acest lucru. Au început să danseze îmbrățișate în fața ferestrei, apoi s-au așezat pe patul lui Lili. Judit Gold a cuprins mâna lui Lili între palmele ei.

— Îți mai scrie?

Lili a așteptat un pic: în ultimul timp studia micile, dar palpabilele avantaje ale pauzei de efect specifice dramaturgiei. S-a ridicat încet, teatral, s-a apropiat de noptieră, a deschis

sertarul. A scos de acolo un teanc de scrisori legat cu un elastic și l-a ridicat în aer.

— Opt!

Judit Gold a plesnit din palme.

— Harnic om.

Sára o bătu pe genunchi pe Judit Gold.

— Dac-ai ști ce deștept el Și e socialist!

Asta era deja prea mult. Judit Gold a făcut o grimasă.

— Pfui. Îi urăsc pe socialiști.

— Lili nu-i urăște.

Judit Gold a luat scrisorile din mâna lui Lili și le-a mirosit.

— Sigur nu e însurat?

Lili a rămas consternată. De ce le miroase?

— Absolut sigur.

— Ar trebui verificat cumva. Eu m-am ars de multe ori. Judit Gold era cu cel puțin zece ani mai în vârstă decât ele. Nu era o apariție prea atrăgătoare, dar asta nu însemna că nu avusese experiențe. Lili i-a luat scrisorile, a scos elasticul și a luat scrisoarea aflată deasupra.

— Scrie așa: „Îți scriu în fugă o veste bună: se pot trimite scrisori în Ungaria! E adevărat că trebuie scrise în engleză și că trebuie să fie scurte. Formularul privind scrierea celor douăzeci și cinci de cuvinte trebuie cerut fie de la consulat, fie de la Svenska Röda Korset, Stockholm 14". Ei bine?

Asta era într-adevăr o veste îmbucurătoare, toate trei au căzut pe gânduri.

Lili s-a culcat înapoi în pat, și-a pus scrisorile pe burtă. Se uita în plafon.

— N-am nicio veste despre mama. Nici despre tata. Nu-mi place să mă gândesc la asta. Vouă nu vă e frică?

Fetele s-au ferit să se privească în ochi.

*

În acea zi înnorată, lipsită de lumină, când pe insula Gotland a sosit toamna, la prânz, Lindholm a sunat adunarea în barăci. În stil telegrafic, le-a comunicat rezidenților că situația lor s-a schimbat în mod semnificativ. Vestea bună era că niciunul dintre ei nu mai suferea de boli infecțioase. Cealaltă știre era aceea că secția maghiară din pavilionul spitalului va fi mutată din Larbrö, încă de a doua zi dimineața, în nou-înființata tabără spitalicească a unui orășel pe nume Avesta, care se situa în partea de nord a Suediei, la câteva sute de kilometri de locul în care se aflau acum. Medicul-șef Lindholm îi va însoți.

*

S-au hurducăit timp de o zi și jumătate în trenul pufăind liniștit, până au ajuns la Avesta. La prima privire, noua lor reședință părea un loc blestemat. Se afla în mijlocul unei

păduri dese, la șapte kilometri de oraș, era înconjurată de un gard de sârmă, iar în mijlocul taberei se înălța un uriaș coș de fabrică.

I-au repartizat în barăci cu ziduri de cărămidă. Poate că ar fi acceptat mai ușor schimbarea dacă vremea mult mai aspră de aici nu le-ar fi afectat într-atât dispoziția. În Avesta bătea mereu vântul, totul era acoperit de brumă, iar discul portocaliu-închis al soarelui se arăta doar câteva minute.

În fața ferestrei lor se deschidea un mic spațiu, unde iarba și buruienile năpădiseră deja de ani buni betonul. Fără îndoială, curtea avea un anume farmec utopic. Acolo era așezată o masă lungă de lemn înconjurată de bănci, asemenea celor din fermele de pe câmpia panonică. Aici se strângeau serile cei pe jumătate bolnavi, pe jumătate însănătoșiți, înfășurați în pături sau în cuverturi.

Lindholm a dispus ca ei să primească și ziare ungurești, de vreo trei ori pe săptămână. Erau vechi de douăzeci de zile. Bărbații rupeau imediat în patru părți ziarul unguresc boțit, tipărit pe hârtie proastă, și „înfulecau" literele în grupuri, agățați unul de altul. Becul de deasupra capului lor dansa în vânt. Din când în când, în lumina palidă, băieții schimbau între ei paginile. Buzele lor se mișcau fără un sunet, în suflet zburau spre ținutul îndepărtat.

De curând reconstruita navă cu elice de două sute cincizeci de cai-putere pornește în prima sa călătorie.

Pictorul Gerasimov este sărbătorit la hotelul Gellért.

Orașul Kecskemét primește trei sute de perechi de boi din partea comandamentului ocupanților ruși.

La Szeged se organizează un concurs de ciclism.

Încep filmările pentru filmul *Învățătoarea.*

> *Închipuiți-vă, am făcut rost de unul dintre numerele din august ale ziarului* Kossuth Népe! *Am citit până și anunțurile! Toate teatrele sunt pline! Un ziar de patru pagini e doi penghei, un kilogram de făină e paisprezece. Tribunalul poporului îi condamnă unul după altul pe cei din vechiul guvern*[12]*! S-a schimbat denumirea unor străzi.*
>
> *Piața Mussolini: Piața Marx. Toată țara e optimistă, vrea să muncească. Învățătoarele și profesorii trebuie să urmeze cursuri de recalificare. Prima emisiune a fost ținută de Mátyás Rákosi. Dar probabil că vă plictisește deja atâta politică…*

*

Minuscula încăpere pentru radiografii nu se deosebea cu nimic de cea din Lärbro. Poate doar prin faptul că aici plafonul

era străbătut de o crăpătură fină ca un fir de păianjen, ce nu ducea nicăieri. Tatăl meu credea că avea o semnificație simbolică și îi atribuia speranțe dezlânate.

În această încăpere din Avesta, tatălui meu i s-au făcut noi radiografii. Și aici a trebuit să-și țină pieptul descărnat și umerii slabi lipiți strâns de aparat până când au reușit să-i facă radiografia. Și aici, sfârșitul expunerii era semnalat de un sunet ascuțit, ca de fluier, iar tata și-a dus mâna la ochi în același fel când, după încheierea procedurii, s-a deschis ușa și lumina a pătruns în întuneric. Cel care stătea în pragul ușii era tot Lindholm, în șorț de protecție împotriva radiațiilor.

Evaluarea radiografiilor a avut loc a doua zi după efectuarea lor. Tata a intrat la Lindholm și s-a așezat pe același scaun, aflat în fața biroului. S-a lăsat imediat pe spate un pic, cele două picioare din față ale scaunului s-au desprins de podea. Pe atunci trebuie să fi deprins tata acest obicei enervant. Își făcuse o promisiune potrivit căreia, atunci când e vorba de lucruri de o importanță vitală, se va legăna pe scaun. Și-a lăsat așadar pe spate greutatea corporală și și-a ținut echilibrul pe picioarele din spate, ca un copil obraznic. În același timp însă, se concentra nebunește.

Lindholm l-a privit pe tata în ochi.

— Radiografiile au ieșit bine. Sunt clare, ușor de evaluat.

— Vreo schimbare?

— Nu pot să vă încurajez.

Buf. Tata a întrerupt legănarea scaunului.

— Renunțați la călătorie. Pe deasupra, acum suntem foarte departe de Eksjö. Nici nu știu cât ar dura călătoria.

— Aș avea nevoie doar de trei zile.

— În fiecare zori, vă chinuie o febră îndărătnică. Nu există miracole.

— Nu-i vorba despre mine. Verișoara mea se simte singură și e deprimată. Pentru ea însemn viața.

Lindholm îl privea gânditor pe tata.

Între timp se instalase, împreună cu soția, în noua lui casă. S-a hotărât să-l invite pe tatăl meu la ei. Poate că în cadrul unei cine prietenești, de familie, va reuși să-l facă pe acest tânăr simpatic și încăpățânat să renunțe la mania lui.

*

Locuința familiei Lindholm se găsea lângă o linie de cale ferată. Din când în când, pe sub fereastră trecea câte o garnitură de tren, scoțând sunete stridente. Tata era îmbrăcat în haine de sărbătoare, împrumutase un sacou și o cravată. Se simțea inconfortabil în aceste haine neobișnuite pentru el. Conversația a pornit cu greu, deși pe atunci tata se avea deja

bine cu Márta, soția medicului-șef, care fusese repartizată ca asistentă-șefă în Avesta.

Márta se îndeletnicea cu servitul sarmalelor. Lindholm și-a îndesat baveta în guler.

— Márta a gătit asta în special ca să vă facă pe plac. Din câte știu, e o mâncare ungurească.

Pe sub fereastră a trecut șuierând un tren personal.

— E una dintre preferatele mele – a spus tatăl meu după ce s-a făcut din nou liniște.

Apoi a rupt din colțul pâinii și a măturat cu grijă firimiturile. Márta l-a lovit pe tata peste mână.

— Dacă nu încetați cu făcutul curățeniei, vă trimit să spălați vasele!

Tata a roșit. O vreme au suflat în liniște în varza fierbinte.

Tata a tușit scurt de câteva ori.

— Domnul medic-șef vorbește uimitor de bine maghiara.

— În această privință, am învins. În toate celelalte chestiuni, șeful este Erik.

Márta a zâmbit către Lindholm.

Au mâncat. Lui tata a început să-i curgă zeama grasă de varză pe la colțul gurii. Márta i-a întins un șervețel. Tata și-a șters fața timp de câteva clipe chinuitor de lungi.

— Pot să vă întreb cum ați ajuns să vă cunoașteți?

Márta, care așezată pe scaun abia era mai înaltă decât masa, și-a întins brațul printre pahare și și-a așezat mâna pe brațul medicului-șef Lindholm.

— Pot să-i povestesc?

Lindholm a aprobat din cap.

— Acum exact zece ani. O delegație medicală suedeză a vizitat spitalul Rókus din Budapesta. Eram asistentă-șefă acolo…

Márta a spus asta fără să ia aer, dar apoi a tăcut brusc. Lindholm a băut o gură de vin. Nu a ajutat la nimic.

— Încă din adolescență, toată lumea își bătea joc de mine. Uitați-vă la mine, Miklós. Înțelegeți, nu-i așa? Dacă voiam să deschid o fereastră, trebuia să rog pe cineva din clasă. Aveam șaisprezece ani. Într-o zi, am anunțat-o pe mama că voi pleca peste câțiva ani în Suedia și că mă voi căsători acolo. M-am înscris la un curs de limbi străine.

Afară a trecut zăngănind un tren de persoane, dar parcă ar fi trecut direct printre ei și farfuriile de pe masă.

— De ce tocmai în Suedia?

Lindholm a ripostat imediat.

— Toată lumea știe că aici sunt cei mai scunzi bărbați din lume.

A trebuit să treacă cinci secunde până când tata a îndrăznit să râdă. Asta a destins în sfârșit atmosfera. Ca și cum cineva ar fi scos un dop. Stânjeneala s-a dizolvat.

— În treizeci și cinci, vorbeam deja fluent suedeza. Doctorul Lindholm tocmai se plictisise de soția de dinainte, care era o femeie uriașă, un metru optzeci, zic bine, Erik?

Lindholm a dat din cap cu seriozitate.

— Ce se putea face? Într-o seară, l-am sedus. La Rókus, lângă blocul operator. Nu-i așa că nu am uitat de nimic, Erik? Și acum e rândul dumneavoastră, Miklós. L-ați scris fetei despre starea dumneavoastră?

Tata, care până acum fusese preocupat mai ales de șervețelul său, a apucat brusc tacâmurile și a început să mănânce cu poftă.

— Doar așa, în mare.

— Eu nu împărtășesc părerea lui Erik. Călătoriți, aduceți-i alinare… verișoarei dumneavoastră. Și dumneavoastră înșivă.

Lindholm a suspinat și a turnat din sticla cu vin în paharul fiecăruia.

— Săptămâna trecută am primit o scrisoare de la colegul meu care lucrează în Ädelfors.

A sărit în picioare și a alergat în cealaltă cameră. Nu a trecut niciun minut și s-a și întors cu scrisoarea în mână.

— V-aș citi un fragment, Miklós. La Ädelfors e un lagăr pentru femei, o tabără de reabilitare care găzduiește patru sute de persoane. Ei bine, dintre aceste fete, cincizeci a trebuit mutate într-un lagăr strict supravegheat.

A fluturat scrisoarea în aer.

— De ce credeți că s-a întâmplat asta?

Tata a ridicat din umeri. Lindholm nici nu se aștepta la un răspuns.

— Din caua stilului de viață libertin. Vă citesc, fiți atent: „… fetele au primit băieți în dormitoare și pe pajiștile pădurilor din apropiere…”.

S-a făcut liniște. Mai târziu, micuța Márta a întrebat:

— Erau unguri?

— Asta nu știu.

Dar tata știa care era răspunsul. A exclamat, cu un aer triumfător:

— Erau niște domnișoare răsfățate, de familie bună!

Vocea lui. Era atât de încărcată de dispreț, încât Márta a lăsat furculița din mână.

— Ce înțelegeți prin asta, Miklós?

În sfârșit, tata se găsea pe un teren familiar. Asta îi plăcea foarte mult. Lumea cea veche și prăfuită, măturată de vântul proaspăt al socialismului.

— Acestor femei le e propriu, precum șerpilor pielea, un anumit tip de moralitate. Fumează țigarete, poartă ciorapi de nailon, trăncăneala lor nu atinge decât suprafața. Și, între timp, adâncurile rămân mute.

Pe Lindholm, genul acesta de abordare nu-l interesa câtuși de puțin.

— Eu nu mă pricep la asta. Eu știu doar că ocazia naște pe hoț.

Tata însă, dacă tot fusese adusă în discuție această temă, nu putea fi oprit cu una, cu două.

— Morala asta burgheză nu poate fi vindecată decât într-un singur fel.

— Cum?

— Trebuie construită o nouă lume! De la zero!

Începând din acel moment, cina a constat din cuvântarea avântată, însuflețitoare a tatălui meu, din lauda adusă sfintei treimi izbăvitoare a libertății-egalității-fraternității. Tata nici nu și-a dat seama că înfulecaseră între timp și desertul.

Mașina lui Lindholm a cotit spre poarta prevăzută cu barieră a taberei, după miezul nopții. Tata a coborât satisfăcut din mașină și și-a luat la revedere de la medicul-șef, nutrind speranța apropiatei călătorii la Eksjö. Imediat ce a intrat în baracă, a aprins o lumânare și, ghemuit în pat, înfierbântat de propriile idei, a compus un sistem ideologic care să mântuiască lumea, condensat într-o scrisoare de patru pagini.

> *M-aș bucura dacă v-ați formula și dumneavoastră propria părere despre lucrurile de mai sus. Cu atât mai mult cu cât și dumneavoastră aparțineți clasei de mijloc și probabil că priviți această chestiune din perspectiva clasei căreia îi aparțineți…*

Patru

Svensson i-a permis pentru prima dată lui Lili să coboare din pat abia după trei săptămâni. Fata hoinărea dezorientată pe coridoarele cu pardoseli mozaicate ale spitalului militar, unde mirosul amar al medicamentelor se amesteca neplăcut cu mireasma peștelui oceanic proaspăt curățat. Secția de femei era la etajul al treilea, în rest, spitalul trata soldați suedezi morocănoși.

Svensson a avut grijă ca Lili să-și petreacă deja prima duminică la onorabila familie Björkman. Acțiunea premergătoare consta în faptul că, atunci când unguroaicele fuseseră cazate, cu două luni în urmă, în tabăra din Smålandsstenar, fiecăreia dintre ele i se atribuise o familie suedeză. Lili fusese repartizată familiei Björkman, al cărei cap deținea o mică papetărie în oraș și, nu mai puțin important, era considerat un catolic practicant.

Lili nu ajunsese întâmplător la ei. Nu trecuseră nici cinci luni de la „trădarea" ei. Când își venise în fire în spitalul public din Bergen, în luna mai, după eliberarea taberei de concentrație, hotărâse să o rupă imediat și definitiv cu religia mozaică. Adevărul e că îi alesese pe catolici din întâmplare, iar atunci când Lili ajunsese în Suedia, acribia și empatia suedeză îi desemnase pe soții Björkman drept tutori.

Duminică dimineața devreme, Björkman și soția lui s-au deplasat cu mașina la Eksjö, au așteptat-o pe Lili la recepția spitalului, au strâns-o în brațe fiindcă erau bucuroși să o revadă, apoi s-au dus în Smålandsstenar, direct la slujbă.

Biserica din Smålandsstenar era o biserică spațioasă și luminoasă. Familia Björkman stătea în al treilea rând, de data asta completându-și numărul cu micuța unguroaică, convalescenta Lili. Fețele radioase s-au întors spre amvonul împodobit. Lili înțelegea doar câteva cuvinte în suedeză, astfel încât predica o pătrundea cu aceeași solemnitate precum fuga cântată la orgă după cuvântare. Apoi s-a așezat și ea la rând, pentru ca preotul tânăr, cu ochii de un albastru cumplit, să-i pună pe limbă ostia.

> *Dragă Miklós, vă rog ca altă dată să nu vă grăbiți atât de tare, ci să vă gândiți mai bine ce anume și cui îi scrieți. Relația dintre noi nu este atât de apropiată încât să-mi vorbiți ASTFEL despre aceste lucruri. Da, sunt o burgheză tipică! Și sper că nu vă miră dacă din 400 de femei s-a întâmplat ca cincizeci să fie astfel!*

În aceeași duminică, tatăl meu și cu Harry stăteau în fața unui pahar cu sifon și a câtorva pogace, în cantina taberei din Avesta. Ar fi putut să celebreze și ocazia rară de a fi rămas doar ei doi în hambarul imens, dar tata era atât de deznădăjduit, încât nici nu observă acest lucru. Mormăia, mai mult pentru sine:

— Am stricat totul.

Harry își flutură mâna.

— Ei, na! O să-i treacă.

— Niciodată. Simt asta.

— Atunci o să-i scrii alteia.

Tata și-a ridicat privirea contrariat. Pur și simplu, nu-i venea să creadă că Harry nu înțelegea atâta lucru.

— Nu există alta. Ori ea, ori moartea.

Harry râdea.

— Cuvinte. Cuvinte.

Tata a băgat un deget în paharul cu sifon și a scris pe masa de lemn: „LILI”. Puțin mai târziu, a adăugat resemnat:

— O să se evapore.

În acea clipă, lui Harry i-a venit o idee strălucită.

— Trimite-i o poezie de-a ta!

— Prea târziu.

Harry a sărit în picioare.

— Nu-mi plac evreii triști. Îți aduc ceva dulce. O să mituiesc pe cineva sau o să fur. Doar ca să nu mai ai fața asta acră.

Harry a străbătut hambarul trist și a intrat în bucătărie pe o ușă batantă. Acolo nu era nimeni. A deschis dulapurile, până când a găsit o cană cu miere în adâncul unuia dintre ele.

S-a întors fericit la tata.

— Nu avem lingură. Folosește-ți degetele.

El, în orice caz, așa a procedat.

Tata stătea pe bancă, fixa masa pe care se mai vedea doar coada literei „L”. Harry își lingea arătătorul.

— Bun. Ai la tine hârtie și creion? Scoate-le, îți voi dicta.

În sfârșit, tata a ridicat privirea.

— Ce?

— Scrisoarea. Pentru ea. Ești gata?

Uimit, tata a scos din buzunar hârtia și creionul.

Harry era atât de conștient de sine, atât de senin, încât a reușit să facă o mică gaură în blindajul amărăciunii. Și-a adâncit degetul în miere, l-a lins și a început să dicteze:

— Dragă Lili, trebuie să-ți spun că eu le disprețuiesc și râd de acele femele proaste cărora le e rușine să vorbească despre așa ceva…

Tata a izbit creionul de masă.

— Ce aiureală! O tutuiești?! Să-i trimit chestia asta?!

— Vă scrieți de o lună. E timpul să începeți să vă tutuiți. Eu nu sunt implicat, văd mai limpede decât tine.

*

În duminica următoare, după ce Sven Björkman a binecuvântat bucatele și cei doi copii ai lui s-au liniștit întru câtva, iar doamna Björkman a porționat supa cu obișnuita precizie, fără să o privească, papetarul a întrebat-o pe Lili:

— Unde ai ascuns crucifixul, Lili?

Fie că Björkman nu prea știa nemțește, fie voia să pună la încercare cunoștințele de limba suedeză ale lui Lili. Așadar, când Lili l-a privit nedumerită, el a repetat întrebarea, tot în suedeză. De data asta a și ajutat-o un pic. A arătat spre crucifixul pe care-l purta el însuși la gât.

Lili a roșit. A scos din buzunar micul crucifix de argint și și l-a pus la gât.

Björkman o privea cu blândețe.

— De ce ți l-ai dat jos? Ți l-am dat ca să-l porți. Permanent.

Din tonul vocii, Lili trebuia să înțeleagă reprosul care i se aducea. În timpul prânzului, nu au mai vorbit.

> *Făcând abstracție de ultima scrisoare, care a avut un ton și un gust ciudate, dumneavoastră sunteți un băiat simpatic, tocmai de asta nu voi lăsa nici această scrisoare fără răspuns. Dar nu sunt sigură că o fată burgheză ca mine e potrivită să devină prietenă bună cu dumneavoastră. Și simt că e prea devreme să ne tutuim…*

La Avesta, tata avea propriul termometru. În zorii fiecărei zile, la patru jumate fix, ca și cum l-ar fi trezit zdrăngănind un ceas deșteptător încorporat, palpa termometrul în sertarul noptierei și, ținându-și în continuare ochii închiși, îl băga în gură. Număra până la o sută treizeci în sinea lui, în ritm lent, uniform.

De câteva luni, râul de mercur se întindea mereu până la același punct. Tata deschidea ochii pentru o fracțiune de secundă, nu avea nevoie să studieze în detaliu liniuțele fine. Punea termometrul în sertar, se întorcea pe partea cealaltă și dormea mai departe. Arăta cu încăpățânare treizeci și opt cu doi, nici mai mult, nici mai puțin. Febra, asemenea unui hoț care se furișează înăuntru, șterpelea speranța, apoi dispărea în lumina crepusculară a zorilor.

Dimineața la opt, când tata se trezea, temperatura lui revenea la normal.

Dragă Lili, incredibil ce găgăuță sunt! Ce legătură aveți dumneavoastră cu toată pălăvrăgeala asta! Vă trimit o strângere caldă de mâini, Miklós.

Post-scriptum: vă mai pot trimite și asta?

De regulă, o scrisoare călătorea două zile cu trenurile poștale suedeze. Când aceasta din urmă, conținând explicațiile tatălui meu, a sosit la destinație, Lili și Sára s-au ghemuit în colțul patului lui Lili. Lili a citit cu voce tare.

— „Post-scriptum: vă mai pot trimite și asta?"

Sára a rămas pe gânduri.

— Trebuie să-l ierți.

— Am făcut-o deja.

Lili s-a rostogolit de partea cealaltă a patului și a scos din noptieră plicul.

— Tocmai de aia nu l-am lipit.

Căuta paragraful pe care voia să i-l arate Sárei.

— Uite-l. „Da, prietene, chiar că ești un «găgăuță»! Și, dacă te comporți bine, te las să mă tutuiești. Dacă în scrisoarea următoare te voi tutui și eu pe tine, va fi dovada că suntem din nou prieteni."

O privea triumfătoare pe Sára.

Fata zâmbea, dar a ținut să observe:

— Bărbații!

*

În curtea taberei din Avesta erau patru biciclete, iar cine dorea putea să se ducă cu bicicleta din pădure până în oraș. Acum că vremea se răcise, și zăpada de pe vârful brazilor nu se topea nici la prânz, tata și cu Harry au fost nevoiți să-și înfofolească bine capul, astfel încât să nu le înghețe urechile pe drumul care ținea cincisprezece minute.

Chiar și așa, a trecut ceva timp până când au reușit să insufle viață în degetele lor rebegite. Ținându-și mâinile sub coapse, își așteptau rândul la poșta centrală a orășelului. Tata nu prea era în apele lui. Din locul în care stăteau, aveau vedere tocmai spre cele trei cabine telefonice cu uși de sticlă, care în acel moment erau ocupate. Tata stătea ca pe ace.

După o așteptare interminabilă, una dintre cabine s-a eliberat. La tejgheaua de vizavi, o funcționară a dus receptorul la ureche, apoi a făcut un semn cu mâna. Tata a sărit în picioare și a intrat stângaci, nesigur pe picioare, în cabina liberă.

Judit Gold alerga valvârtej pe scări. În goana ei aproape că a răsturnat asistentele și medicii care coborau în grabă. Lili și Sára stăteau la fereastra deschisă a salonului, citeau.

Judit Gold s-a năpustit pe ușă.

— Lili! Lili! Te caută cineva la telefon!

Lili s-a uitat la ea, n-a înțeles imediat.

— Fugi! Te caută Miklós!

Roșind, Lili a sărit de pe pervaz. Aproape că zbura. Gonea în jos pe scări, până la nivelul subsolului, unde puseseră la punct o cameră cu telefon pentru pacienți. Din încăpere tocmai ieșea o asistentă. A privit-o contrariată. Lili a văzut că receptorul fusese așezat pe masă, lângă aparat. A frânat, a încetinit, aproape că s-a oprit. Temătoare, a atins receptorul, l-a dus cu grijă în dreptul urechii.

— Eu sunt…

La oficiul poștal, tata cârâia. Oricât de mult s-a străduit, a început cu o octavă mai sus decât ar fi vrut.

— Exact așa mi-am imaginat vocea dumneavoastră. E magie!

— Încă mai gâfâi. Am alergat. Aici în aripa principală e un singur telefon, iar noi…

Tata a început să turuie.

— Trageți-vă sufletul. Până atunci voi vorbi eu, da? Ei bine, eu v-am sunat pentru că, închipuiți-vă, de ieri se pot trimite scrisori acasă și cu avionul, via Londra sau via Praga! Se pot scrie scrisori în limba maghiară și se pot trimite și telegrame! Acum o să vă găsiți în sfârșit mama! M-am bucurat atât de tare, încât m-am gândit să vă sun imediat ca să vă povestesc!

— Vai!

— Am spus ceva ce nu trebuia?!

Lili ținea atât de strâns receptorul, încât sângele i se retrăsese complet din mână.

— Mămica mea… nu știu… nu știu care e adresa ei… A trebuit să plecăm din vechea locuință și să ne mutăm în casa însemnată cu stea… și acum nu știu unde ar putea locui. Vai!

Vocea tatălui meu și-a recăpătat în sfârșit căldura mătăsoasă.

— O, ce tâmpit sunt, așa este! Dar putem să ne gândim la un anunț! Trimitem un anunț în *Világosság*! Acasă toată lumea citește ziarul ăsta! Am niște bani puși deoparte, mă ocup eu de asta.

Lili era uimită. Chiar și în acest moment remarcabil, fragil, i s-a năzărit că cele cinci coroane primite săptămânal nu-i vor fi de ajuns.

— De unde aveți bani puși deoparte?

— Nu ți-am scris despre asta… iertați-mă, iertați-mă, dumneavoastră, dragă Lili…

Lili a fost năpădită de un val de fierbințeală, poate că i-a crescut și temperatura dintr-odată.

— Poți să mă tutuiești!

Brusc, în ochii tatălui meu poșta centrală din Avesta s-a transformat într-un palat. I-a făcut semn lui Harry, care stătea

la doar câțiva metri de cabină: un croșeu entuziast, eliberator, efectuat în aer. Cu pumnul.

— Deci, închipuie-ți, am un unchi care locuiește în Cuba… Dar e o poveste prea lungă, îți voi relata în scris.

Au rămas fără cuvinte.

O vreme, au tăcut.

Își lipeau cu putere receptorul de ureche.

Cea care a reluat discuția a fost Lili.

— Cum ești? Vreau să spun… din punctul de vedere al sănătății.

— Eu? Foarte bine. Toate analizele au ieșit negative. Au găsit o pată micuță pe plămânul stâng. Puțintică apă, sechelele pleureziei. Dar nu e grav. Acum sunt pe la mijlocul tratamentului. Dar tu?

— Și eu sunt bine. Nu mă doare nimic. Trebuie să iau pilule cu fier.

— Febră?

— Subfebrilitate. Nefrită. Nu-i mare lucru. Doar viteza de sedimentare a hematiilor e mare.

— Cât?

— Treizeci și cinci.

— Îngrozitor!

— Deloc! Am o poftă de mâncare incredibilă!… Te aștept cu nerăbdare… pe voi vă așteptăm!

— Da! O să mă ocup de asta! Până atunci… Ți-am scris o poezie.

— Mie?!

Lili a roșit.

Tata a inspirat adânc și a închis ochii.

— Să ți-o spun?

— O știi pe de rost?

— Bineînțeles.

Tata trebuia să decidă rapid. Adevărul era că scrisese deja șase poezii pentru Lili, dedicate lui Lili. Trebuia să aleagă pe loc una și asta îl dispera. Oare o să fie o alegere bună?

— Titlul poeziei este: Lili… Mai ești?

— Da.

Tata se sprijinea în continuare de peretele cabinei, cu ochii închiși.

Ieri am călcat pe o băltoacă înghețată,
a trosnit gheața mată,
ai grijă, dacă-mi ajungi la inimă,
e suficientă o singură atingere de fată
ca gheața protectoare ce-o învăluie
să se sfărâme!

— Mai ești?

Lili rămăsese fără aer.

Prezența ei aproape că putea fi simțită, însă nu și auzită.

— Da.

Și pe tata l-a speriat ceva, sau doar a răgușit. Din cauza distanței mari, aerul huruia în receptor, iar deasupra lui, asemenea zgomotului înfundat al mării, cuvintele păreau un murmur.

— Atunci o să continui:

Așa că vino la mine, ușoară ca un fluture,
cu un zâmbet pe buze,
află singură unde s-a prefăcut
durerea în cristale obtuze,
mângâi-o cu afecțiune,
și topește-o – rouă în inima mea.

Cinci

Biroul pe care spitalul militar din Eksjö l-a pus la dispoziția LOTTA (Organizația Voluntară de Apărare a Femeilor Suedeze), în scopul discuțiilor era o încăpere cât o cutie de chibrituri, fără ferestre și chinuitor de goală. Abia încăpeau în ea masa și scaunul din lemn curbat din fața lui, rezervat vizitatorilor.

După aproape fiecare propoziție pe care o scria, Anne-Marie Arvidsson, angajatul LOTTA, își ascuțea cu grijă creionul. Vorbea încet, silabisit în germană, astfel încât Lili să înțeleagă toate nuanțele. Îi explicase deja totul acestei unguroaice tinere și fermecătoare. O inițiase chiar și în lucruri care nu o priveau. Că ce riscuri și-a asumat Suedia când le-a permis atâtor oameni bolnavi să-i treacă granița. Și că degeaba suportă Crucea Roșie în general cam toate cheltuielile, pentru că au apărut o grămadă de cheltuieli neprevăzute. Și încă nu i-a vorbit despre problemele locative, tărăgănate la nesfârșit. Oricât și-ar dori, nu poate susține astfel de inițiative de natură particulară.

— … în principiu, ar trebui să știți asta, domnișoară Lili, în principiu nu sunt de acord cu genul ăsta de vizite.

Lili a încercat din nou. Deja o plictisea și pe ea.

— Doar câteva zile. Pe cine ar afecta?

— De afectat, n-ar afecta pe nimeni. Dar ce sens are? Să călătorești până acolo din celălalt capăt al țării. E vorba de mulți bani. Și după ce ajung băieții aici? Avem trei sute de oameni bolnavi! Ăsta este un spital! Nu pensiune! V-ați gândit la asta, domnișoară Lili?

— Nu l-am mai văzut de un an și jumătate.

Lili o privea rugător pe femeie.

Anne-Marie Arvidsson părea să fi descoperit un fir de praf pe biroul strălucitor. L-a îndepărtat cu grijă.

— Să spunem că o să aprob vizita. Ce o să mănânce rudele dumneavoastră? LOTTA nu dispune de fonduri pentru așa ceva.

Lili a ridicat din umeri.

— Ceva. Orice.

— Treceți prea ușor cu vederea problemele, domnișoară Lili. Acești băieți provin tot din tabere. Nu înțeleg din ce anume își vor cumpăra biletele de tren.

— Avem o rudă cubaneză comună.

Anne-Marie Arvidsson a ridicat din sprâncene. A scris câteva cuvinte pe hârtia din fața ei. Apoi și-a ascuțit din nou creionul.

— Și această rudă finanțează vizita direct din Cuba?

Lili a privit-o adânc în ochi pe funcționară.

— Suntem o familie ai cărei membri se iubesc…

Anne-Marie Arvidsson a început să râdă.

— Sunteți foarte hotărâtă. Voi încerca să obțin ceva. Dar nu luați asta drept promisiune.

Lili a sărit în sus bucuroasă. S-a aplecat neîndemânatică peste birou și a aplicat un sărut zgomotos pe obrazul lui Anne-Marie Arvidsson. A ieșit ca o furtună din încăpere, răsturnând scaunul.

Doamna Anne-Marie Arvidsson s-a ridicat, a așezat cu grijă scaunul în poziție verticală, și-a scos batista și și-a șters îngândurată urma sărutului de pe obraz.

*

Rabinul Emil Kronheim s-a urcat iute într-un tren care pleca din Stockholm. Avea o înfățișare ascetică, era mic și slab. Părul îi stătea pe cap ca o căpiță de fân.

De când primise de la guvernul suedez onorabila însărcinare de a oferi, în aceste vremuri de restriște, sprijin sufletesc conaționalilor și coreligionarilor săi, numele lui apărea în mai toate avizierele din taberele de reabilitare. Din acest motiv, Emil Kronheim era pe drum trei săptămâni din patru. Călătorise în lung și-n lat prin Suedia. Câteodată organiza activități de grup, alteori asculta ore în șir un singur om, aproape fără să miște, insufla putere doar clipind din ochi, până când pe amândoi îi învăluia cenușiul serii timpurii. Nu obosea niciodată.

Avea o singură manie, se poate spune că aproape amuzantă: heringul. Rabinul nu se putea abține de la heringii în oțet. De data asta, de exemplu, călătorea cu trenul citind ziarul și mâncând între timp heringi de pe o hârtie uleioasă. Prin fereastră trecea defilând peisajul ce devenea treptat alb.

În gara din Eksjö a coborât din tren. Ploua cu găleata. Rabinul a traversat în grabă peronul ud.

Din câte știa el, spitalul militar îi adăpostea pe trei dintre semenii lui de suferință. În urmă cu câteva zile, primise scrisoare de la unul dintre ei. Un singur suflet e tot un suflet. Kronheim a pornit fără ezitări în călătoria obositoare.

Acum stătea în aceeași încăpere fără ferestre de la parter în care se aflase cu doar câteva zile înainte și doamna Anne-Marie Arvidsson. Purta un costum gri, tocit, și se concentra asupra unei muște care dansa între creioanele cu vârf ascuțit și ascuțitoare.

Au bătut la ușă. Judit Gold și-a băgat capul prin deschizătura ușii.

— Pot să intru?

Rabinul a zâmbit.

— Exact așa mi-am închipuit că sunteți. Știți, domnișoară…

— … Judit Gold.

— … știți, domnișoară Judit Gold, mi-am făcut o imagine despre dumneavoastră pe baza grafiei. Acum urmează bătăile pe umăr: v-am nimerit din plin. În treacăt fie zis, lumea se constituie din astfel de intuiții. Napoleon, înainte de bătălia de la Waterloo… O, cât de palidă sunteți! Un pahar cu apă?

Carafa cu apă se afla pe masă. Rabinul a turnat din ea într-un pahar. Judit Gold a băut cu nesaț, apoi s-a așezat. A șoptit:

— Mi-e rușine.

— Și mie. Tuturor ne e. Și avem și de ce. Dumneavoastră, de exemplu, de ce vă e rușine, Judit?

— Pentru că… pentru că v-am scris acea scrisoare. Și pentru că… va trebui să pârăsc.

— Păi, nu pârâți! Uitați totul!

— Nu se poate.

— Cum să nu! Ridicați din umeri și aruncați la gunoi ceea ce ați vrut să-mi spuneți! Să nu vă doară capul din cauza asta nici măcar o clipă. Uitați totul. Să vorbim despre altceva. Să vorbim, de exemplu, despre muște. Cum vă raportați la muște, Judit Gold?

Emil Kronheim a arătat spre cea care zumzăia deasupra biroului.

— Îmi fac scârbă.

— Trebuie să avem grijă în privința scârbei. Se poate transforma ușor în ură. Apoi, imediat după ea, vine agresiunea. Apoi ideologia. Și până la urmă veți ajunge să fugăriți muște toată viața.

Judit Gold nu putea să-și mute privirea de la muscă, care aterizase pe marginea paharului ei. A înghițit în sec.

— Am o prietenă.

Judit Gold aștepta. Tânjea după o întrebare sau după un gest, dar de data asta pe rabinul Kronheim părea să-l intereseze doar musca, musca nebună și neastâmpărată, cu mișcările ei alunecoase. Trebuia să înceapă de undeva.

— E vorba despre prietena mea Lili. Are optsprezece ani. E lipsită de experiență. Naivă.

Rabinul a închis ochii. Nu era atent deloc?

— A căzut complet în mrejele unui… unui bărbat din Gotland. De fapt, între timp l-au mutat la Avesta. Nu mai suport! Nu mai suport să văd felul în care Lili se implică în treaba asta! Așa ceva nu poate fi privit cu calm, cu detașare!

Rabinul, care până atunci trăncănise și se agitase, stătea acum cu ochii închiși. A adormit oare?

Judit Gold a început să plângă.

— Ea e cea mai bună prietenă a mea. Am ajuns s-o îndrăgesc pe fata asta. Era numai piele și os când a ajuns aici! Era atât de abătută! Atât de singură! Apoi a început să corespondeze cu netrebnicul ăsta. E un ticălos! Îi promite marea cu sarea! Acum e pe punctul de a veni aici în spital, vrea s-o viziteze pe Lili! Vorbesc aiurea! Îmi pare rău! Eu știu un singur lucru: Lili e o fetiță!

Judit Gold simțea că a pierdut firul. Ar trebui să-i explice totul, de-a fir a păr. De ce e îngrijorată și de ce crede că teama ei este fondată. Dar rabinul, în loc s-o ajute, o tulbura. Nu îi acorda suficientă atenție. Stătea cu ochii închiși și spatele drept.

A trecut un minut de liniște.

În mod neașteptat, rabinul și-a trecut degetele prin părul încâlcit. Era clar că nu adormise.

Judit Gold se smiorcăia.

— Am trecut prin atâtea grozăvii! Am renunțat de atâtea ori! Dar trăiesc. Exist. Iar Lili nu este altceva decât o fetiță!

Emil Kronheim și-a băgat mâna în buzunar.

— Întotdeauna am la mine o batistă curată pentru astfel de cazuri. Poftim.

*

Cam atunci i-a trecut tatei prin cap să tenteze destinul. În privința înfățișării sale, nu avea iluzii. Chiar și după ce atinsese greutatea de cincizeci de kilograme și acele bube urâte începuseră să-i dispară de pe față, era plin de rețineri.

Lindholm a fost surprins la început de cererea tatălui meu, dar pentru că până la urmă nu era vorba despre plecarea lui și pentru că asta însemna să-i facă pe plac, a luat rapid o decizie. A pășit în fața dulapului și, din partea de jos, fără sticlă, a scos un mic aparat de fotografiat. A scos din sertarul biroului cutia unui film cu douăsprezece cadre. I le-a înmânat pe ambele tatălui meu, care stătea cu un zâmbet radios în mijlocul camerei.

*

Între barăci lăsaseră spații largi, aerisite, unde se înălțau brazi seculari spre cerul mohorât. Aici au venit Miklós, Harry și Tibor Hirsch. Tata i-a înmânat ceremonios aparatul de fotografiat lui Tibor. Hirsch era cel mai bătrân rezident al taberei, împlinise deja cincizeci și doi de ani. Părul lui nu mai voia să crească la loc, pe pielea capului i se întindeau pete neregulate de culoare vișinie.

— Tu ai fost fotograf, am încredere în tine.

Tata s-a uitat adânc în ochii lui Hirsch.

— E vorba de viața mea, a continuat el.

Bărbatul a cercetat îndelung aparatul foto Axa. A dat din cap.

— Cunosc fabricația asta. O să fie perfecte, îți promit.

Tata a intervenit.

— Nu, să nu fie perfecte.

— Ce vrei să spui?!

— Să fie neclare. Asta îmi doresc.

Hirsch se uita nedumerit la tata. Tata a adăugat.

— De asta te-am rugat pe tine. Pentru că te pricepi…

Hirsch se întoarse în trecutul nu atât de îndepărtat.

— Puțin. Sunt depanator radio și fotograf asistent. Am fost. Ce vrei?

Tata a arătat spre Harry.

— În fotografie ar trebui să apărem noi doi. Eu și cu Harry. Harry să fie clar. Iar eu să fiu neclar. Undeva mai în spate. Poți să faci asta?

Hirsch s-a enervat.

— Ce prostie! De ce vrei să fii neclar?

— Nu-ți bate capul cu asta! Poți s-o faci sau nu poți s-o faci?!

Tibor Hirsch, depanator radio și fotograf asistent, ezita. Dar pentru că tatăl meu îl privea atât de rugător și pentru că era un tip de treabă, a renunțat la orice fel de mândrie profesională.

În cinci minute, a scornit o metodă prin care să realizeze o fotografie în care tatăl meu să fie aproape de nerecunoscut. Întâi l-a plasat pe Harry în prim-planul imaginii. Puțin din semiprofil, în cel mai bun unghi. Soarele lipsit de putere ieșea pentru câte o clipă din spatele norilor. Hirsch s-a plasat în contralumină, care i-a imprimat fotografiei care urma să fie realizată un caracter artistic. În tot acest timp, tata trebuia să alerge de colo-colo, la câțiva metri în spatele lui Harry. Tibor Hirsch a realizat mai multe imagini, folosind în mare aceeași setare.

> *Lili, dragă, ce fel de vrăjitoare ești tu? M-ai fermecat complet la telefon! Acum m-ai făcut și mai curios, oare ești așa cum mi te închipui după ce ti-am citit scrisorile? O să fie mare supărare dacă nu e așa, dar și mai mare dacă e adevărat! Am găsit o fotografie cu mine. E adevărat că arăt precum cineva care zici că a fost mototolit de un ciclop și care acum are o treabă urgentă de rezolvat într-o căsuță verde.*
>
> *Dar ți-o trimit totuși…*

Pe coridorul de la etajul trei al spitalului militar din Eksjö, chiar în curbă, a fost instalat un palmier artificial care,

mulțumită creatorului său, avea un frunziș atât de bogat, încât parcă ar fi provenit din emisfera sudică.

Aici s-au ascuns cele trei fete, la cotitura coridorului, în spatele palmierului bogat.

Lili a cercetat fotografia cu o lupă, apoi i-a dat lentila Sárei și lui Judit Gold. Nu se poate spune că aveau probleme cu vederea. Erau nevoite să recunoască faptul că silueta neclară de acolo, din spatele lui Harry surprinsă în alergare, o siluetă aproape imposibil de identificat, era chiar tatăl meu.

Deodată, deasupra capetelor lor l-au zărit pe medicul-șef Svensson.

— Aha, la asta le trebuia domnișorelelor lupa mea!

Toate cele trei fete au sărit în sus în același timp.

Medicul-șef a arătat spre fotografie.

— Bărbați? Unguri?

Lili i-a întins încurcată fotografia.

— Este vărul meu.

Svensson a privit îndelung imaginea.

— Arată bine. În sfârșit, o privire curată.

Lili a ezitat, dar apoi a hotărât să ofere explicații. A arătat spre silueta neclară din fotografie, aflată în spatele lui Harry.

— Nu, nu acela. El! El este, aici în spate!

Medicul-șef Svensson și-a apropiat fotografia de ochi.

A încercat să deslușească și el ceva din tânărul agitat din fundal, dar degeaba.

— Credeam că băiatul ăsta a ajuns din întâmplare în cadru. Ciudat.

Calculele lui tata au fost corecte. Silueta misterioasă din fundal purta în ea posibilitățile viitorului. Svensson a înmânat dezamăgit fotografia, iar fetele i-au dat înapoi lupa, chicotind.

*

> *Acum voi fi foarte nesimțit, pe de o parte cu tine, pe de alta cu prietena ta Sára, pe care o salut amical. Este vorba așadar despre faptul că prietenul meu Harry și cu mine am făcut rost de o grămadă de bumbac de o culoare îngrozitoare, cenușie, pe care mâinile pricepute ale femeilor ar trebui să îl transforme în niște pulovere acceptabile. Aș vrea să vă rog să ne ajutați în acest sens, cât mai repede posibil, bineînțeles.*

A doua zi în zori, Lili s-a ridicat în capul oaselor și a scos de sub pernă o batistă. A împăturit-o cu grijă și a strecurat-o în plicul deschis care se afla pe noptieră.

...primește de la mine acest lucru insignifiant, oferit însă cu drag. Din păcate nu e atât de reușită pe cât mi-aș fi dorit și, deoarece nu am nici fier de călcat, am fost nevoită să o netezesc sub pernă… Altfel, aici e din ce în ce mai frig și, din cauză că încă nu ne-au dat paltoane de iarnă, îmbrac două jachete una peste alta atunci când ies la plimbare în grădină.

Tocmai în acel moment, Judit Gold și-a scos capul de sub plapumă. A zărit o urmă de fericire pașnică pe fața lui Lili, și nu a fost deloc încântată.

*

Aici, corespondența era împărțită după-amiaza, imediat după siestă. De obicei, Harry era cel care se ducea la recepție după scrisori și tot el citea numele.

— Misi, Adolf, Litzman, Grieger, Jakobovits, Józsi, Jenó, Spitz, Miklós…

Tata primea scrisori des, prea des, dar acum doar mesajele unei singure persoane aveau darul de a-l pune pe jar. Dacă expeditorul era Lili, atunci nu mai avea răbdare să ajungă înapoi în patul său, ci deschidea lacom plicul, din mers. De data asta, din plic a alunecat pe podea o batistă. Tata a apucat-o repede, a mirosit-o de mai multe ori.

...faptul că n-ai fier de călcat și că ai netezit-o sub pernă îi crește și mai mult valoarea… Spune-mi, care-i motivul pentru care scrisorile tale îmi provoacă o bucurie mereu mai mare?

Nu te supăra că îți scriu cu creionul – dar am vrut să-ți răspund imediat, iar cerneala ne-au luat-o.

Miklós îți trimite o strângere caldă de mână.

*

Spitalul din Eksjö avea și un spațiu cultural la parter, o sală cu pereții vopsiți în galben, care dispunea și de o scenă, iar în fața ei se putea lăsa o cortină din pluș roșu.

Când Sára venise cu ideea de a organiza o seară de spectacol, fetele speraseră ca măcar secția de femei de la etajul trei să vină să le asculte. În schimb, toate cele două sute de scaune fuseseră ocupate de soldați și, precum stafidele în cozonac, printre ei se înghesuise și câte o asistentă suedeză, câte o *fröken* cu codițe, toate în halate plesnind de atâta apret și cu bonete cochete.

Realizatoarele spectacolului au prezentat patru numere. Sára a cântat, iar Lili a acompaniat la orga mică. După cele trei cântece ungurești, Sára a cântat imnul suedez.

Nu ajunseseră nici la jumătate când soldații au dat la o parte cu piciorul cele două sute de scaune, au sărit în picioare și, prost bărbieriți, în pijamale cum erau, cântând fals, li s-au alăturat fetelor.

Suedezii ăștia încep să mă calce pe nervi. Ar vrea să le cântăm mereu elogii despre bunătatea lor… Mi-e nespus de dor de casă!!!

Șase

Klára Köves a sosit pe neașteptate cu trenul de după-amiază. Avea exact atâția bani cât să poată plăti biletul dus, dintr-o tabără de lângă Uppsala până în Avesta. Dar nu se îngrijora deloc, era convinsă că pentru toate celelalte se poate bizui pe tatăl meu.

La gară a cerut permisiunea de a se urca în mașina care transporta coletele poștale, astfel încât ultimii kilometri ai călătoriei i-a parcurs în condiții de lux. Nu era încă ora trei când a coborât din mașină în fața intrării în tabără.

Pe Klára Köves colegii de suferință o porecliseră Ursoaica, nu tocmai nefondat. Mergea greoi, aproape împleticit, și când dădeai mâna cu ea, te strângea ca un bărbat. În afară de asta, mare parte a trupului ei mătăhălos era acoperit de un păr mătăsos, care în anumite condiții de luminozitate dădea impresia că e blana unui urs. Klára avea buze mari, voluptuoase, iar capul ei enorm era încadrat de o podoabă capilară castaniu-închis, rebelă, deasă și creață.

A intrat ca un taifun în baracă, iar mugetul ei i-a înghețat pe băieți.

— Miklós, am sosit! Am venit să te văd!

În încăpere a încetat orice mișcare. Prima oară, tata a crezut că apariția ei e doar o banală neînțelegere. Pur și simplu, nu reușea să regăsească în fata diformă femeia senzuală, plină de umor cu care coresponda de două luni încoace, cu o oarecare regularitate.

Inițial, când tata își începuse corespondența vastă cu unguroaicele în mijlocul verii, dintre cele o sută șaptesprezece mesaje aruncate în mare, optsprezece dăduseră răspuns. Până la urmă, el se implicase într-un schimb de scrisori cu nouă fete în afară de Lili. Klára Köves era una dintre ele. Tata n-a fost în stare să se abțină. Scrisul îi provoca un extaz fiziologic, îl ajuta să vadă în adâncul lucrurilor, și-n afară de asta, destinul femeilor îl interesa în mod sincer. Însă aceste scrisori trimise celor nouă nu semănau cu nimic confesiunilor pe care i le făcea lui Lili.

De exemplu, cu Klára era pe aceeași lungime de undă cel mult în ceea ce privește viziunea asupra lumii. În timpul războiului, fata distribuise manifeste socialiste, așa și ajunsese să fie reținută.

Acum, Klára s-a repezit la tata și, fără niciun act preliminar, l-a sărutat pe gură.

— Pentru asta mă pregătesc de câteva săptămâni.

Locuitorii barăcii se uitau înmărmuriți. Prin cine știe ce vrajă, printre ei a apărut trupul real al unei femei de nouăzeci de kilograme, ignorând reglementările, aprobările, prescripțiile medicale și de altă factură. Visele lor au căpătat o pregnanță tridimensională.

Tata tremura, pierdut în brațele Klárei.

— Pentru ce te-ai pregătit?

— Să-mi leg viața de a ta! Pentru asta!

În sfârșit, Klára i-a dat drumul lui tata. A scos din geantă scrisorile și le-a zvârlit în aer. S-a întors către ceilalți, care între timp se ridicaseră din paturi și se strânseseră în jurul lor. Fără îndoială, intrarea Klárei în scenă avea un aer teatral.

— Știți voi, puișorilor, cine se ascunde printre voi? Un nou Karl Marx! Un nou Friedrich Engels!

Scrisorile cădeau ca niște confetti. Puișorii erau vrăjiți. Tata simțea că moare pe loc.

Klára l-a luat atunci de braț, iar tata i-a făcut disperat semn lui Harry să vină după ei. Au pornit în trei la plimbare pe aleea din pădurea de lângă tabără. Klára aproape că l-a monopolizat, luat în posesie și îngurgitat pe tata: ca și cum ar fi strâns la piept o păpușă. Harry mergea în spatele lor, aștepta să-i vină rândul. Ploua mărunt.

— Uite ce e, Klára…

Tata încerca să adopte un ton didactic, liniștit.

— Corespondez cu foarte multe fete. Cu enorm de multe fete.

Klára râdea.

— Vrei să mă faci geloasă, puiule?

— Deloc! Aș vrea să te lămuresc cum stau lucrurile. Scrisorile practic sunt singura noastră distracție. Nu doar pentru mine, ci pentru întreaga baracă. Probabil că din cauza asta ai interpretat greșit anumite lucruri.

— Nix interpretare greșită! Eu m-am îndrăgostit de tine, puiule! Ești deștept ca soarele! Te admir! Vei fi profesorul și iubitul meu! Ai inhibiții, dar eu te voi salva!

— Deci scriu multe-multe scrisori. Trebuie să știi asta.

— Toate geniile au inhibiții. Știi, eu am avut deja doi iubiți, înainte de război. Nu te superi că-ți mărturisesc, puiule? Eu nu mai sunt virgină. Oho! Sunt orice, dar nu virgină! Dar aș putea să-ți fiu fidelă, simt. Ce rânduri, ce idei curg din tine! Le știu pe de rost. Întreabă-mă!

În entuziasmul ei excesiv, Klára l-a luat pe tata de mijloc, i-a presărat fața și ochelarii cu sărutări. Lentilele au devenit opace. Dar fiind acum atât de aproape, tata a zărit dintr-odată prin sticla mânjită, în adâncul privirii Klárei, disperarea. Frica de a fi respinsă.

Această descoperire surprinzătoare a avut darul de a-l liniști pe tata.

— Klára, mă lași să vorbesc, te rog?

— Vreau să-ți mai spun doar că te voi îngriji, dacă este nevoie. Eu m-am vindecat complet. Pot să părăsesc definitiv tabăra. Voi munci! Mă voi muta aici, aproape de tine! Ai cuvântul meu!

Tata s-a eliberat din strânsoarea Klárei. S-a întors către fată.

— Bun. Iată cum stau lucrurile. Eu scriu multe scrisori, dar în primul rând pentru că am un scris frumos. Asta au observat deja și alții. Băieții din baracă profită de asta, ca să zic așa. Scrisorile tale, din păcate, nu eu le-am scris, ci Harry. El mi le-a dictat, pentru că scrisul meu e așa cum e. Scrisul lui e urât, imposibil de citit. Ei bine, ăsta-i tristul adevăr. Îmi pare rău, prin intermediul meu, tu te-ai îndrăgostit de creierul lui Harry.

Klára a privit surprinsă într-o parte, spre Harry, și s-a apropiat de el în ploaia ce cădea mărunt.

— Asta înseamnă că tu ești geniul meu, puiule?

Harry a dat din cap. A arătat înspre tata.

— El doar scria. Gândurile…

Harry a indicat cu modestie spre propria frunte.

Klára își tot muta privirea de la un bărbat la celălalt. Tata era mărunțel, purta ochelari și avea dinți de metal. Harry era ca un crai, purta o mustață fină de husar, iar în ochii lui se putea citi dorința adevărată. A decis că era mai bine să-l creadă pe tata. L-a luat pe Harry de braț.

— O să verific, puiule. Pe mine nu mă interesează deloc aspectul exterior. Nu mă interesează linia buzelor, culoarea ochilor, mutrișoara drăguță. Pe mine doar spiritul mă înfierbântă, dacă mă înțelegi. Iar gândirea progresistă și liberă mă pune efectiv pe jar, mă face nesățioasă.

Harry a oprit-o pe fată, a întors-o spre el, și-a așezat una dintre mâini pe fundul ei enorm, iar cu cealaltă a prins-o pe Klára de bărbie.

— Nu o să te dezamăgesc, – a declarat, și a sărutat-o pasional pe gură.

Tata a simțit că era momentul să se evapore, poate că nici nu-i vor observa dispariția. Și, într-adevăr, când a ajuns la capătul aleii și s-a întors, a văzut prin perdeaua din ce în ce mai deasă a ploii că cei doi se îndreptau încetișor, înlănțuiți, spre întunecimea pădurii.

*

După această pățanie, tata și-a impus o penitență de trei zile. În acest timp, nu i-a mai scris lui Lili niciun cuvânt. În a patra zi, tata stătea într-o cadă cu apă fierbinte în singura baie privată a barăcii. Cheia acestei băi ce amintea de condițiile

vieții burgheze putea fi obținută doar de la recepția centrală, iar tata profita adesea de această oportunitate. Deoarece încăperea se afla într-o clădire separată, departe de barăci, tata nu ținea niciodată ușa încuiată – nici acum. Și-a aprins o țigară și a început să cânte din rărunchi un marș muncitoresc, deși nu pentru urechea muzicală era el celebru.

Dintr-odată, ușa băii s-a lovit de perete, în cadrul ușii stătea Márta, miniona asistentă-șefă, de un metru patruzeci. Tăia fumul gros de țigară cu brațele ei micuțe. Tata a încercat să-și acopere cu mâna stângă organele genitale.

Márta pur și simplu spumega.

— Ce faceți aici, Miklós?! Vă ascundeți și fumați?! Nu vă e rușine?! Câți ani aveți dumneavoastră, doar elevii mucoși fac așa ceva!

Tata a scăpat repede țigara în apă. A început și el să-și agite brațul drept, dar n-a făcut decât să agite fumul de deasupra apei. Cel mai mult îl deranja propria nuditate, așa că până la urmă și-a acoperit cu ambele mâini părțile intime.

Márta s-a apropiat foarte mult cu boneta ei uriașă de cadă și i-a strigat tatălui meu în față:

— În cazul dumneavoastră, țigara înseamnă moarte! Fiecare țigară: o zi! Merită?! La asta să-mi răspundeți! Sunteți nebun! Merită?!

> *Lili, mica mea prietenă dragă, acum urmează o confesiune. Deocamdată nu este acel lucru despre care mi-e teamă să-ți scriu –* ci *faptul că sunt groaznic de afon și că vocea mea, atunci când cânt, e înfricoșătoare.*
>
> *Dar, ca toți antimilitariștii, și eu zbier marșuri în cadă.*
>
> *Aici au grijă de noi, ceva de speriat! Trebuie să respectăm orarul: stille Bettruhe și alte minunății. Cea mai îngrijorată de soarta noastră e Márta, asistenta-șefa, care seamănă cu șoricelul Mickey, soția unguroaică a medicului-șef Lindholm.*

Micuța asistentă-șefă care seamănă cu șoricelul Mickey a străbătut parcul cu pași grăbiți, spumegând de furie. Până la recepție avea de făcut un drum de cinci minute, iar în ea supărarea creștea și tot creștea, cu fiecare pas.

Aproape că a smuls ușa de la cabina portarului.

Cu patru zile în urmă, nu în ultimul rând datorită răbdării Klárei Köves, Harry își redobândise bărbăția pe care o crezuse pierdută. Deși fata plecase înapoi ușor dezamăgită, cei doi au convenit că își vor scrie în continuare. Dar lui Harry i se treziseră poftele.

De data asta i-a căşunat pe masiva Frida, pe care o porecliseră între ei puiul de elefant, portărița pe timp de zi a taberei. Harry a reflectat la întortocheatele capricii ale dorinței lui. Părea că acea perioadă în care îl atrăgeau doar femeile palide, cu talie de viespe se încheiase în mod inexplicabil.

Când Márta a apărut ca un înger răzbunător în ușa recepției, Frida și Harry, în pijamale, erau în toiul preludiului. N-au avut timp nici să se desprindă unul de altul. A fost oarecum norocul lui Harry că discursul a avut loc în suedeză, din care el nu înțelegea mare lucru.

— Frida, tu i-ai dat țigări lui Miklós?

Frida îl strângea la piept pe Harry cu brațul ei vânjos, iar strângerea ei nu a slăbit niciun pic.

— Doar două. Sau trei.

Márta țipa.

— Să nu se mai repete! Dacă te mai prind o dată, o să-ți fac raport!

S-a întors pe călcâie și a trântit ușa în urma ei.

Bineînțeles, Frida nu împărțea țigări doar din mărinimie. Cu mica diferență cu care le mărea prețul, își completa salariul nu tocmai strălucit.

> *Trebuie să recunosc cu sinceritate că îmi place și mă încântă când un bărbat fumează, dar tu reprezinți o excepție. Te rog să nu exagerezi! De altfel, eu nu fumez…*

*

Lili a intrat în salon ca o somnambulă. S-a așezat fără o vorbă pe pat. Deznădejdea radia din ea cu o asemenea forță, încât Judit Gold, care lenevea în patul ei, și-a scăpat în poală cartea pe care era în stare s-o recitească și a treia oară, de data asta în engleză. Acest roman era *O femeie pură,* de Thomas Hardy.

Sára care tocmai își turnase o cană cu ceai s-a întors, a alergat la Lili și s-a așezat în genunchi în fața patului ei.

— S-a întâmplat ceva?!

Lili stătea cu umerii căzuți, fără să răspundă.

Sára i-a pus mâna pe frunte.

— Ți-a crescut temperatura. Unde e termometrul?

Judit Gold s-a și ridicat. Țineau termometrul sub fereastră, într-o farfurioară. Lili le-a lăsat pe cele două fete să-i ridice, apoi să-i strângă brațul de corp. Prietenele s-au așezat în patul din fața lui Lili. Așteptau înfricoșate.

Vântul zgâlțâia încontinuu storurile. Printre scârțâielile ritmice, vocea slabă a lui Lili s-a făcut auzită precum glasul unei viori solitare.

— Cineva m-a raportat.

Judit Gold a tresărit.

— Ce-a făcut?!

Lili se holba la papucii ei.

— Acum vin de la funcționara LOTTA. Mi-a spus că am mințit…

S-a făcut liniște. Sára și-a adus aminte de numele ei.

— Doamna Anne-Marie Arvidsson?

Lili a continuat pe un ton inexpresiv.

— … că Miklós nu este vărul meu, ci un necunoscut care îmi scrie scrisori…

Judit Gold a sărit în picioare, alerga încolo și încoace prin încăpere.

— De unde știe?

— … și de asta nu îmi acordă permisul. Nu va putea veni! Nu va putea veni!

Sára s-a așezat în genunchi în fața lui Lili și i-a sărutat ambele mâini.

— O să găsim noi o soluție, Lili. Revino-ți, ți-a crescut temperatura.

Lili nu putea să-și ia privirea de la papuci.

— Mi-a arătat o scrisoare. A fost scrisă aici, la noi.

Judit Gold a început să țipe.

— Cine?!

— Asta nu mi-a spus. Doar faptul că, în scrisoare, persoana a menționat că cineva i-a scris că eu am mințit. Miklós nu este vărul meu, așa cum afirmasem, și de asta nu vrea să-mi acorde permisiunea.

Sára a suspinat.

— O să mai facem o cerere. Facem cereri pentru a primi vizitatori până când o să se sature.

Judit Gold s-a prăvălit la rândul ei la picioarele lui Lili.

— Draga mea Lili!

Până la urmă, Lili a ridicat capul și și-a privit prietenele.

— Cine mă urăște atât de tare?

Sára s-a ridicat în picioare și a scos termometrul de sub brațul lui Lili.

— Treizeci și nouă cu doi. Bagă-te imediat în pat. Trebuie să-l anunțăm pe Svensson.

Cele două prietene au așezat-o pe Lili în pat și au învelit-o cu plapuma. Fata nu era în stare să se miște singură, trebuia să-i poarte de grijă ca unui bebeluș.

Ca să-i distragă atenția, Judit Gold a remarcat:

— Te place.

Sára nu a înțeles imediat.

— Cine o place pe Lili?

— Svensson. Mai că o mănâncă din priviri.

Sára a dat din mână.

— Du-te de-aici!

Dar Judit Gold insista.

— Eu în chestiunile astea nu mă înșel.

*

Tata stătea printre traversele dese de fier ale pasajului feroviar și se holba în adânc. Sub el șerpuiau vreo șase perechi de șine, unele dintre ele atingeau orizontul și se pierdeau în infinit. Cerul era înnorat, de culoarea oțelului.

În depărtare, pe drum, a apărut Harry. Alerga, sărea două câte două treptele de fier ale pasarelei. Cu toate astea, tata l-a observat abia când s-a oprit gâfâind lângă el.

— Te pregătești să sari?

Tata i-a zâmbit placid.

— De ce crezi asta?

— Din cauza ochilor. Și după felul în care ai dispărut după ce s-a împărțit corespondența.

Pe sub ei a trecut un marfar. Fumul gros și negru i-a acoperit asemenea necazului. Tata strângea tare balustrada podului.

— Nu. N-am de gând să sar.

Harry s-a sprijinit în coate lângă tata. Se uitau la marfarul care se îndepărta, acolo, jos. Când garnitura s-a micșorat, devenind doar o linie în depărtare, tata a scos din buzunarul de la pantaloni o scrisoare mototolită. I-a întins-o lui Harry.

— Am primit asta.

> *Prea stimatul meu domn, răspunzând la anunțul apărut în numărul de azi al ziarului* Szabad Nép, *vă aduc la cunoștință că tatăl și mama dumneavoastră au fost victimele unui bombardament în data de 12 februarie 1945, în tabăra din Laxemburg, Austria… Vă cunoșteam foarte bine părinții, chiar eu am fost cel care i-a condus din tabără în cel mai bun loc, în fabrica de cafea, ca să fie tratați ca niște ființe umane și ca să aibă parte de hrana și cazarea corespunzătoare. Îmi pare nespus de rău că trebuie să vă aduc la cunoștință o veste atât de neplăcută.*
>
> *Andor Rózsa*

Tata avusese o relație tumultuoasă, plină de contradicții cu tatăl său. Proprietarul Gambrinusului, bine-cunoscutul librar al Debreținului, fusese un om iute la mânie. Țipa mult și de multe ori lovea fără ezitare. Nu-și cruța nici nevasta… și nici măcar nu trebuia să fie beat pentru asta. Din păcate, bea mult. Cu toate astea, mama tatălui meu trecea adesea pe la librărie, îi ducea soțului ei gustări, mere, pere.

Tata își aducea aminte de o după-amiază superbă când, copil fiind, îl subjugase atât de tare *Petru întâiul* al lui Tolstoi, încât, uitând de spațiu și de timp, străbătuse cu urechile înroșite intrigile de la curtea țarului, stând cocoțat în vârful unei scări. Spre seară, mama lui a venit după el. Era primăvară, iar capul ei era împodobit de o pălărie bordo cu boruri largi.

— Miki, e ora șapte, ai uitat să iei prânzul. Ce citești? Băiatul și-a ridicat privirea. Femeia cu pălărie bordo îi era familiară, dar tot nu știa unde s-o încadreze.

Harry a împăturit scrisoarea și i-a dat-o înapoi, fără o vorbă, tatălui meu. S-au sprijinit amândoi de balustradă, zgâindu-se la șine. Pe cer se roteau câteva păsări.

> *Dragă Miklós, sunt nespus de tristă că acea scrisoare de ia Szolnok ți-a adus la cunoştință un adevăr atât de oribil. Nici nu reuşesc să găsesc cuvinte de alinare…*

În acea după-amiază, tata a ieșit cu bicicleta până în cimitirul din Avesta. Ploaia a început să cadă cu picuri mărunți. Tata hoinărea neobosit, fără o țintă prestabilită, prin cimitir, încolo și încoace, câteodată se apleca spre epitafuri și încerca să murmure câte un nume suedez aparent complicat.

> *Nu te supăra pe mine că sunt atât de distant, că întâmpin această veste cu un cinism atât de odios… Ieri am fost în cimitirul de aici. Am sperat ca AI MEI să fie FULGERAȚI DE O AMINTIRE DE DINCOLO DE EXISTENȚA UMANĂ… Sfârşit.*

Lili s-a ridicat brusc în capul oaselor; era noaptea târziu, doar becul slab de deasupra ușii lumina. Fruntea îi era scăldată de sudoare. În patul vecin, Sára stătea în poziție fetală, dezvelită. Lili s-a ridicat, apoi s-a furișat la ea. A îngenuncheat.

— Dormi?

De parcă atâta ar fi așteptat, Sára s-a întors spre ea și i-a șoptit:

— Nici eu nu reușesc!

Lili era deja în pat, a prins-o pe Sára de mână. S-au întins pe spate și s-au holbat la plafon. Mesteacănul din fața ferestrei se legăna în vânt, desenând forme bizare.

După o tăcere îndelungată, Lili a șoptit:

— A primit o veste. Despre părinții lui. Bombă!

Sárei i s-au mișcat doar ochii, cât să poată cuprinde cu privirea scrisoarea deschisă ce zăcea pe noptieră, cu scrisul de mână al tatălui meu.

— Doamne Dumnezeule!

— Am calculat. Au trecut trei sute șaptezeci și trei de zile. De atunci n-am mai auzit nici de mama, nici de tata.

Priveau cu ochii larg deschiși plafonul, desenele expresioniste bătute de vânt.

Șapte

Camioneta care ducea și aducea scrisorile a ajuns în tabăra din Avesta la ora trei. Din mașină a sărit un bărbat în geacă cu guler de blană, s-a dus în spate, a deschis ușile și a ales dintr-un sac gri scrisorile pentru tabără. De obicei, moșmondea câteva minute la ușa din spate.

Apoi s-a dus la cutia poștală vopsită în galben, care semăna mai degrabă cu o geantă mai mare de voiaj și, înainte să arunce scrisorile înăuntru, a deschis cutia în partea de jos cu o cheie, iar scrisorile expediate din tabără s-au prăvălit în sacul de pânză gol.

Făcea parte din rutina zilnică a tatălui meu să privească și să trăiască plin de surescitare acest ritual monoton. Simțea pur și simplu nevoia de a se convinge că scrisoarea lui nu a căzut, ca urmare a vreunei conspirații insidioase, din sacul de pânză.

> *Lili, draga mea, e absolut sigur, vestea cea bună va sosi, dacă nu azi, atunci mâine! Scrisoarea se odihneşte în buzunarul tatălui tău, iar el caută ocazia de a încerca un lucru ce pare aproape imposibil: s-o trimită în Suedia.*

În spitalul militar din Eksjö se putea fuma într-un singur loc, în care nu exista riscul să fii prins. Această încăpere era la etajul doi al clădirii – de altfel, dimineața, în această încăpere se făcea duș, iar în restul zilei era de cele mai multe ori goală.

Judit Gold fuma cel puțin jumătate de pachet pe zi, își cheltuia toți banii de buzunar pe țigări. Dar și Sára fuma trei țigări pe zi. Lili doar le însoțea.

Sára a tras fumul adânc în piept și a căzut pe gânduri.

— După-amiază am putea merge în oraș. M-am rugat de ei să ne lase.

Judit Gold stătea pe marginea platformei. Și-a tras picioarele sub ea.

— Pentru ce?

— I-am face în sfârșit o fotografie lui Lili, pentru Miklós.

Lili era sincer îngrozită.

— Doamne ferește! Dacă mă vede, își ia lumea în cap.

Judit Gold știa să facă cerculețe frumoase, regulate.

— E o idee bună. O fotografie cu noi trei, ca să ne amintim de toate astea. Mai târziu.

Sára a întrebat-o:

— Când?

— Odată. Când vom fi altundeva. Când vom fi fericite.

Asta le-a făcut să cadă pe gânduri.

Apoi, Lili a declarat:

— Sunt urâtă. Nu-mi trebuie fotografie.

Sára i-a dat peste mână.

— Ești proastă, dragă prietenă, nu urâtă!

În timp ce însoțea cu privirea cerculețele de fum până în dreptul ferestrei de aerisire deschise doar câțiva centimetri, Judit Gold a zâmbit cu subînțeles.

*

La oficiul poștal, tata s-a aplecat în interiorul cabinei de sticlă. A vorbit în germană, excluzând posibilitatea oricărei interpretări greșite.

— Aș dori să trimit o telegramă.

Domnișoara purta la rândul ei ochelari. Îl privi încurajator pe tata.

— Adresa?

— Eksjö, Utlänningsläger, Korungsgården 7.

Poștărița a început să completeze în grabă formularul.

— Textul?

— Trei cuvinte. Trei cuvinte ungurești. Vă voi spune literă cu literă.

Domnișoara s-a simțit jignită.

— Puteți să-mi spuneți liniștit.

Tata a respirat adânc. A pronunțat clar silabele răsunătoare ale limbii maghiare.

— Te iu-besc, Li-li.

Domnișoara a clătinat din cap. Ce limbă încurcată!

— Spuneți-mi literă cu literă.

Tata a spus literă cu literă. Progresul era lent, au trecut cu bine de primele vocale, dar apoi s-au împotmolit. Atunci tata a băgat mâna prin ferestruica ghișeului, a înșfăcat mâna cu care poștărița ținea creionul și a încercat să o dirijeze.

N-a fost ușor. La litera „L”, domnișoara a trântit creionul și a împins formularul în fața lui tata.

— Scrieți dumneavoastră.

Tata a tăiat cu o linie mâzgălitura făcută până atunci și, cu acel scris minunat, cu bucle elegante și regulate, a trecut pe formular: Te iubesc, Lili! Miklós

A împins înapoi formularul.

Poștărița s-a uitat nedumerită la textul care continua să rămână un mister pentru ea.

— Ce înseamnă asta?

Tata a ezitat.

— Sunteți căsătorită, domnișoară?

— Am un logodnic.

— O! Felicitări! Această telegramă înseamnă… înseamnă… Tata știa foarte bine cum să traducă în germană cea mai

frumoasă și mai simplă propoziție din lume. Dar tot nu-i venea să o spună. Între timp, domnișoara a calculat costul telegramei.

— Aveți de plată două coroane. Ei, îmi spuneți? Dintr-odată, tata s-a îngrozit. A pălit și a strigat către poștăriță:

— Dați-mi-l înapoi! Vă rog! Dați-mi-l odată!

Domnișoara a ridicat din umeri, a împins înapoi formularul pe tejghea. Tata a luat hârtia și a rupt-o. Se simțea nespus de prost și de laș, așa că, în loc de explicații a zâmbit încurcat, a făcut un semn cu capul și a ieșit valvârtej din oficiul poștal.

*

În aceeași zi, seara târziu, băieții înfofoliți în pături s-au instalat în locul obișnuit, în jurul mesei de lemn luminate de un singur bec, acolo unde iarba și buruienile năpădiseră de-a lungul anilor betonul. Domnea o tăcere languroasă, somnoroasă. Stăteau cu ochii închiși sau se holbau prostește la zidul de cărămidă netencuit.

Tata stătea lângă zid, cu spatele sprijinit de el, cu ochii închiși. Ca și cum ar fi dormit.

> *Nu-ți trimit acum alte poezii, doar un sonet.*
>
> *Am un proiect mai mare: învârt în cap de ceva vreme planul unui roman. Subiectul îl reprezintă doisprezece oameni diferiți – bărbați, femei, copii – nemți, francezi – evrei, unguri – oameni de cultură și țărani în câte o călătorie cu trenul: până la un lagăr german. Drumul de la siguranța oferită de viață la moarte. Despre asta ar fi vorba în primele douăsprezece capitole.*
>
> *Celelalte douăsprezece ar descrie momentul eliberării. Deocamdată, e doar material brut, dar am mare chef să-l scriu.*

Pál Jakobovits, care nu putea să aibă mai mult de treizeci de ani, dar ale cărui mâini tremurau încontinuu, iar medicii nu-l mai amăgeau cu faptul că o să se mai facă bine, se legăna înainte și înapoi pe scaun, cântând o rugăciune:

— Dumnezeule, ascultă-mi ruga, trimite-mi o femeie, o doamnă frumoasă, cu părul negru; dacă nu găsești cu părul negru, e bună și o blondă, o frumoasă femeie blondă…

Tibor Hirsch, depanator radio și asistent fotograf, și-a pierdut răbdarea. Stătea în celălalt capăt al mesei. S-a răstit la Jakobovits:

— Te faci de râs cu rugăciunea asta a ta!

— Mă rog pentru ce vreau eu!

— Nu mai ești un adolescent, Jakobovits, ai trecut de treizeci de ani.

Jakobovits și-a privit mâinile, și-a prins dreapta cu stânga ca să diminueze cumva tremurul.

— Nu e treaba ta!

— Un bărbat de treizeci de ani nu suspină după femei. Auzind una ca asta, Jakobovits a ridicat vocea.

— Dar ce face? Se masturbează?

— Nu fi scârbos!

Jakobovits și-a înfipt unghia în braț ca să scape de tremurul blestemat. Urla.

— Ce face un bărbat de treizeci de ani, Hirsch?! Răspunde-mi!

Hirsch a dat din umeri.

— Își reprimă dorințele. Cere brom. Își așteaptă rândul. Jakobovits a lovit masa cu putere.

— Eu nu mai aștept! Am așteptat destul.

A sărit în picioare și a dispărut în baracă.

Tata stătea în continuare cu ochii închiși, lângă zid. Colțul gurii îi tresări.

> *Draga mea Lili, dacă nu mi-ar fi rușine, aș înjura amarnic! Eu așa canalizez ceea ce fetele obișnuiesc să canalizeze prin plâns. Ne-am sălbăticit îngrozitor de tare aici în lagăr…* Aș *dori foarte mult să-ți fac rost de cartea lui Bebel* Femeia și socialismul. *Sper că voi reuși.*

Lili s-a ghemuit sub plapumă și a plâns. Trecuse de miezul nopții. Suspinele ei au trezit-o pe Sára. A sărit din pat, a ridicat plapuma și a început să o mângâie pe Lili pe păr.

— De ce plângi?

— Așa…

— Ai visat ceva?

Sára s-a culcat lângă ea. Se uitau la plafon, ca aproape în fiecare noapte din ultima vreme. Dintr-odată, deasupra patului a apărut și Judit Gold.

— Încap și eu?

Cele două fete s-au tras ca să-i facă loc, iar Judit Gold a alunecat în pat, lângă ele. Lili a întrebat-o.

— Cine e Bebel?

Judit Gold s-a strâmbat.

— Un scriitor.

Sára s-a ridicat în capul oaselor, ăsta era deja domeniul ei de specialitate. În astfel de momente, adopta postura unei învățătoare și, de obicei, își ridica și arătătorul.

— Nu e „un scriitor”! Este un om minunat!

Lili și-a șters lacrimile.

— Din câte știu, are o carte: *Femeia și socialismul.*

Judit Gold, pe care oricum o deranja pedanteria Sárei și pe care, atunci când auzea de ideologia de stânga, o treceau imediat fiori reci, i-a tăiat-o.

— Păi la ce titlu are, alerg imediat să o citesc. Țineți-mă!

Sára a continuat pe un ton caustic.

— Asta este cea mai remarcabilă carte a lui Bebel. Eu am învățat multe din ea.

Judit Gold a strâns-o pe Lili de braț. Dar pentru că niciodată nu i-a plăcut să fie învinsă când venea vorba de literatură, a deschis un nou front.

— Îți tot împuie capul poetul ăla al tău, așa-i?

— O să-mi trimită cartea asta. De cum va putea.

— Învață din ea fragmente pe de rost. O să-l impresionezi.

Sára continua să stea în capul oaselor, cu degetul arătător ridicat spre cer.

— În centrul cărții *Femeia și socialismul* stă ideea că în societatea adevărată femeia e parteneră cu drepturi egale a bărbatului. În dragoste, în luptă, în toate.

Judit Gold zâmbea acru.

— Bebel e un nătărău. Niciodată n-a avut o soție. Probabil că avea sifilis.

Sára s-a înfuriat, în cap i se învălmășeau o grămadă de răspunsuri, dar nu reușea să-l aleagă pe cel potrivit. Așa că s-a afundat înapoi în pat.

Aștept cu nerăbdare cartea. Sára a citit-o deja, dar ar citi-o încă o dată cu mare plăcere.

*

Imediat ce au ajuns în Avesta, locuitorii barăcilor au primit două jocuri de societate și o tablă de șah. Jocurile de societate aveau denumiri suedeze și păreau incredibil de primitive, așa că au încercat doar o singură dată să se joace cu ele, iar după câteva minute s-au plictisit.

Dar pentru setul de șah se ducea o luptă crâncenă. Cel mai adesea era în posesia lui Litzman și a lui Jakobovits. Chipurile Litzman fusese înainte campion al Szegedului. El și Jakobovits jucau pe bani, iar asta le asigura anumite privilegii asupra tablei de șah.

În timpul partidei, Litzman chibița încontinuu. Ridica nebunul, îl rotea prin aer, scandând între timp:

— Îl lovehehesc! Îl lovehehesc în cap! Șahahah!

Jakobovits stătea minute întregi să se gândească.

Ca de obicei, erau înconjurați de mai mulți oameni. În această liniște tensionată de dinainte de mai, propoziția de un singur cuvânt a lui Hirsch a avut efectul unui dangăt de clopot în zi de sărbătoare.

— Trăiește!

Depanatorul radio, care fusese și asistent fotograf, s-a ridicat în capul oaselor în pat și a fluturat scrisoarea.

— Trăiește! Soția mea trăiește!

Ceilalți l-au privit amuțiți.

Hirsch s-a ridicat în picioare și a privit în jur. Fața îi strălucea.

— Înțelegeți?! Trăiește!

A pornit. Trecea printre paturi, ținea scrisoarea pe care tocmai o primise ridicată deasupra capului ca pe un steag și striga:

— Trăiește! Trăiește! Trăiește!

Primul care i s-a alăturat a fost Harry. A pășit în spatele lui Hirsch, l-a prins de umeri, a preluat ritmul, înconjurau din nou și din nou paturile barăcii și vocile lor răsunau ca și cum ar fi cântat un marș:

— Trăiește! Trăiește! Trăiește! Trăiește!

Apoi s-au alăturat și Fried, Grieger, Oblatt și Spitz. Bucuria de viață, lacomă, nestăvilită, era contagioasă. Tata a venit și el în spatele lor, iar apoi au venit pe rând toți cei șaisprezece supraviețuitori din baracă. Hirsch mergea în frunte, cu scrisoarea-drapel deasupra capului; în spatele lui veneau ceilalți, ultimii fiind Jakobovits și Litzman.

Șerpuiau prin cameră, găsind noi și noi trasee, asemenea unui șarpe infinit de lung. Se țineau de umeri. Apoi au descoperit că pot mărșălui și peste paturi, mese și scaune, ceea ce conta era să nu întrerupă ritmul.

— Trăiește! Trăiește! Trăiește! Trăiește! Trăiește! Trăiește! Trăiește! TRĂIEȘTE! TRĂIEȘTE! TRĂIEȘTE! TRĂIEȘTE!

> *Astăzi, prietenul meu Tibi Hirsch a primit o scrisoare din România. I-a scris soția: trăiește și e acasă. Și totuși eu am vorbit cu trei oameni care susțineau cu tărie că au văzut când a fost împușcată la Blesen…*

*

Până la urmă, acest spectacol strălucitor și glorios a fost cel care l-a îndemnat pe tata să pornească un ultim atac în interesul călătoriei sale.

Știa că Lindholm își petrecea serile de miercuri în clădirea principală, așa că și-a pus o geacă peste pijama, a traversat în fugă curtea și a bătut la ușa medicului.

Lindholm i-a făcut semn lui tata să stea jos, a încheiat propoziția, apoi a ridicat întrebător privirea. Camera era luminată doar de o veioză, dâra de lumină se întrerupea sub nivelul ochilor doctorului. Asta îl deranja puțin pe tata.

— Aș vrea să vorbesc cu dumneavoastră despre suflet, domnule medic-șef.

Bărbia și nasul lui Lindholm erau luminate.

— Un animal ciudat, sufletul.

Tata a aruncat geaca pe jos. Stătea acolo, în pijamaua dungată, jerpelită, asemenea unui sfânt din Evul Mediu.

— Uneori e mai important decât trupul.

Lindholm și-a împreunat mâinile.

— Săptămâna viitoare va sosi aici un psiholog…

— Nu, eu aș vrea să discut despre asta cu dumneavoastră. Ați citit *Muntele vrăjit,* domnule medic-șef?

Lindholm s-a lăsat pe spate, fața i-a dispărut în întuneric. A devenit un om fără cap.

— Am citit-o.

— Mă identific cu Hans Castorp. Acea nostalgie diformă… pe care o simt față de cei sănătoși… aproape că mă doare…

— E de înțeles.

Tata s-a aplecat în față.

— Acordați-mi permisiunea! Vă rog.

— Cum vine asta?

— Dacă aș putea să plec la… verișoara mea, doar pentru câteva zile, dacă aș putea să pretind că m-am însănătoșit…

Lindholm l-a întrerupt.

— Asta e manie, Miklós, vă rog să-i dați drumul!

— La ce?

Lindholm a sărit în picioare, ieșind din conul de lumină.

— Fobiei ăsteia de a călători! Acestei încăpățânări! Băgați-vă mințile în cap!

Tata a sărit și el în picioare. Și el striga.

— Sunt în toate mințile! Vreau să călătoresc!

— Dar veți muri! Imediat veți muri!

Diagnosticul vehement, irevocabil al lui Lindholm plutea pe deasupra lor ca o pasăre monstruoasă. Tata vedea doar picioarele bine luminate, vârâte în pantalonii de stofă ai doctorului, așa că verdictul putea foarte bine să treacă neobservat.

În liniștea instalată li se auzea doar respirația.

Lindholm s-a întors rușinat, a pășit în dreptul dulapului, i-a deschis și închis de mai multe ori ușa.

Tata era palid.

Lindholm a trecut la limba suedeză, repetând cu voce scăzută:

— Iertare! Iertare! Iertare!

Până la urmă a deschis dulapul, a scos de acolo un dosar, s-a dus la ecranul fluorescent și l-a aprins. Camera a fost inundată de lumina rece, sterilă. Doctorul a plasat radiografiile în fața

plăcii de sticlă. Pe toate cele șase. Nu s-a întors, nu i-a căutat tatălui meu privirea.

— De fapt unde o tratează pe „verișoara” dumneavoastră?

— La Eksjö.

— Dați-vă jos bluza pijamalei. Aș vrea să vă consult.

Tata și-a scos bluza, Lindholm a pregătit endoscopul.

— Respirați. Adânc. Inspir-expir, inspir-expir.

Stăteau față în față, dar nu se priveau. Tata respira cu zel. Lindholm asculta îndelung, de parcă savura o muzică îndepărtată, eterică. Apoi a spus încet:

— Trei zile. Luați-vă la revedere. Ca medic, cred că… Nu contează ce cred…

A dat din mână.

Tata și-a îmbrăcat bluza de pijama.

— Mulțumesc, domnule medic-șef!

> *Lili, acum să te văd cât de rapidă* și *îndemânatică ești! O să tragem LOTTA pe sfoară! Am nevoie de un document în suedeză de la medicul tău șef care să fie favorabil în privința vizitei. Pe medicul meu am reușit să-l conving!*

Lindholm se juca încurcat cu stetoscopul. În lumina intimă, misterioasă, și-a scos portofelul din buzunarul de la spate.

— Vă rog să uitați. Vă sfătuiesc acest lucru în calitate de medic. Sufletul… Câteodată e mai bine să-l îngropi…

A desprins radiografiile de pe ecranul fluorescent și le-a pus înapoi în dosar. A stins ecranul fluorescent, apoi a scos din portofel o fotografie uzată, mototolită, de doar câțiva centimetri, și i-a înmânat-o lui tata.

Fotografia reprezenta o fetiță blondă în fața unui zid, ținea o minge în mână și se uita suspicioasă în obiectiv.

— Cine e, domnule medic-șef?

— Fetița mea. A fost. A murit. Accident.

Tata nici n-a îndrăznit să se clintească. Lindholm și-a lăsat greutatea de pe un picior pe altul, podeau a scârțâit. Vocea lui a devenit răgușită.

— Viața te pedepsește câteodată.

Tata a mângâiat cu degetul mare chipul fetiței din fotografie.

— Din căsătoria anterioară. Jutta. Márta v-a povestit a doua parte a poveștii noastre. Asta e prima jumătate.

*

De data asta, Lili și prietenele ei au organizat un spectacol mai amplu. În sala de cultură de la parter, Sára a cântat opt cântece, acompaniată de Lili la pian, dintre acestea două au fost cântece ungurești, un Schumann și două de Schubert. Și-au încercat norocul și cu șlagărele de operetă.

Soldații și asistentele le-au aclamat zgomotos. După fiecare număr, Lili și Sára s-au înclinat cu grație și modestie pe scena înălțată. Pentru Lili a reprezentat un motiv în plus de mândrie faptul că venise și medicul-șef Svensson. Stătea în mijlocul primului rând, ținând în brațe o fetiță în jur de trei ani, și după fiecare număr, bătea puternic cu picioarele în podea.

La sfârșitul serii, a felicitat-o pe Lili, care stătea încurcată lângă pian. Fata îl sorbea cu nesaț pe copil, care nu fusese nerăbdător, nu adormise, ba din contră, se vedea că spectacolul îi oferise un soi de plăcere elementară.

— Pot s-o iau în brațe?

Svensson i-a întins fetița. Lili a strâns-o în brațe, copilul a râs.

Între timp, în auditoriu, soldații o înconjuraseră pe Sára. Nu a trebuit să o roage prea mult să le mai cânte o melodie, doar așa, *a cappella.* Sára a ales „Cocorul sus pe cer”[13]. În colțul ochilor unora dintre soldați, deși nu înțelegeau nimic din textul în maghiară, strălucea câte o lacrimă.

Lili a fost cuprinsă și ea de un fel de mâhnire sau tristețe.

> *Într-o seară, cu câteva zile în urmă, am fost până în micul orășel și m-am plimbat singură pe străzile înzăpezite.*

Se întuneca. Tata a obosit când a ajuns în capătul pantei, nu mai putea să pedaleze. A împins bicicleta vreo douăzeci de metri, apoi s-a oprit.

Ferestrele caselor nu aveau perdele; chiar și de lângă gard, de unde stătea tata, se putea vedea perfect camera. Era asemenea unei picturi realiste din secolul trecut. Bărbatul citea, femeia stătea la mașina de cusut. Între cei doi, într-un leagăn micuț de lemn, era culcat un copilaș, iar de acolo, de lângă gard, se vedea și păpușa pe care o răsucea în mâini și cum zâmbea, fără dinți în gură.

> *Ferestrele nu aveau perdele: puteam să văd în mica locuință a unor muncitori… Mă simt obosit. Douăzeci de ani și câte nenorociri. Eu nu pot să-mi amintesc, fără să fiu tulburat, de viața frumoasă de familie: nu am avut parte de așa ceva. Poate de asta mi-o și doresc atât de nebunește… Apoi am plecat în grabă, nu mai voiam să-i văd…*

Opt

Lili o îmbrățișa, și o tot îmbrățișa pe fetița domnului medic-șef.

Sára era impresionată, încă mai cânta, înconjurată de bărbați în pijamale:

— *Cocorul, sus pe cer, se îndreaptă spre casă, cu un toiag în mână, țigănușul tot adastă…*

Doctorul Svensson i-a atins brațul lui Lili.

— Am primit o scrisoare din tabăra de bărbați de la Avesta. Mi-a scris un coleg, medicul-șef. Are o soție unguroaică.

Lili a roșit. A bâlbâit ceva.

— Da…

— E vorba de verișorul dumneavoastră.

— Da?

— Nici nu știu cum să vă spun. E o scrisoare derutantă. Dintr-odată, lui Lili fetița i s-a părut foarte grea. A pus-o cu grijă jos.

— Plănuiserăm să vină în vizită.

Doctorul a prins-o de mână pe fetiță. A dat din cap.

— Despre asta e vorba. Sunt de acord. Bineînțeles că o să vă dau permisiunea.

Lili a scos un chițăit, a apucat mâna medicului-șef Svensson și a sărutat-o. Doctorul nu reușea nicicum să se smulgă.

Jos, în auditoriu, Sára era tocmai la partea cu:

— *Dacă aș mai putea să fiu cu tine încă o dată, m-aș lipi de umărul tău în patul violet pe dată…*

Svensson și-a ascuns mâinile la spate.

— Dar trebuie să știți ceva.

— Știu tot!

Svensson a tras adânc aer în piept.

— Nu, e ceva ce nu știți. Vărul dumneavoastră e grav bolnav.

Lili a simțit un ușor junghi în zona inimii.

— Da?

— Cu plămânii. E grav. Ireversibil. Înțelegeți acest cuvânt nemțesc: *irreversibel*?

— Îl înțeleg.

— M-am tot întrebat dacă să vă spun. Dar e vorba de un membru al familiei. Trebuie să știți. Nu e contagios.

Lili a mângâiat părul fetiței blonde.

— Înțeleg. Nu e contagios.

Jos, Sára a ajuns la sfârșitul melodiei. Brusc, s-a făcut liniște. Singurul sunet era fredonatul fetiței lui Svensson, care dădea impresia unui ecou îndepărtat, din ce în ce mai slab.

Svensson și-a pus degetul arătător pe buzele fetiței. Ecoul s-a stins.

— Lili, aveți grijă. Nici dumneavoastră nu sunteți bine. Deocamdată, nu sunteți bine deloc.

Lui Lili i s-a uscat gura, n-a reușit să răspundă.

*

Pe tata – deși se străduia să ascundă acest lucru – îl deranja un pic diagnosticul lui Lindholm. Nu îl credea pe medicul-șef, așa că pentru liniștea sufletului său, ar fi vrut să mai primească o părere avizată. Așa că l-a rugat pe Jakobovits, care fusese asistent la chirurgie în Miskolc în perioada interbelică, să evalueze radiografiile. Asta însemna practic să intre fără permisiune în cabinetul lui Lindholm. Harry li s-a alăturat entuziasmat, el lua parte la orice acțiune în care intuia gustul dulce-amărui al aventurii.

Coridorul îngust al clădirii principale era luminat de becul ce difuza o lumină de culoarea lămâii. Tata, Jakobovits și Harry se furișau spre camera lui Lindholm ca trei drăcușori. Pe sub geci purtau pijamale.

Harry ținea deja în mână bucata de sârmă. Se lăudase nu o dată cu faptul că înainte de război fusese pentru o perioadă membru al unei bande care jefuia ateliere. Chipurile, se pricepea de minune la deschiderea încuietorilor și a lacătelor.

S-a chinuit îndelung cu încuietoarea. Tatăl meu regreta deja totul. Se detașase de întreaga operațiune și aproape că l-a bufnit râsul. Dar, până la urmă, Harry a reușit să deschidă ușa, așa că s-au înghesuit repede înăuntru.

Acționau asemenea unui detașament bine pregătit. Tata i-a arătat prin semne lui Harry care ar trebui să fie dulapul. Acum, Harry moșmondea cu sârma la ușa dulapului.

Nu îndrăzneau să aprindă becul, dar era lună plină în acea noapte, camera lui Lindholm fiind inundată de o lumină fosforescentă, coșmarescă. Cei trei bărbați se simțeau ca niște eroi din basme.

Încuietoarea a păcănit, Harry îi venise de furcă și dulapului. Tata s-a dus repede acolo, a parcurs rapid dosarele cu degetele. Din câte își amintea, al lui trebuia să fie undeva pe la mijloc. L-a găsit. A suspinat ușurat. A extras radiografiile și i le-a dat lui Jakobovits.

Asistentul chirurg s-a instalat confortabil în fotoliul lui Lindholm și, ridicând radiografiile în lumina lunii, a început să le studieze.

Brusc, ușa s-a dat de perete, comutatorul a fost răsucit, iar camera a fost invadată de lumina caldă a trei becuri de o sută de wați.

În ușă stătea asistenta-șefă Márta, soția lui Lindholm. Pieptul ei micuț tremura.

— Cu ce se îndeletnicesc aici domnii pacienți?

Domnii pacienți care pe sub gecile lor de căpătat purtau cu toții pijamalele dungate ale spitalului au sărit ca arși. Jakobovits a scăpat din mână radiografiile. Nu exista răspuns, situația vorbea de la sine. Márta a piperat pantomima prin faptul că s-a apropiat cu mersul ei legănat de radiografiile care zăceau pe podea și le-a adunat una câte una.

Abia după aceea s-a întors către distinsa adunare.

— Puteți să plecați.

Domnii pacienți au făcut stânga-mprejur și s-au îndreptat în șir indian spre ușă.

Márta l-a reținut însă pe tata:

— Miklós, dumneavoastră rămâneți.

Aproape că se putea auzi cum se rostogolește câte o stâncă de pe pieptul lui Jakobovits și al lui Harry. În urma lor, ușa s-a închis.

Tata s-a întors cu cea mai spășită expresie de care putea să dea dovadă. Márta trona deja în fotoliul lui Lindholm.

— Ce curiozitate aveți?

Tata se bâlbâia.

— Prietenul meu Jakobovits a fost… Un fel de doctor, înainte să… Deci aș fi vrut să le evalueze.

— Erik nu vi le-a evaluat?

Tata își privea bocancii, din care atârnau neglijent șireturile.

— Ba da. Le-a evaluat.

Márta s-a holbat la el atât de mult timp, încât tata a fost nevoit să îi întoarcă privirea. Apoi asistenta-șefă a dat din cap, precum cineva care a luat la cunoștință, care înțelegea, care a înțeles. S-a ridicat, a băgat înapoi radiografiile în dosar. L-a pus între celelalte mape, înapoi, în ordine alfabetică, și a închis ușa dulapului.

— Erik face totul pentru dumneavoastră. Sunteți pacientul lui cel mai drag.

— Crește, în zorii fiecărei zile. Treizeci și opt cu doi.

— În ultimul timp, în lume sunt omologate săptămână de săptămână noi medicamente. Orice e posibil.

Dintr-odată, în tata s-a surpat ceva. S-a întâmplat atât de repede, încât nici n-a avut timp să se ferească. L-a cuprins asemenea unui cutremur devastator. Rușinat de faptul că era incapabil să se apere, s-a prăbușit pe podea acolo unde se afla și și-a îngropat fața în palme. Plângea.

Márta și-a întors discret privirea.

— Ați trecut prin lucruri groaznice. Ați supraviețuit. Ați supraviețuit, Miklós! Să nu cumva să renunțați tocmai acum, la

capătul cursei!

O bună bucată de vreme, tata n-a știut ce să răspundă. Ăsta nici nu mai era plâns, ci scheunatul unui animal rănit. Încerca să închege cuvinte inteligibile, dar părea că limba îl lăsase de izbeliște.

— Nu o să renunț.

Márta îl urmărea disperată. Bărbatul stătea încovoiat pe podea, își acoperise capul cu brațele. Asistenta-șefă a făcut un pas înspre el.

— Bine. Acum veniți-vă în fire.

Și-au acordat unul altuia un răgaz. Tata nu mai plângea, dar se ascundea în spatele brațelor. S-a încovrigat și mai tare. În sfârșit, putea din nou să vorbească.

— Îndată.

Márta a îngenuncheat lângă el.

— Uitați-vă la mine, Miklós.

Tata a ridicat capul dintre coatele lui osoase. De data asta, asistenta-șefă i-a dat indicații cu o voce rece, profesională.

— Respirați adânc.

Tata a încercat să respire regulat. Asistenta-șefă îl dirija.

— Unu-doi. Unu-doi. Adânc. Încet.

Toracele tatei se ridica și cobora regulat. Unu-doi. Unu-doi.

— Încet. Adânc.

Draga de tine, draga mea, micuța mea Lili, eu nu sunt bătut în cap, știu că boala care mă tine legat aici o să dispară cu timpul. Dar îmi cunosc semenii. Cunosc mila îngrozitoare cu care spun: plămâni…

*

În grădina spitalului militar din Eksjö se afla o estradă pentru orchestră. Era o construcție deschisă, circulară și elegantă, acoperișul ei de lemn verde-închis fiind susținut de stâlpi supli, albi. În această perioadă a anului, în noiembrie, foișorul era ocupat doar de frunzele rostogolite de vântul înghețat. Lili se refugia aici în timpul săptămânii, când nu avea voie să părăsească incinta spitalului. Când nu mai suporta mirosul din clădire, venea în fugă în pavilion. În zilele frumoase, își sprijinea spatele de unul dintre stâlpi și-și scălda fața în lumina soarelui ce licărea pentru câteva clipe.

Dar acum bătea un vânt dușmănos. Lili și Sára făceau ture în jurul stâlpilor, ca niște posedate, în jachetele lor de postav.

Miklós, sunt foarte supărată pe tine! Cum poate un bărbat serios, inteligent, de douăzeci și cinci de ani să fie așa de prostuț? Nu ți-e suficient faptul că eu știu despre boala ta și că abia aștept să vii?!

*

Cam în aceeași perioadă, la Avesta au sosit doi bărbați purtând costum și cravată, care au fost conduși imediat la baraca unde stăteau ungurii. Erau asociați ai Consulatului Ungariei. În mijlocul încăperii, au ridicat în aer un aparat de radio legat cu o panglică. Unul dintre ei a ținut un discurs.

— Acest aparat vă este trimis de fabrica Orion din Ungaria, ca împrumut! Vă rog să-l folosiți sănătoși!

Tibor Hirsch a fost cel care a preluat radioul în numele barăcii.

— Mulțumim! Pentru noi, faptul că putem auzi cuvinte în limba maternă înseamnă mai mult decât medicamentele.

Au așezat cutia pe o masă, tata a căutat o priză, Harry a dat drumul la radio. Ochiul magic strălucea verde. S-a auzit sfârâitul specific. Unul dintre oamenii în costum a poruncit.

— Căutați Budapesta!

N-a trecut nici jumătate de minut, că din radio s-au și auzit cuvinte ungurești.

— Dragi ascultători, este ora șaptesprezece și cinci minute. Transmitem mesajul comisarului de stat pentru deportați Sándor Millok: „Toți ungurii de pretutindeni care ascultă acum această emisiune trebuie să știe că suntem alături de ei, nu i-am uitat. În minutele următoare, aș dori să le aduc la cunoștință atât lor, cât și celorlalți ascultători ai noștri măsurile prin care înlesnim procedurile pentru compatrioții noștri care plănuiesc să revină în țară…”.

Seara târziu, băieții s-au instalat în curte, au așezat radioul pe masă și l-au conectat la electricitate. Era un vânt puternic, deasupra lor becul se legăna fantomatic. Locuitorii barăcii se obișnuiseră ca înainte de culcare să petreacă jumătate de oră afară la aer curat. Dar trecuseră deja șase ore de când radioul fusese pornit. Și-au tras pulovere și geci peste pijamale, s-au înfofolit în pături, stând în așa fel încât aproape că-și băgau nasul în aparat, Ochiul magic de culoare verde pâlpâia ca un ochi de spiriduș.

Tocmai se transmitea din Washington discursul radiofonic al senatorului american Claude Pepper. Interpretul traducea în șoaptă, cam o dată la cinci propoziții. Apoi s-au transmis știrile din Budapesta. Știrile, bârfele și fragmentele de reportaj ale ultimelor ore li se învârtejeau în cap asemenea vântului mușcător care bătea dinspre Polul Nord.

Al doilea transport cu criminali de război a ajuns în gara Keleti.

A fost inaugurat pontonul din Piața Boráros.

Instruirea primei unități de polițiste a decurs conform planului.

Pe bulevard a fost organizat primul concurs de îndemânare pentru chelneri.

În a doua rundă a meciului de box, Kovács Mihály, antrenat la Vasas, l-a eliminat din competiție pe Rozsnyói, din orașul Csepel.

*

A sosit duminica. Mașina gri-închis a soților Björkman a virat spre intrarea în spital, iar Lili, care îi aștepta deja la recepție, s-a urcat pe bancheta din spate.

După slujbă, s-au dus acasă în Smålandsstenar și s-au așezat la masă pentru prânzul festiv. Sven Björkman a binecuvântat bucatele. În timp ce doamna Björkman împărțea supa, capul familiei și-a confirmat prezența cruciuliței de argint, cadoul lor, pe pieptul lui Lili. Nu au reușit nici de data asta să facă conversație, din cauza obstacolelor reprezentate de limbă. Sven i s-a adresat iarăși în suedeză:

— Încă nu ai primit vești de acasă, Lili?

Lili nu a ridicat privirea. Înțelegea fiecare cuvânt. A clătinat din cap.

Lui Björkman i s-a făcut milă de ea.

— Știi ce? Povestește-mi ceva despre tatăl tău!

Umerii lui Lili au tresărit. Cum ar putea să facă asta?

Björkman a înțeles greșit, a crezut că Lili are dificultăți cu limba suedeză. Fluturându-și lingura, aproape că a obosit dând explicații.

— Papa al tău. PAPA AL TĂU! Papa! Tătic! Tatăl tău! Înțelegi?!

Lili a încuviințat. A răspuns șovăielnic:

— Nu știu atât de bine nemțește…

Björkman nu s-a lăsat.

— Nu-i nimic! Povestește în maghiară! Noi te ascultăm! Crede-mă, o să înțelegem! Povestește-ne despre el. În maghiară! Hai! Începe!

Era o nerozie. Lui Lili a început să-i tremure lingura în mână. Dar toți membrii familiei Björkman o priveau așteptând. Până și cei doi copii. Lili și-a șters gura cu un șervețel și a lăsat mâna să-i cadă în poală. Și-a privit cruciulița purtată peste pulover. A început cu voce stinsă, în maghiară:

— Tatăl meu, bunul meu tătic… are ochii albaștri… Sunt atât de albaștri, încât luminează. El este omul cel mai bun de pe pământ.

Familia Björkman o asculta fascinată. Sven, care alunecase un pic de pe scaun, stătea cu capul înclinat ușor într-o parte, nemișcat, de parcă muzica acelei limbi necunoscute, îndepărtate, l-ar fi vrăjit. Ce putea să înțeleagă din această melodie, din acest ritm?

— Tata nu e înalt… dar nici nu e scund… ne iubește foarte mult… în ceea ce privește ocupația, e comis-voiajor, vinde valize.

Sándor Reich, tată, comis-voiajor, trecea în fiecare luni-dimineață devreme de-a lungul străzii Hernád, în mână cu câte o valiză uriașă de la fabrica „Vulkán”, în care erau pitite zecile de valize sau genți din ce în ce mai mici, asemenea foițelor de ceapă.

Această imagine o asalta acum pe Lili cu o asemenea putere, încât fata vedea aievea până și umbra tatălui ei proiectată pe case în soarele de primăvară.

— … toată săptămâna, tăticul meu umblă prin provincie. Dar vineri, la sfârșitul săptămânii, se întoarce întotdeauna acasă la noi… Locuim aproape de gara Keleti, ne-am închiriat anume acolo o locuință. Lunea dimineața, tata pornește pe jos cu colecția lui. Străbate strada Hernád până la gara Keleti. Iar vinerea se întoarce cu colecția. Noi îl așteptăm deja…

Pe Lili, cuvintele o transportau imediat, fără prea mare dificultate, în trecut. Stăteau din nou în jurul mesei festive, în locuința de pe strada Hernád: tăticul, mămica și fetița de opt ani Lili. În capul mesei trona cineva, un bărbat nebărbierit, într-un palton prost, cu nasturii nedesfăcuți, ca nimeni să nu-i vadă cămașa veche, pătată și pantalonii rupți. Tata încercase mai devreme să smulgă paltonul de pe el, dar apoi a renunțat. Cu unghiile murdare, străinul umbla încurcat la solniță.

— … vineri seara, întotdeauna e cină festivă la noi. În fiecare vineri, tata invită la cină un evreu sărac. Așa se pregătește pentru sabat. De cele mai multe ori, îl invită la noi pe acel om sărac de undeva din apropierea gării…

Sven Björkman părea să fi înțeles. În colțul ochiului îi dansa o lacrimă, dar el însuși stătea nemișcat pe scaun, alunecând puțin într-o parte. Pe chipul soției lui se ivise un zâmbet extaziat, până și cei doi copii o urmăreau cu ochii larg deschiși, între două mișcări ale lingurii.

— … astfel se mărește la patru numărul membrilor familiei noastre, în fiecare vineri…

Lili nu îndrăznea să se uite la cruciulița de argint care îi atârna la gât.

Seara, pe drumul lung ce ducea spre Eksjö, doamna Björkman a inițiat-o pe Lili în întortocheatele proceduri suedeze privind adopția. Nu o deranja prea tare faptul că fata ar fi putut să ghicească tema monologului entuziast doar dacă i s-ar fi oferit contextul. Ea, în orice caz, s-a simțit ușurată că a putut în sfârșit să vorbească despre planurile pe care le cocea de săptămâni bune împreună cu Sven.

Lili dispăruse demult în spatele ușii de lemn a spitalului militar, dar membrii familiei Björkman continuau să-i facă cu mâna, sprijiniți de mașină.

> *...Miklós, nu uita ce mi-ai promis: caută un partener pentru cea mai bună prietenă a mea, Sára. Sára e mai în vârstă decât mine, a împlinit de curând douăzeci* și *doi de ani…*

*

Din cauza foamei de tutun care îl chinuia, tata a parcurs în fugă drumul scurt ce ducea la căsuța portarului. A intrat fără să bată la ușă. Frida și Harry s-au dezlipit în grabă.

Tata se bâlbâia.

— Eu pentru niște țigări…

Frida s-a ridicat din poala lui Harry făcând o piruetă, nici măcar nu și-a încheiat bluza, a ajuns dintr-un salt la dulap, a scos de acolo o cutie. În lădiță stăteau grămadă țigări neîmpachetate, de mai multe feluri. Frida zâmbea, scoțându-și în evidență sânii de mărime considerabilă.

— Câte vrei?

Lui tata îi era rușine în locul ei. I-a arătat că ar dori patru bucăți. Frida și-a lins două degete și a scos patru țigări. Între timp, tata a scotocit după măruntul pe care-l avea în buzunar. Au făcut schimb.

Harry a îmbrățișat-o pe Frida din spate și a sărutat-o pe gât.

— Dă-i-le gratis, draga mea. El e cel mai bun prieten al meu. Mulțumită lui, sunt din nou potent.

Frida i-a aruncat o privire fâșneață lui tata, a dat din umeri și i-a dat înapoi mărunțișul.

> *Condiția pe care mi-o impui mă pune în mare încurcătură! Aici suntem șaisprezece unguri, dar niciunul nu i s-ar potrivi Sárei. Pe Harry, de exemplu, am vrut să-l iau cu mine să vă vadă, dar acum nu mai vreau…*

*

După cel mai recent succes, în Eksjö s-au înmulțit serile muzicale. Svensson le-a permis lui Lili și Sárei să chiulească jumătate din timpul alocat pentru siestă. La două după-amiaza, cele două fete se închideau în sala festivă și exersau. Medicul-șef le-a făcut rost și de partituri.

Unul dintre aceste caiete împrumutate conținea o întreagă selecție din operele lui Leoncavallo. În acea săptămână, au prezentat în fața publicului poate cea mai cunoscută arie a sa, *Mattinata.* Vocea de soprană a Sárei s-a înălțat până-n văzduh

când a interpretat această piesă romantică, cu intonație elevată. Era atât de încântată, încât făcea gesturi largi cu brațele. Lili a preluat și ea acest stil exagerat, afectat. Se năpustea de sus asupra clapelor, asemenea unui uliu. De data asta chiar le-a părut rău că nu aveau costumație. La drept vorbind, nu aveau niciun fel de ținută de ocazie, așa că amândouă au urcat pe scenă în halatul de spital, care abia reușea să le acopere cămășile de noapte.

Judit Gold stătea printre soldați. Ea era singura femeie de pe acel rând. Și-a îndreptat mândră spatele, era bine să fii ungur.

L'Aurora, di bianco vestita,
Già l'uscio dischiude al gran sol
Zorii, înveșmântați în alb,
Deschid acum ușa în fața mărețului soare.

Trebuie să fi fost ceva în atmosferă, pentru că în aceeași seară, cu trei sute șaptezeci și șapte de kilometri mai la nord, voia bună se dezlănțuia și în Avesta.

Fără să fi știut despre surprinzătoarea coincidență, la sugestia lui Jenő Grieger și acompaniați cu talent la chitară de acesta, bărbații au început să cânte tocmai aria lui Leoncavallo. De parcă un dirijor celest ar fi dat în același timp semnalul de început, după ce și-a mobilizat orchestra cu ajutorul solilor îngerești pentru una și aceeași piesă. În orice caz, în baracă s-a dezlănțuit în italiană, răsunând ușor fals, dar însuflețit, *Mattinata.*

Soldații din Eksjö rezistau din ce în ce mai greu forței mobilizatoare a melodiei. Toată sala zâmbea. Sára și-a întins ambele brațe spre plafon. Lili aproape că levita în fața pianului.

Exaltați, băieții din baracă s-au urcat pe paturi și pe mese. Harry și-a făcut loc lângă Grieger și a început să dirijeze.

Ove non sei la luce manca,
Ove tu sei nasce l'amor!
Acolo unde nu ești, lumina lipsește,
Acolo unde apari, dorința se aprinde.

Tata stătea în primul rând; l-a cuprins fierbințeala, în ochii lui strălucea viitorul. Până la urmă, *Mattinata* era un imn închinat dragostei, așa că era îndreptățit să simtă că ceilalți îl întâmpină tocmai *pe el* cu această melodie.

*

Îți trimit și materialul pentru pulovere, împreună cu mărimile. Nu te superi, da?

Tata începuse deja să facă aluzii și-n timpul conversațiilor telefonice cu Lili că, datorită unui unchi din Cuba, are o situație materială mai bună decât ceilalți rezidenți ai taberei. Henrik, fratele mamei lui tata, își scrisese numele în legendele familiei prin faptul că în 1932, după ce își însușise bijuteriile familiei, emigrase în Cuba. Nu simțise niciun fel de mustrare de conștiință și imediat ce a ajuns în Havana a trimis o carte poștală familiei la Debrețin, în care zugrăvea entuziasmat minunile noii lui patrii.

În copilărie, tata studiase de multe ori instantaneul alb-negru care imortaliza portul aglomerat din Havana într-o după-amiază ploioasă. Fața unchiului Henrik era doar o amintire vagă. Parcă avea o mustață impertinentă și, din când în când, ochii lui mereu strălucitori erau încadrați de un *pince-nez,* dar tata nu băga mâna în foc că așa era.

Pe vederea din Havana, pe care rudele o arătaseră consternate una alteia ani în șir, se putea observa un vas oceanic cu trei coșuri de fum, lângă mașinile Ford înghesuite pe chei. Câțiva docheri terchea-berchea, slabi de li se vedeau oasele, se holbau în aparatul fotografic; nu era greu să-i asociezi cu viitorul unchiului Henrik.

Dar unchiului, care nu era tocmai un sfânt, nici prin cap nu-i trecea să încarce vapoare. În schimb, într-o altă fotografie, pe care o trimisese cu mulți ani mai târziu, cu vădita intenție de a-și tachina rudele până la limita suportabilului, ei bine, în această fotografie veridică și ultraclară, Henrik îmbrățișează o femeie metisă, iar în jurul lor aleargă vreo șase copii.

Altminteri, Henrik și femeia cu pomeți largi stau pe o verandă de lemn, bărbatului îi atârnă din gură un trabuc. Pe spatele vederii trecuse următoarele două rânduri, cu scrisul lui neregulat: „Sunt bine, sunt acționarul unei plantații de trestie-de-zahăr”.

Când l-a cuprins febra scrierii scrisorilor, tata și-a adus imediat aminte de unchiul lui, ca de o posibilă sursă de venit. Fie ce-o fi: i-a scris că a supraviețuit cu bine marelui război european și că acum era îngrijit în Suedia. În fața ochilor lui plutea o imagine, asemenea unei viziuni. Visase mult la Cuba în adolescență când, în curtea Gambrinus, răsfoia un album publicat în anii douăzeci. În fotografia care nu fusese niciodată făcută, unchiul Henrik se legăna într-un hamac pe faimoasa verandă. Se îngrășase foarte mult, probabil că avea cam o sută douăzeci de kilograme. În viziunea tatălui meu, veranda se afla pe vârful unui munte, cu vedere spre mare.

Viziunea nu spunea însă dacă într-adevăr unchiul Henrik ducea o astfel de viață, sau una și mai opulentă. Adevărul era că nu i-a răspuns nici măcar un rând la scrisoare, însă trei

săptămâni mai târziu, expeditorul n-a fost greu de identificat. Îi trimisese optzeci și cinci de dolari.

Acesta era capitalul lui tata.

Din banii ăștia a cumpărat, într-o prăvălie micuță, de la un bătrân care mirosea a oțet, cea mai urâtă lână din lume, și asta chiar în ziua în care a primit suma respectivă din Cuba. După aceea, proaspătul proprietar al celor patru gheme de lână a dat un anunț pentru Lili într-un ziar unguresc, *Világosság,* al cărui text mișcător l-a compus tot el. Din Suedia, Lili încerca pe această cale s-o găsească pe mama ei.

Din darul nu tocmai princiar, tata a cumpărat și trei cartofi cu ciocolată dintr-o cofetărie din Avesta și a cerut să-i fie împachetați elegant și legați cu o sfoară aurită. Cea mai serioasă investiție a lui au fost trei metri și jumătate de material textil pentru paltoane de iarnă, pe care-l alesese după multe șovăieli în singurul magazin de pânzeturi din micul orășel.

În sfârșit, era gata de drum.

Nouă

Tata a călătorit toată ziua. A trebuit să schimbe de mai multe ori trenul. A stat în diverse compartimente, câteodată la fereastră, câteodată – pentru că doar acolo mai era loc – lipit de ușa compartimentului. Alteori își scotea cu multă grijă paltonul greoi, îl împăturea și-l punea pe genunchi. Uneori i se abureau ochelarii din cauza căldurii din compartiment și atunci scotocea prin buzunarul de la pantaloni după batista primită de la Lili ca să-i poată șterge. Avea mare grijă de pachetul cu prăjituri. Căuta un loc sigur pentru pachetul elegant, în fiecare dintre compartimente – să nu cumva să se turtească!

Câteodată adormea, iar când se trezea, privea afară pe fereastră. Treceau în viteză pe lângă câte o gară: Hovsta, Örebro, Hallsberg, Motala, Mjölby.

La un moment dat, după ce trenul trecuse de Mjölby, intrând într-unul din compartimente, tata a alunecat și a căzut lat. S-a întâmplat un lucru îngrozitor, lentila din partea stângă a ochelarilor lui s-a făcut țăndări.

...m-am dus până în Stockholm, să rezolv personal cu biletele Ia comitetul Utlännings. Știi ce, te sărut, Miklós

Pe coridor sunt două firide. Una dintre ele este deosebit de intimă. Putem să stăm toată ziua sub palmierul artificial de acolo fără să deranjăm pe nimeni. Bine atunci, te sărut, Lili

...o să vreau să-ți spun ceva în prima seară când voi fi acolo, cu câteva secunde înainte de prima despărțire! Eu nu te sărut așa, la modul „bine atunci”, ci strașnic și de multe ori, Miklós

În colecția Sárei mai există o melodie pe care sigur o cunoști: marșul zilierilor chinezi... Abia aștept să ajungi! Până atunci, îți trimit nenumărate sărutări, Lili

Mă bucur pentru firida de pe coridor, pentru că nu-mi place să vorbesc pe scenă... Te mângâi pe păr în gând (mă lași?) și te sărut de nenumărate ori, Miklós

Când m-am trezit dimineață, mă mânca ochiul stâng. I-am și spus Sárei că asta înseamnă un lucru

foarte bun! Te sărut, în speranța că ne vom vedea cât mai curând, Lili

O să ajung pe întâi, la 6 și 17 minute seara! Te sărut cu drag, de multe-multe ori, Miklós

*

Pe întâi decembrie, la Eksjö ningea abundent. Peronul și șinele din gara orășelului se aflau sub cerul liber, singura parte acoperită era cea din fața clădirii principale cu etaj.

Din garnitura formată din trei vagoane a coborât un singur călător: tata. Pe măsură ce se apropia cu mersul lui șchiopătat, făcea din ce în ce mai puțin impresia unui donjuan. Corpul îi era înclinat puțin la dreapta, pentru că greutatea valizei îi trăgea umărul în jos. Căra o valiză extrem de uzată din fibră vulcanizată, pe care o împrumutase de la asistenta-șefă Márta. Legase cufărul cu sfoară de împachetat, pentru mai multă siguranță. În mâna dreaptă balansa precaut cei trei cartofi de ciocolată.

Lili și Sára îl așteptau în fața clădirii principale. Lili strângea convulsiv mâna prietenei ei. În spatele celor două fete stătea o femeie îmbrăcată într-o manta neagră care-i ajungea până la pământ. Svensson o desemnase să însoțească pacientele la gară.

Tata a observat de la distanță comitetul de primire și a zâmbit încurcat. Nu era o grimasă care să-l avantajeze. Dinții lui de viplă au scânteiat în lumina palidă a lămpilor de pe peron.

Cele două fete și-au aruncat priviri speriate, apoi s-au întors rușinate spre peron.

Tata se apropia prin vălul dens de ninsoare. Acum se distingea deja clar că s-a chinuit, în urmă cu jumătate de oră, să lipească cu hârtie de ziar lentila din partea stângă a ochelarilor. Lăsase o mică deschizătură, să vadă ceva și cu ochiul stâng. Restul spațiului era umplut de ediția din acea zi a ziarului *Aftonbladet.* Tata se apropia pe peronul acoperit de zăpadă, paltonul lui împrumutat, cu două numere mai mare, îi fâlfâia în jurul gleznelor; și parcă lăcrima, poate din cauza frigului, poate din cauza emoțiilor. Asta se putea observa chiar și de la o distanță de câțiva metri, dacă îi priveai ochiul drept din spatele lentilei groase. Și zâmbea cu gura până la urechi, expunându-și dantura de metal.

Lili era într-adevăr speriată de moarte. Mai avea puțin timp la dispoziție, cam cinci secunde, până să intre în raza auditivă. Cu gura închisă, ca un paralitic, a șoptit într-o parte:

— Ți-l dau ție! Să facem schimb!

Iar când tata era la doar trei metri de ele, a dat drumul unor cuvinte rugătoare, cu voce scăzută.

— Te implor! Fii tu Lili!

Asistenta din spatele micului grup a urmărit sensibilizată cum băiatul costeliv, în paltonul lui caraghios, ajunge în dreptul pacienților și își pune cu grijă în zăpadă valiza roasă de vremuri.

Tata se pregătise amănunțit pentru cea mai importantă întâlnire din viața lui. Compusese un discurs scurt dar frapant, format din doar trei propoziții ce conțineau cuvinte cărora el le atribuia un efect magic. În timpul călătoriei ce păruse interminabilă, în compartimentele ticsite, încinse, îl repetase de nenumărate ori în sinea lui, uneori grăbit, alteori cu lentoare festivă. Dar acum a amuțit pur și simplu din cauza bucuriei care-l asalta. Părea să-și fi uitat chiar și numele, deși era doar incapacitatea de a împinge aerul prin corzile vocale. Așa că doar a întins mâna, fără o vorbă.

Sára a aruncat o privire în direcția mâinii. Măcar avea și el ceva frumos. Degete lungi, palme delicate. Sára a apucat-o, se hotărâse.

— Lili Reich.

Tata a strâns puternic mâna Sárei. Apoi s-a întors către Lili. Fata i-a strâns mâna în grabă, energic și s-a prezentat, rostind clar cuvintele.

— Eu sunt Sára Stern, prietena lui Lili.

Tata zâmbea, zâmbea, cu nenumărații lui dinți de viplă. Nu putea să scoată niciun cuvânt, era condamnat la mutenie.

Stăteau.

Până la urmă, tata i-a înmânat lui Lili pachetul cu prăjituri legat cu sfoara aurită. Asistenta a sărit în față și a smuls prăjiturile din mâinile fetei. O să le ducă ea! S-a uitat cu simpatie la tata și a dat ordinul.

— Să mergem!

Așa că au pornit. După o mică ezitare, Sára l-a luat pe tata de braț. Lili li s-a alăturat, cu ochii în pământ. Pentru o clipă, i-a trecut prin cap să-l ia și ea de braț pe tata de partea cealaltă, dar apoi i s-a părut un gest mult prea intim. Asistenta încheia plutonul, cu căciula ei înaltă, ducând în mână pachetul elegant cu prăjituri.

Ningea cu fulgi enormi.

În drum spre spitalul militar a trebuit să traverseze un parc uriaș. Mergeau prin zăpada neatinsă. Tata mergea cu Sára la braț, iar în cealaltă mână își căra valiza legată cu sfoară. Lili și asistenta îi urmau la câțiva pași distanță.

Atunci, în cel mai bun moment, în centrul geometric al parcului, la opt minute după amuțirea lui înfricoșătoare,

asemenea unui dar dumnezeiesc, tata și-a recăpătat vocea. A scos un cârâit, apoi s-a oprit. A pus valiza jos, și-a eliberat brațul din cel al Sárei și s-a întors către Lili.

La un moment dat, în timp ce se aflau pe drum, ninsoarea se oprise. Acum toți patru erau asemenea eroilor unui basm de Andersen, firimituri pe o farfurie ovală și albă de porțelan. Tata avea o voce plăcută, baritonală.

— Așa mi te-am închipuit. Întotdeauna. În vis. Bună, Lili.

Lili stătea neajutorată. A dat din cap. Greutățile care o apăsau au dispărut. Totul i se părea natural. S-au îmbrățișat.

Sára și asistenta au făcut, fără să vrea, un pas în spate.

O jumătate de oră mai târziu, erau deja instalați în firida culoarului, în spatele palmierului. Acolo erau două fotolii de pânză, roase, așezate față în față. Tata și-a aruncat paltonul de iarnă pe spătarul unuia dintre ele și a pus valiza lângă el. Stăteau și se uitau unul la celălalt, nu le venea să vorbească. Din când în când, mai zâmbeau. Așteptau.

Apoi tata și-a așezat valiza în poală, a dezlegat sfoara și a deschis-o. Stofa pentru paltonul de iarnă o pusese la suprafață, netezind-o cu grijă. Acum a scos-o ca pe un bebeluș și i-a întins-o cu grijă lui Lili.

— E pentru tine.

— Ce-i asta?

— E pentru un palton de iarnă. Mai trebuie doar s-o coși.

— Pentru un palton?!

— Mi-ai scris că n-ai. Că nu ai nici măcar palton. Îți place?

În afară de singurul rând de haine pe care-l primise imediat ce ajunsese în Suedia, Lili mai avea o fustă cu motive populare, o vestuță verde-spanac și un acoperământ pentru cap de culoare ruginie, asemenea unui turban – pe acestea le primise cadou de la familia Björkman.

Materialul moțos și gros, maroniu-închis, peste care și-a trecut mâna, i-a trezit amintiri vechi, de dinainte de război. Îi venea să plângă.

Tata a mai adăugat:

— Am stat o oră întreagă să aleg. Nu mă pricep la paltoane de iarnă. Nici la cele de vară.

Lili pipăia stofa, de parcă încerca să dezlege coduri secrete, țesute-n material. Apoi a mirosit-o.

— Miroase bine.

— Am adus-o în valiza asta jerpelită. Îmi era frică să nu se șifoneze. Dar, slavă domnului, nu i s-a întâmplat nimic. Închipuie-ți, am luat valiza asta de la asistenta-șefă. Cu împrumut.

Lili își aducea aminte totul. Citise fiecare scrisoare primită de la tatăl meu, de cel puțin cinci ori. La început repede, pe

nerăsuflate, apoi refugiindu-se în baie, încă de două ori, de-a fir a păr, lăsându-se furată de gânduri după fiecare paragraf. Mai târziu, să spunem după o zi, o mai citea de două ori și, pe lângă cuvintele înșirate pe foaie, își închipuia și altele. Știa multe despre Márta.

— Șoricelul Mickey!

— Exact!

Tata ar fi avut atât de multe de povestit! Frazele i se încâlceau în minte – cu care dintre ele să înceapă?

În buzunar mai avea o țigară; a scos-o, apoi chibriturile.

— Nu te deranjează?

— Deloc! Dar plămânii tăi?

— Sunt bine. Sunt bine aici, înăuntru.

Tata a arătat înspre propriul piept.

— Inima, în schimb! Inima vrea să-mi sară din piept. Atât de tare îmi bate.

Lili mângâia stofa, descoperind cu buricele degetelor cocoloașele din material.

Tata și-a aprins țigara. A suflat rotocoalele cenușii de fum. Norul se încolăcea deasupra capetelor lor.

În sfârșit au început să vorbească, fără să apuce să-și termine propozițiile, lacomi, ca atunci când sare în aer un rezervor de apă. Se întrerupeau unul pe celălalt, erau emoționați și nerăbdători, voiau să recupereze totul deodată.

Dar despre cel mai important lucru nu au vorbit.

Nici atunci, nici mai târziu.

*

Tata nu i-a spus că timp de trei luni de zile arsese cadavre în tabăra de concentrare din Belsen.

Cum ar fi putut să vorbească despre acea putoare înecăcioasă care plutea deasupra muntelui de cadavre zgâriindu-i gâtlejul? Ar fi fost în stare să găsească verbe și adjective pentru o astfel de muncă? Să descrie felul în care brațele solzoase, dezvelite, îi alunecau întruna dintre mâini și cădeau cu un bufnet surd și prostesc peste trupurile înghețate?

Lili n-a fost în stare să povestească despre ziua în care fusese eliberată.

Îi luase aproape o jumătate de zi să se târască de la baracă la vestiare – parcursese în nouă ore distanța de o sută de metri. Soarele îi ardea fără milă trupul gol. Nemții plecaseră deja. Lili își amintea doar că era după-amiaza târziu și era îmbrăcată într-o tunică de ofițer, sprijinindu-și spatele de zid, cu fața scăldată în lumină.

Cum ajunsese pe ea uniforma de ofițer german?

Tata nu putea să povestească, nu era în stare, că înainte de arderea cadavrelor, fusese îngrijitor în baraca celor atinși de

tifos. Le împărțise pâine și supă celor pe jumătate morți, în blocul șaptesprezece, cel mai îngrozitor loc din lagăr. Pe braț îi prinseseră panglica neagră *Oberpfleger*. Să fi povestit cum bătuse Imre Bak la fereastră? Că Imre se pusese în patru labe și lătrase ca un câine turbat? Imre Bak fusese cel mai bun prieten al lui din Debrețin, în vremurile de demult. Imre sperase la un remediu. Poate. Sau la câteva cuvinte. Dar acolo, în blocul morții aduse de tifos, nu se putea intra doar așa. Tata urmărise pe fereastra murdară cum se prăbușise Imre, cum capul lui frumos și deștept căzuse într-o băltoacă. Era mort.

Lili n-a menționat nici atunci, nici mai târziu drumul de douăsprezece zile spre Germania, în vagon. Să fi povestit cum descoperise în a șaptea zi că aburul înghețat pe pereții vagonului putea fi lins? îi era atât de sete, îi era îngrozitor de sete! Lili lingea peretele vagonului, în timp ce lângă ea Terka Koszárik țipa încontinuu de douăzeci de ore. Poate că Terka fusese mai norocoasă. Pentru că Terka Koszárik își pierduse mințile.

Tata n-a povestit acea încăierare mortală din spitalul public din Bergen. Avea douăzeci și nouă de kilograme, fusese dus în brațe până Ia platforma unui camion. Apoi zăcuse în pat timp de trei săptămâni, musculoasa asistenta germană îi ridica de trei ori pe zi trupul ușor ca un fulg și-i turna pe gât câte un litru de ulei de pește. Lângă el stătea un dentist evreu din Polonia. Era trecut de treizeci și cinci de ani, știa mai multe limbi, știa cine sunt Bergson, Einstein, Freud. La o lună și jumătate de la eliberarea din tabără, acest dentist era să omoare în bătaie un francez aflat într-o stare mai precară decât el, pentru jumătate de kilogram de unt. Nu, tata n-a vorbit despre asta.

E adevărat că nici Lili n-a povestit despre spitalul din Bergen. Patul ei trebuie să se fi aflat nu departe de al tatei, în secția femeilor. Era luna mai, primăvară, războiul se terminase de curând. Lili a primit hârtie și creion. Au rugat-o să-și scrie numele și data nașterii. Lili s-a gândit mult. Cum o cheamă pe ea? Nu și-a adus aminte. Nu, nici de-al naibii! Lili a fost complet deznădăjduită la gândul că n-o să-și mai amintească niciodată propriul nume.

Despre aceste lucruri nu au vorbit.

Dar, două ore mai târziu, tata a mângâiat-o pe Lili pe păr și, ridicându-se stângaci din fotoliu, a sărutat-o pe vârful nasului.

*

Trecuse deja de miezul nopții când o asistentă s-a oprit, plină de tact, la trei metri de ei. Lili a înțeles din asta că întâlnirea lor din acea zi luase sfârșit. L-au însoțit pe tata la primul etaj și l-au condus într-un salon cu patru paturi. Acesta era locul unde urma să fie cazat pentru următoarele două nopți.

Tata s-a dezbrăcat și și-a pus pijamaua. Simțea o fericire atât de deplină, încât a parcurs înainte și înapoi, până în zori, mica distanță dintre fereastră și ușă. Pe la trei și jumătate, în culmea exaltării, a trebuit să-și impună să se bage în pat. Dar nici atunci n-a reușit să adoarmă.

A doua zi la nouă, după micul dejun, stăteau din nou sub palmier. Când, pe la unsprezece, Judit Gold a alergat la recepție să ridice corespondența secției femei, i-a văzut pe Lili și pe tata în firidă, șușotind aplecați unul spre celălalt. Judit Gold a întors repede capul, pentru că îi era rușine de gelozia asemănătoare lipsei de aer care a cuprins-o.

Lili tocmai se pregătea să-și dezvăluie cel mai bine păzit secret. A oftat adânc.

— Am făcut un lucru îngrozitor. Nu știe nimeni. Nici măcar Sára. Îți spun doar ție.

Tata s-a aplecat în față și i-a atins mâna.

— Poți să-mi spui totul. Totul.

— Mi-e așa de rușine… eu… eu…

Lili s-a blocat.

Sigur pe sine, tata a declarat.

— N-are de ce să-ți fie rușine.

— … nu pot să explic… e oribil… când a trebuit să ne dictăm datele personale… înainte să ne îmbarce pe vasul suedez… nu pot să povestesc asta…

— Cum să nu poți!

— …eu… eu… în locul numelui mamei, numele ei e Zsuzsanna Herz, deci în loc de numele ei… eu, nu știu de ce, pur și simplu nu înțeleg, dar n-am fost în stare să-i spun numele. Am mințit! N-am fost în stare să dictez numele mamei mele, înțelegi?!

Lili a apucat mâna lui tata și a strâns-o. Fața ei a devenit atât de palidă, încât aproape că lumina.

Tata și-a aprins o țigară, ca întotdeauna când se gândea intens.

— Ai vrut să-ți schimbi destinul. E clar.

Lili a reflectat la această explicație.

— Într-adevăr. Ce frumos ai spus-o! Schimbarea destinului! Fără să mă fi pregătit în mod special pentru asta, s-a găsit o rezolvare! Să fiu altcineva. Nu evreică. E suficient un cuvânt ca eu să mă schimb.

— Broasca transformată în prințesă.

Tata adora comparațiile din lumea basmului. Dar, poate pentru că i s-a părut prea trivială, a adăugat:

— Și eu am făcut la fel. Dar eu am fost laș.

— Acolo, pe debarcader, le-am spus de pe targă că numele mamei mele este Rozália Rákosi. Cum am inventat eu numele

ăsta? Rákosi? Habar n-am! Rozália Rákosi, așa le-am spus. În locul numelui adevărat al mamei!

Tata a stins mucul în scrumiera de tablă.

— Liniștește-te. A trecut.

Lili clătina din cap.

— Nu, nu a trecut, o să vezi! Pentru că le-am spus că doar tata e evreu, iar mama, Rozália Rákosi, e romano-catolică! Și nici asta n-a fost suficient. Și eu sunt romano-catolică, așa le-am dictat, înțelegi?! Voiam să scap de treaba asta. Cu iudaismul! Și cu asta, basta!

— E de înțeles.

Lili a început să plângă. Tata a scos batista păzită cu sfințenie. Lili și-a îngropat fața în mâini.

— Nu, nu, ăsta e un păcat îngrozitor! E de neiertat! Tu ești primul căruia i-am povestit. Și dacă vrei să știi, în fiecare duminică mă duc în vizită la o familie suedeză! La familia Björkman. Toată lumea crede că doar așa… Dar nu-i adevărat! Mă duc la ei pentru că și ei sunt catolici. Și mă duc și la biserică cu ei! Am și cruciuliță!

A smuls din buzunarul halatului un plic îndoit. L-a netezit și a scos din el o cruciuliță de argint. Tata a luat în mână cruciulița, a învârtit-o suspicios între degete, apoi și-a lipit îngândurat palma de frunte.

— Atunci e clar.

— Ce anume?

— De ce n-a apărut până acum mămica ta. De ce nu ți-a scris mămica ta până acum.

Lili a luat înapoi cruciulița, a lăsat-o să alunece înapoi în plic și a băgat-o în buzunar.

— De ce nu?

— Lista! Care a apărut în atât de multe ziare ungurești. Lista oficială! Acolo tu figurezi drept Lili Reich. Numele mamei: Rozália Rákosi. Asta e o altă fată. Nu ești tu! Mămica ta a citit, bănuiesc, lista apărută la Budapesta, te-a căutat, ți-a văzut și numele, dar n-a știut că ești chiar tu! Ea căuta o Lili Reich a cărei mamă se numește Zsuzsanna Herz.

La sfârșitul argumentării, Lili a sărit în picioare și a rămas paralizată timp de aproape un minut, cu brațele ridicate spre cer, ca o statuie antică. Apoi a căzut în genunchi în fața lui tata și a început să-i sărute mâna. Asta l-a făcut pe tata să sară la rândul lui în sus și, din cauza confuziei, și-a ascuns mâna la spate.

Lili încă stătea în genunchi, dar își revenise. Și-a ridicat privirea spre tatăl meu și a șoptit:

— Trebuie să sărbătorim asta! Cât de deștept ești!

A țâșnit ca din pușcă, a străbătut culoarul urlând.

— Sára! Sára!

Zece

În acea zi, la prânz, în cantina cu faianță galbenă a spitalului militar, unde fetele și femeile își primeau prânzul cu o jumătate de oră mai târziu decât bărbații, aici, în acest hambar neprietenos, tata a simțit în sfârșit că a sosit momentul să arate în mod spectaculos ce gândește el despre lume.

În iarna aceea, la etajul trei al spitalului din Eksjö erau tratate douăzeci și trei de femei. Acum toate cele douăzeci și trei s-au adunat în jurul tatălui meu, printre ele și cele trei unguroaice Lili, Sára și Judit Gold. Cu ajutorul unui cuțit ascuțit, cu mâner de lemn, tata a tăiat cei trei cartofi cu ciocolată, capodopera cofetarului din Avesta, în bucățele mici. I-a tăiat întâi în două, apoi în patru, după aceea în opt. În fața lui se înălțau deja douăzeci și patru de bucățele mici de prăjitură care, luate câte una, abia dacă erau mai mari decât unghia unei femei.

Tata s-a urcat pe un scaun, simțindu-se în largul lui. A avut grijă să-și prezinte discursul într-un elevat stil nemțesc.

— Acum vă voi explica comunismul. În miezul său se află egalitatea, fraternitatea, dreptatea. Ce ați văzut mai înainte? Trei bucăți de prăjitură cu ciocolată. Acestea ar fi fost mâncate într-o clipită de trei dintre voi. În loc de asta, am împărțit aceste delicatese care, între noi fie vorba, puteau fi pâine, lapte, tractor sau câmp petrolifer. Le-am tăiat în bucăți egale. Iată. Și acum le împart poporului. Vi le împart vouă! Luați!

A arătat spre prăjitura aflată pe masă. Era aproape totuna dacă ironia rafinată a tatălui meu și-a atins sau nu ținta. Ațâțate de discurs, fetele s-au dus la tavă și fiecare a luat câte o bucățică din prăjitură. Lili îl privea pe tata mândră, transfigurată.

Bucățelele dispăreau în gurile fetelor asemenea respirației. Fetele și femeile au înghițit o dată și prăjitura a și alunecat pe gâtlej. Sára s-a emoționat.

— Nimeni n-a reușit să explice atât de frumos esența comunismului.

Judit Gold era singura care n-a înghițit bucățica de prăjitură devenită aproape simbolică. A rotit-o în mână până când s-a topit. Lichidul maroniu-închis, cleios, i-a curs de pe degete pe podea.

*

Pe trei decembrie, seara devreme, Lili l-a condus pe tata până la gară sub supravegherea asistentei cu pelerină. Când a pornit trenul, tata stătea pe ultima treaptă a ultimului vagon,

ținându-se strâns de scară. A făcut cu mâna până când gara, cu clădirea ei principală în stil neoclasic, a dispărut în curbă.

În capătul peronului înzăpezit și înghețat, Lili a rămas nemișcată încă mult timp. În ochii ei străluceau lacrimi.

*

Tata a închis după el ușa vagonului, a pornit. Poemul de dragoste a fost scris în salonul cu patru paturi, în timpul celei de-a doua nopți petrecute la Eksjö. În timpul zilei, dacă rămânea singur pentru câteva clipe în spălător sau în lift, îl cizela și corecta constant. Încă nu avea curajul să i-l recite lui Lili.

Însă acum, pe măsură ce roțile trenului trosneau la îmbinările dintre șine, aceste pocnete al căror ritm se întețea au intensificat în el muzica poemului. Acesta trebuia pur și simplu scris. Voia să iasă la suprafață cu o forță cu care el nu putea și nici nu voia să se confrunte. Traversa vagoanele, ducând în mână valiza legată cu sfoară. Hârtia de ziar care îi ținea laolaltă lentila din partea stângă a ochelarilor se destrămase destul de tare. Dar pe tata asta nu-l deranja câtuși de puțin. Recita. Cu voce tare. În maghiară.

Poezia țâșnea afară, învingând zgomotul făcut de roți. Tata străbătea vagoanele asemenea unui controlor care vindea poezii. A lăsat în urmă fără părere de rău compartimentele pe jumătate pline. Nici prin cap nu-i trecea să stea jos! Și-ar fi dorit mai degrabă să făurească un destin comun împreună cu călătorii necunoscuți, care îl priveau consternați sau înțelegători pe călătorul care trăncănea într-o limbă necunoscută. Poate că unii dintre ei l-au intuit pe trubadurul îndrăgostit din el, poate că alții îl considerau un excentric inofensiv. Dar pe tata nu-l interesa deloc cum era primit: mergea înainte și recita.

Treizeci de ore de când viața trece iute
pe șine fierbinți, infinite.
M-am uitat în oglindă și e atât de neobișnuit
că acum sunt pur și simplu fericit.

Treizeci de ore – cum zboară fiecare minut –,
dar minut după minut te iubesc mai mult!
Nu-i așa că nu-i dai drumul nicicând
acestei mâini obosite, găsită de curând?

Ținându-ne de mână, ne tot zâmbim
ca atunci pe sofa, de furtuni ne amintim.
Vei fi conștiința mea și mă vei îndemna
să nu mă las bătut, pentru dreptate voi lupta!

Mă așteaptă un ideal, pentru el mă voi sacrifica,
Iar eu sunt doar unul din milioanele ce se vor aduna.
Cu hotărâre fiecare îndatorire o voi împlini,
Frumoșii tăi ochi, două stele, mă vor călăuzi.

Tata simțea că ăsta era poemul pentru care se pregătise toată viața. Da, ăsta era însuși Poemul! Ieșise din adâncul viscerelor, dar fusese îmbogățit de muzica inimii și de matematica exactă a creierului. Astfel, când poemul s-a terminat, l-a început din nou, apoi l-a recitat și a treia oară fără să fi semnalat în vreun fel faptul că o va lua de la început. Cuvintele care-l ardeau pe dinăuntru se revărsau peste șinele înghețate și nesfârșite ale căii ferate suedeze.

Mai târziu, când s-a mai liniștit și a reușit să-și tempereze fericirea vulcanică, s-a instalat într-unul din compartimentele goale. Simțea că fierbințeala o să-l mistuie în interior. Poate că avea febră? Îl dureau deja și oasele, simțea că i se subțiază pielea, exact așa cum pățea în zorii fiecărei zile. Avea întotdeauna termometrul la el în buzunar, într-un toc elegant de metal. L-a scos repede și l-a băgat în gură. A închis ochii, a început să numere. Apoi a descoperit cu mirare că, de data asta, simptomele l-au păcălit. Mercurul urcase până la treizeci și șase cu trei, nu avea de ce să se sperie.

A privit afară pe fereastră. Pe lângă el alunecau câmpii întunecate, acoperite de zăpadă, brazi zvelți.

Draga, draga, draga de tine! Lili, draga mea, cum să-ți mulțumesc pentru aceste trei zile minunate? Pentru mine au însemnat mult, mult mai mult decât orice altceva…

Era suficient ca tata să închidă ochii ca să se vadă împreună cu ea în firida de pe coridorul spitalului militar, în spatele palmierului. Două fotolii acoperite de pânză, așezate față în față. Paltonul de iarnă aruncat pe spătar, valiza din fibră vulcanizată, așezată pe podea. Tăcerea stingheritoare din prima jumătate de oră. Doar stau și se privesc, niciunuia nu-i vine să vorbească.

Micuța mea, prostuța mea dragă – acum o să-ți povestesc cum te-am păstrat în amintire.
Prima imagine: 1 decembrie, seara. Palmierul, această plantă indiscretă, ne întâmpină verde, iar tu zâmbești și închizi ochii. Ești atât de bună și atât de fermecătoare, mă amețești!

Lili i-a adresat întrebarea în mod neașteptat. Tata, dacă s-ar fi priceput, ar fi putut să identifice până și registrul vocii.

— Ce ziar e ăsta?

Asta a întrebat Lili, cu seriozitatea unei profesoare. Tata, desigur, n-a înțeles. Ce fel de ziar?!

Dar atunci Lili i-a scos tatălui meu ochelarii și a încercat să silabisească cuvintele de pe bucata de ziar cu care lentila fusese reparată. Stingherеala a dispărut.

> *Apoi, a doua zi: ochii tăi sub turbanul roșu, și apoi cum mergem pe stradă, la braț.*
>
> *Vai, gangul acela micuț – strada aceea cu cinematograf!*

Au străbătut Kaserngatan înfruntând vântul puternic, cu tata mergând la mijloc. Lili și Sára îl țineau pe tata de braț, iar el le explica cu voce tare, ca să acopere zgomotul uraganului: întâi despre deosebita prăjitură cu mac pe care o făcea bunică-sa, apoi despre antropomorfismul lui Feuerbach, apoi despre taxonomia vegetală a lui Linné. În sfârșit, trăgea foloase de pe urma orelor de stat în vârful scării în curtea Gambrinus.

Frigul le intrase deja în oase când au aterizat la cinema. Rămășițele celor optzeci și cinci de dolari ai unchiului Henrik erau pitite în buzunarul lui tata. Rula un film romantic american, *Labirintul dragostei.* Abia dacă erau câțiva oameni în sală la acel spectacol proiectat după-amiaza devreme. Ei trei au primit bilete în ultimul rând. Tata s-a așezat între cele două fete. La ecran se uita doar în treacăt, pentru câte o clipă. Acum, lentila acoperită cu ziarul *Aftonbladet* era o adevărată binecuvântare: fără să apeleze la cine știe ce truc, putea să admire aproape neobservat profilul lui Lili. Când prostovanul de erou principal a călcat într-o pată de ulei și a alunecat pe fund până la picioarele iubitei lui care râdea, tata și-a luat inima în dinți și a atins temător mâna lui Lili. Fata i-a strâns mâna.

> *Nu vreau să scriu mai departe – mă sfâșie faptul că s-a terminat! Dar apoi: mergem acasă, iar pe drum, acolo unde se intersectează aleile din parc, pentru o clipă…*

Peste parc, în mijlocul căruia stătea Carl von Linné prefăcut în piatră, s-a lăsat între timp seara. Tata s-a hotărât.

Plină de tact, Sára i-a depășit cu câțiva metri, și-a întins palmele în față, de parcă ar fi observat fulgii de zăpadă pentru un institut meteorologic. Tata îi aprecia delicatețea.

Treceau prin fața ochiului de piatră al lui Linné. Zăpada scârțâia sub tălpile lor, iar sus pe cer stelele scânteiau puternic.

Tata a oprit-o pe Lili, i-a mângâiat fața cu degetele lui fierbinți ca focul – acesta era un fenomen biologic inexplicabil la minus zece grade, fără mănuși – și a sărutat-o. Lili s-a lipit de el și i-a întors sărutul.

Deasupra lor, Cari Linné părea să stea pe gânduri. Liniștindu-se că în sfârșit nu mai aude în spatele său scârțâitul enervant al celor două perechi de picioare, Sára s-a dus până la marginea parcului. A început să numere încet în sinea ei. A ajuns la o sută treizeci și doi și continua să fie singură. Asta o umplea cu o senzație de bine. A simțit cum inima i-a stat pentru o clipă pe loc, a zâmbit.

Luni. O zi săracă. Doar fotograful. Nu-i așa că și tu te-ai gândit ce-o să spună mama când o să vadă fotografia cu noi doi?

Atelierul fotografic se găsea pe strada Trädgårdsgatan la numărul 38. Tata a luat prospectul alb-negru, primitiv al magazinului ca să-l păstreze ca amintire.

Fotograful semăna cu Humphrey Bogart: era un tânăr chipeș și înalt, cu sacou și cravată. A pierdut mult timp cu așezarea lor în cadru. Căuta unghiul optim. Pe tata îl trecea un frison de invidie de câte ori se întâmpla ca Bogart să atingă delicat genunchiul lui Lili, pentru a o pofti cu câteva grade mai la stânga sau mai la dreapta. Apoi, fotograful s-a ascuns mulțumit în spatele mașinăriei sale, sub pânza neagră, și a trudit îndelung la felul în care își ținea capul. S-a năpustit de sub pânză direct la tata și a început să citească atent ziarul de pe lentila stângă a ochelarilor lui, apoi l-a rugat să-i dea jos. S-a retras din nou în adăpost. Timp de cinci-șase minute a tot bâjbâit la obiectiv, a ieșit iar de sub pânză, s-a dus la tata și i-a șoptit ceva la ureche.

Tata s-a înroșit. Bogart l-a prevenit într-o germană literară, chiar dacă era de părere că tata era conștient de problemă, că în această lumină puternică acei dinți de viplă nu prea demni de încredere strălucesc prea tare în obiectiv. El, în calitate de fotograf profesionist, considera că secretul unei fotografii de familie ideale era acela ca Lili să zâmbească larg, iar tata doar să schițeze un zâmbet discret. Din punctul lui de vedere, Bogart așa-i sfătuia.

După o jumătate de oră, fotograful de pe strada Trädgårdsgatan a făcut prima lor fotografie împreună.

...în seara acelei zile m-ai condus până jos. Ai tras zăbrelele și, înainte ca liftul s-o pornească în

jos, eu m-am aplecat încă o dată spre tine…

În noaptea celei de a doua zile, Lili și-a luat la revedere de la tata în fața liftului. Asistentele treceau încolo și-ncoace pe coridor. Lili a urcat în lift. Era deja în cămașă de noapte și halat, a vrut doar să dea o fugă până la primul etaj pentru un sărut de despărțire. A închis zăbrelele. Tata și-a îndesat capul printre barele de fier vopsite în alb și, în această poziție lipsită de speranță, a încercat să fure un sărut de pe buzele lui Lili. Tata și-a împins capul cu o asemenea putere spre Lili, încât zăbrelele i-au desenat urme pe pielea feței. Liftul a pornit în jos. Tata n-a reușit să se desprindă, a așteptat până ce și papucii lui Lili au dispărut în puțul liftului. Atunci a simțit atingerea unei mâini pe umăr.

În fața lui stătea doctorul Svensson, în halat alb.

— Dumneavoastră vorbiți nemțește, nu-i așa?

— Înțeleg. Vorbesc.

— Bun. Există aici o regulă asupra căreia aș vrea să vă atrag atenția.

Tata nu avea niciun fel de îndoială în legătură cu regula la care se referea medicul-șef. Acum, în acest moment special, n-ar fi vrut să se lanseze într-o dispută cu specialistul.

— Totul mi-e foarte clar, domnule doctor. Momentan, plămânii mei…

Svensson l-a întrerupt.

— Nu la dumneavoastră mă refeream. M-ați înțeles greșit.

Tata a răsuflat ușurat. De parcă n-ar fi observat nimic, Svensson a continuat.

— Aș fi vrut să vă spun să aveți multă grijă de fetița asta. Nu este o ființă oarecare.

Tata a dat din cap cu entuziasm. Svensson l-a luat de braț și a început să se plimbe cu el pe coridor. Acesta se golise, rămăseseră doar ei doi.

— Știți, din pricina unui capriciu nemilos al sorții, am ajuns să fac parte din acel detașament medical internațional care a fost de față când a avut loc eliberarea taberei de femei de la Belsen. Aș vrea să uit acea zi. Dar nu se poate. Îi transportaserăm deja pe toți cei la care găsiserăm până și cele mai precare semne de viață. Doar cadavrele mai zăceau acolo, direct pe beton… vreo trei sute de trupuri, goale sau în zdrențe, nemișcate. Toți acei morți cu trupuri de copil… Schelete de douăzeci de kilograme.

Svensson s-a oprit pe coridorul gol al spitalului militar și a privit undeva în depărtare. A devenit nesigur, ca și cum rememorarea acestei întâmplări i-ar fi produs o durere palpabilă. Tata se uita cu uimire la grimasa bizară care

deforma fața medicului-șef. Monologul lui Svensson era fragmentat.

— … m-am uitat în spate, poate… nu reușeam să-mi dau seama dacă ochii îmi jucau feste sau… într-adevăr, am văzut un deget care se mișca… înțelegeți, Miklós? Așa cum vă arăt eu acum, așa, ca zbaterea finală a aripilor unui porumbel… sau ca freamătul unei frunze atunci când vântul se oprește.

Și-a ridicat mâna în fața ochilor, a încovoiat degetul arătător și apoi a adăugat cu voce răgușită:

— Uite așa am adus-o înapoi printre noi pe Lili.

*

Și peste ani, pe tata îl treceau fiori pe șira spinării când își aducea aminte de expresia lui Svensson, de mâna ridicată și de tremurul degetului arătător. Toate astea s-au contopit iremediabil în memoria lui cu o altă imagine de la Eksjö: trenul iese pufăind din gară, el stă agățat pe ultima treaptă a ultimului vagon și își flutură mâna până când clădirea principală dispare în curbă; în acea clipă, simte o fericire aproape insuportabilă, pentru faptul că a reușit să păstreze imaginea reală a lui Lili. Nu trebuia să facă altceva decât să închidă ochii, căci imaginea văzută ultima dată i se imprimase definitiv pe retină.

Pe peronul înghețat, acoperit de zăpadă, Lili îi făcea cu mâna. În ochi îi străluceau lacrimi. Iar degetele ei… Tata susținea cu convingere că observa mâna micuță și degetele fine de aproape, scoase în evidență, de parcă le-ar fi văzut pe pânza ecranului de cinematograf. De altfel, acest lucru era imposibil de la o asemenea distanță, și totuși… Se ținea de scara vagonului, trenul prindea viteză, iar el vedea în spatele pleoapelor închise degetele, da, degetele lui Lili, tremurând ca o creangă fragilă bătută de vânt.

*

— Aveți grijă de ea! Iubiți-o!

În acea ultimă seară, în spital, Svensson s-a întors către tata.

— Ar fi atât de frumos, dacă…

A tăcut. Au trecut secunde bune fără să mai spună ceva. Tata credea că încearcă să găsească cuvântul potrivit în germană.

— Ce ar fi frumos? l-a întrebat până la urmă.

Svensson căzuse pe gânduri. Dintr-odată, lui tata i-a picat fisa: nu cu limba germană avea probleme Svensson.

Medicul-șef ajunsese la o piatră de hotar dincolo de care nu dorea să treacă. N-a terminat niciodată fraza, dar printr-un gest grăitor l-a îmbrățișat pe neașteptate pe tata.

*

La Ervalla, tata a schimbat trenul. A găsit și aici un loc la fereastră. Dincoace de peisajul nocturn, geamul reflecta

propria lui față obosită, nebărbierită.

> *Marți m-am trezit fără chef: era ultima zi. Ne-am plimbat iarăși prin piața Stadshotell, la fel ca duminică. Marți abia am apucat să gust din buzele tale o dată sau de două ori.*

S-au așezat și-n această ultimă seară de marți în cele două fotolii de sub palmier.

Lili plângea. Tata o ținea de mână și nu reușea să spună nimic încurajator. Apoi Lili a povestit despre familia ei.

— Ieri am visat locuința noastră. Am văzut clar cum tata își pregătește valizele. Era luni, abia se crăpase de ziuă. Știam că imediat o să plece. În vis știam că n-o să-l mai vedem timp de o săptămână. Nu e ciudat?

A explicat ritualul. A uitat de lacrimi și de faptul că acum se află într-o țară îndepărtată, care poate că nu-i va mai fi accesibilă niciodată; povestea atât de însuflețită, de parcă evoca un picnic care avusese loc cu o zi în urmă. Privit prin ochii copilului, totul părea un puzzle: luni, dimineața devreme, comis-voiajorul Sándor Reich își pregătește colecția. În cele două valize mari le împachetează pe cele mai mici, în acelea pe cele și mai mici, iar la urmă înghesuie servietele și poșetele într-o valiză de culoare roșie pentru copii. Era de necrezut cum încap toate acele articole de piele în cele două valize.

Adevărul este că pe tata l-a derutat legătura profundă a lui Lili cu părinții ei. Lui, de exemplu, i se întipărise în memorie un singur instantaneu legat de tatăl său. Nu reușea să clarifice dacă amintirea era atât de reprezentativă pentru că văzuse asta o singură dată sau de mai multe ori. Până la urmă, era posibil ca fiecare prânz de duminică să se fi terminat astfel.

Tatăl tatălui meu își îndeasă un șervet de damasc în gulerul cămășii. Părul lui des strălucește de briantină. Soția lui, mama tatălui meu, a cărei înfățișare în engramă este răvășită, tocmai își duce lingura la gură. Supă de mazăre… da, în mijlocul mesei, dintr-un bol de faianță albă ies aburi de la supa de mazăre. La suprafața lichidului galben-verzui plutesc pete de grăsime. Pe fața de masă e o tăviță mică umplută până la refuz cu pâine prăjită. Tata vedea clar toate astea. Și pe el însuși, un băiețel în vestă neagră, stând față în față cu mama lui. Apoi, din cine știe ce motiv, tatăl tatălui meu începe să urle, își smulge șervetul de la gât, sare-n picioare și, dintr-o singură mișcare, smulge fața de masă.

Ăsta era momentul pe care tata îl păstra în memorie. Cum sar din bol boabele de mazăre, lichidul galben-verzui i se scurge pe genunchi, îl arde, iar bucățelele de pâine prăjită cad ca niște îngerași mici, înaripați.

În acea seară, strângând-o pe Lili de mână, în refugiul oferit de palmier, tata i-a povestit și acest lucru.

Lili a schimbat tema.

— Eu n-aș mai vrea…

— N-ai mai vrea ce?

— E atât de groaznic de pronunțat! Dar vreau să fiu altcineva.

— Altcineva?

— Altcineva decât mama și tata.

A venit Judit Gold, le-a adus două căni cu ceai. Fără să vrea, le-a auzit conversația.

— Ce vrei să fii, Lili?

Lili s-a uitat la ea, apoi la tata. A răspuns încet, dar foarte hotărâtă:

— Evreu: nu!

Poate că propoziția conținea și o ușoară tentă dușmănoasă.

Judit Gold a șters o picătură de ceai căzută pe masă și i-a replicat prompt.

— Nu e vorba dacă-ți place sau nu.

Apoi a plecat triumfătoare, de parcă Lili ar fi jignit-o pe ea personal.

Tata s-a uitat meditativ în urma ei.

— Cunosc un episcop. Îi scriem. Depunem o cerere pentru convertire. E bine așa?

Desigur, tata exagera un pic, după bunul său obicei. Bineînțeles că nu cunoștea niciun episcop. Dar era convins că dacă va căuta, până la urmă va găsi unul.

Lili a mângâiat mâna lui tata.

— Nu ești supărat?

Tata s-a lăsat dus de val.

— Mă gândisem și eu la asta.

*

În timpul călătoriei cu trenul de noapte înapoi la Avesta, pe când gările treceau prin cadrul ferestrei, tata a clarificat în sinea lui problema. Nu, el nu se gândise niciodată să se sustragă. Pur și simplu, nu-l interesa că e evreu. Încă din adolescență, Ideologia, această nouă religie, îl prinsese atât de tare în mreje, încât nu mai rămăsese spațiu pentru lucrurile învechite. A hotărât că dacă pentru Lili acest lucru era important, atunci va găsi el un preot. Sau un episcop. Sau pe Papa însuși, dacă așa o să vrea soarta.

Trecuseră de Örebro, Hallsberg, Motala. În compartiment, tata scria o scrisoare.

> *Draga mea Lili, ai văzut, nu-i așa, că sunt un soldat care se va simți mereu îndatorat față de ideologia care s-a trezit în cei oprimați, în fiii*

fiecărui popor, pentru a-i elibera. Vei fi partenera mea (nu-i așa că vei fi?) în viața de zi cu zi, așa că fii partenera mea și-n cuget!

Tu ești o fată burgheză: transformă-te acum într-o dârză luptătoare socialistă!

Nu-i așa că o să vrei asta? Număr zilele până la Crăciun, când sper că te voi vedea din nou!

(De episcop mă ocup imediat ce ajung în Avesta.)

Te sărut și te îmbrățișez de nenumărate ori, Miklós

Unsprezece

A doua zi după ce tata a plecat cu trenul din Eksjö, a început circul. A început astfel: la sfârșitul micului dejun, a apărut medicul-șef Svensson și a început să lovească cu lingura într-un pahar.

Sunetul ascuțit a avut ca efect domolirea rumorii, toată lumea s-a întors către medic.

Svensson era nervos.

— Vă rog să vă păstrați cu toții calmul și încrederea. Tocmai am primit o veste care va aduce câteva schimbări în viața voastră… Ministerul suedez al Sănătății a luat hotărârea ca tabăra din Smålandsstenar să fie desființată imediat. Pacienții însănătoșiți care au fost tratați de noi se vor alătura de asemenea celor care vor fi mutați.

Svensson ar fi vrut să continue, dar tumultul vieții a măturat continuarea discursului său. Fetele și femeile au sărit de pe scaune, unele dintre ele s-au îmbrățișat bucuroase, țipând, altele au încercat să ajungă în apropierea lui Svensson strigând în diferite limbi. Medicul-șef a încercat în zadar să preia din nou controlul lovind paharul cu linguriță.

> *...dimineața ne-au anunțat, într-o mare harababură, că tabăra va fi desființată, iar noi ne vom muta într-un lagăr uriaș, aflat la mai multe sute de kilometri de aici, și asta în scurt timp… Dar măcar voi fi ceva mai aproape de tine, voi avea mai puțin de călătorit când voi veni în vizită.*

Cele trei unguroaice au urcat în fugă în salon. Voiau să se apuce de împachetat, dar Lili a observat imediat furtul.

Când, cu o jumătate de oră mai târziu, comisia întocmea procesul-verbal, nu mai era în toate mințile. O criză de plâns era urmată de alta. Până la urmă, i-au administrat o injecție cu calmante, din cauza căreia a intrat pentru scurt timp în comă; era întinsă în pat, pe burtă, încovoiată și nu răspundea la nicio întrebare.

Sára a fost cea care a fost nevoită să le explice persoanelor avizate, a nu știu câta oară, cele întâmplate.

— V-am spus deja. Era deschis, a zis arătând spre singurul dulap din încăpere, aflat într-un colț.

Ușile dulapului erau în continuare larg deschise. În cea mai mare parte acesta era gol, toate lucrurile fetelor încăpuseră pe raftul de jos.

Un bărbat cu ochelari, blond, cu pielea aproape orbitor de albă, traducea în șoaptă cele spuse de Sára pentru directorul

local al LOTTA.

Doamna Anne-Marie Arvidsson scria procesul-verbal. A întrebat:

— Cum arăta materialul?

Sára a mângâiat spatele încovoiat al lui Lili.

— Cum era, Lili? Eu doar o singură dată…

Dar Lili continua să se holbeze la plopul de dincolo de fereastră. Sára a încercat să-l descrie în locul ei.

— Era un material maroniu pentru un palton de iarnă. Stofă. Mițoasă. L-a primit de la vărul ei.

Bărbatul cu ochelari traducea șoptind.

— Trebuie să se fi întâmplat în timpul anunțului făcut la cantină. Toată lumea era acolo.

Doamna Anne-Marie Arvidsson a trântit stiloul.

— În spital n-a avut loc niciun furt până acum! Nici măcar nu știu ce măsuri ar trebui luate.

Directorul LOTTA a izbit cu palma în masă.

— Eu știu! îl vom căuta. I-l vom returna.

*

Când tata a ajuns înapoi în tabără, s-a prezentat mai întâi la birou, apoi s-a dus fără grabă până la baracă, să se schimbe. Era ora prânzului, credea că toată lumea era în cantină.

L-a văzut imediat și s-a dat înapoi. Cele două picioare încălțate în bocanci au mai descris un semicerc deasupra rândului de paturi din mijloc. Tata a scăpat valiza din mână. Apoi a făcut un lucru complet irațional: și-a dat jos ochelarii și a șters lentila care rămăsese intactă. Când și-a pus din nou ochelarii pe nas, a devenit clar că nu era o închipuire. Din locul în care stătea, unul dintre dulapurile de fier acoperea partea de sus a barăcii. Dar când a făcut un pas în față, a văzut și trunchiul: pantalonii gri și cureaua de la brâu.

Tibi Hirsch!

Se spânzurase de un cârlig, de cuiul îndoit și gros aflat lângă lampa cu abajur. Sub trupul lui se găsea o scrisoare. Lui tata au început să-i tremure picioarele și mâinile. A fost nevoit să se așeze. Minutele treceau. Tata a simțit o dorință irepresibilă de a citi scrisoarea. Ca să-și învingă tremurul și repulsia. De unde stătea, se vedea doar că în partea de jos a foii de hârtie era o ștampilă. O scrisoare oficială!

Tata a avut o presimțire: știa deja ce conținea mesajul, chiar înainte să se ridice în picioare și să ajungă cu pași târșâiți sub trupul spânzuratului. S-a uitat, a verificat. Desigur. Nici n-a fost nevoie să ridice foaia, a reușit să deslușească scrisul chiar și de la înălțimea ochilor. Ultima scrisoare din viața depanatorului radio, care era și fotograf asistent, era o

declarație de deces. Declarația de deces a doamnei Hirsch, născută Irma Klein.

Tata s-a prins, din moment ce el îi scrisese imediat lui Lili că soția lui Hirsch fusese împușcată încă de când era în Belsen. Îi scrisese încă de-atunci, când acel șarpe uriaș pornise triumfător și luase în stăpânire întreaga baracă. De ce alesese atunci să-și ignore presimțirea? De ce nu fugise la Hirsch ca să-l scuture, ca să-l trezească?

Dar când? Când ar fi avut ocazia să facă asta?

Poate atunci când Hirsch se ridicase în capul oaselor și fluturase scrisoarea? Când țipase: „Trăiește! Soția mea trăiește!”? Ar fi trebuit să se repeadă la el, să-l scuture și să-i urle în față, nu, nu trăiește, a murit, a fost văzută de trei oameni, au împușcat-o ca pe un câine turbat?!

Sau ar fi avut timp să facă asta mai târziu?

Când, când?

Când Hirsch pornise printre paturi, ținând în mână scrisoarea ca pe un steag, când transformase un singur verb în declamație? Atunci? Când Harry se dusese în spatele lui Hirsch, când își pusese mâinile pe umerii lui și începuse să scandeze ca la o manifestație?

Trăiește, trăiește, trăiește, trăiește, trăiește!

Ce-ar fi putut să facă atunci când frica aceea care strângea stomacul bărbaților se dizolvase și se transformase într-un bulgăre halucinant, format dintr-un singur cuvânt? Cum ar fi putut să oprească acea explozie vulcanică?

Trăiește, trăiește, trăiește, trăiește, trăiește, trăiește!

Ar fi trebuit să sară pe masă, ar fi trebuit să strige mai tare decât corul? Ce-ar fi putut să strige? Bagă-ți mințile în cap?! Băgați-vă mințile în cap, boilor?! Înțelegeți odată că ați rămas singuri, au murit, s-au evaporat, toți cei pe care i-ați iubit s-au transformat în fum?! Eu am văzut! Eu știu!

Nu trăiește, nu trăiește, nu trăiește, nu trăiește, nu trăiește, nu trăiește!

Nu făcuse asta. Se alăturase și el celorlalți, tata devenise al paisprezecelea inel al șarpelui, o parte din întreg, care voia să-și piardă luciditatea, voia să creadă în ceva ce nu putea fi schimbat.

Iar acum, trupul neînsuflețit al lui Hirsch atârna de cârlig.

*

Seara, când efectul imediat al injecției cu calmante s-a risipit, Lili s-a simțit suficient de puternică încât să coboare până la birou împreună cu Sára ca să depună reclamația oficială.

Când a primit scrisoarea tatălui meu care, în decurs de câteva ore de la sosirea în Avesta, reușise să descâlcească

procedurile suedeze standard aplicate în astfel de cazuri, Lili făcuse deja primul pas oficial.

Dar amândoi știau prea bine că în acea iarnă Lili nu va avea un palton ca lumea.

> *Draga mea Lili, unica mea iubire!… trebuie să depui plângere pentru furt la poliție împotriva făptașului necunoscut. Trebuie să scrii o scrisoare în germană, în trei exemplare (unu pentru chef, unu pentru comitetul Utlännings, unu pentru poliție), în care să indici cu exactitate natura pagubei, stofă pentru palton de iarnă, trei metri și jumătate, culoare maronie, cu dungi etc.*

Se întâmplau însă lucruri mai importante atunci. Nouă fete, printre care și cele trei unguroaice care fuseseră îngrijite în spitalul din Eksjö, au fost transportate marți dimineața cu autobuzul în gara din Smålandsstenar. Era o harababură uriașă și ningea încontinuu.

Majoritatea celor din lagăr urcaseră deja în tren. Cei sosiți din Eksjö își cărau în grabă bagajele și valizele pe peronul plin de noroi. Svensson și asistentele cu pelerine negre alergau în sus și în jos pe lângă tren, ca o divizie armată caritabilă. Încercau să liniștească pe toată lumea. Erau multe lacrimi, săruturi, noroi. Din megafon se auzea o muzică veselă.

Lili, Sára și Judit Gold au găsit vagonul în care stăteau tovarășii lor. Nu-i mai văzuseră de trei luni. Au țipat și s-au îmbrățișat. Apoi au deschis ferestrele compartimentelor, s-au aplecat în afară și i-au trimis sărutări doctorului Svensson. A sosit o asistentă pe bicicletă, cu o geantă enormă de piele pe umăr. A sunat scurt din clopoțel, oamenii s-au dat la o parte din calea roților. Asistenta aducea scrisorile din acea zi, pe cele de marți – organizatorii nu omiseseră nimic. Își trăsese pelerina deasupra genunchilor ca să n-o deranjeze la pedalat. A sărit de pe bicicletă și a strigat.

— Poșta! Poșta!

Stătea în mijlocul peronului. Bicicleta i-a căzut într-o parte, cu zgomot metalic. A scos câteva plicuri din geantă, a citit numele. Trebuia să urle ca să se facă auzită peste muzica de megafon.

— Scwarz, Vári, Benedek, Reich, Tormos, Lehmann, Szabó, Beck…

Doamna Anne-Marie Arvidsson, care se agita la rândul ei prin gară și care simțea o anumită vinovăție față de Lili, a auzit numele Reich. A preluat plicul de la asistentă și a pornit s-o găsească pe Lili în învălmășeala babilonică. Alerga pe lângă tren. Credea că e vorba de o scrisoare a tatălui meu și asta o

însufleţea. A început şi ea să strige. Repeta numele lui Lili, dar vocea ei subţire se pierdea în simfonia de voci.

Deodată a observat că fata era aplecată în afara ferestrei compartimentului, la câţiva metri de ea. Lili a văzut-o la rândul ei pe doamna Anne-Marie Arvidsson. Paltonul femeii se umpluse de noroi până la genunchi. Roşise, respira repede. Ţinea o scrisoare deasupra capului şi scanda numele ei.

Lili a strigat-o:

— Anne-Marie! Anne-Marie!

Femeia era impresionată de faptul că Lili i se adresa pe numele mic. I-a întins plicul şi, în acelaşi timp, a prins-o pe Lili de mână. A strâns-o.

— Sigur e de la prietenul dumneavoastră! a şoptit ea şi a râs, voind să dea de înţeles că era de partea dragostei.

Lili a aruncat o privire spre plic şi i s-a scurs tot sângele din obraji. Pe scrisoare era aplicată o ştampilă din Budapesta, destinatarul era trecut cu litere ascuţite pe plic. Nu putea fi confundat. S-a dezechilibrat, Sára a trebuit s-o prindă ca să nu cadă pe spate.

— E scrisul mamei mele – şuşotea Lili. Mâna i se încleştase pe scrisoare. Sára a fost nevoită s-o prevină:

— O s-o mototoleşti cu totul, dă-i drumul!

A încercat să elibereze plicul dintre degetele prietenei ei, dar Lili nu o lăsa.

Judit Gold a scos capul pe fereastră şi i-a strigat lui Svensson, care tocmai trecea în galop pe lângă vagonul lor:

— Reich a primit o scrisoare de la mama ei!

Svensson a frânat, exemplu urmat imediat de întreg alaiul său. Femeile în pelerine negre l-au înconjurat ca un stol de ciori. S-au urcat împreună cu doctorul în vagon.

În compartimentul micuţ erau cel puţin cincisprezece oameni. Lili încă nu îndrăznea să deschidă scrisoarea, o săruta, o mângâia. Svensson a trebuit să intervină.

— Deschideţi-o odată!

Lili a ridicat ochii înlăcrimaţi.

— Nu îndrăznesc.

Apoi a inspirat adânc şi i-a dat scrisoarea Sárei.

— Deschide-o tu.

Sára n-a stat pe gânduri. A deschis imediat plicul. Din el au căzut foi umplute cu un scris mărunt. I le-a întins lui Lili, dar fata a clătinat din cap.

— Citeşte! Te rog!

Svensson stătea deja lângă Lili, îi ţinea mâna între palmele sale. Vestea scrisorii sosite din Pesta se răspândise cumva, în faţa uşii compartimentului şi sub fereastra vagonului se strânsese lumea. Dacă Sára voia să se ridice la înălţimea

așteptării festive, trebuia să-și accentueze inflexiunile vocii ca la un spectacol de teatru. Cu voce tare, declamativ. Era conștientă de ineditul momentului, însă vocea nu voia s-o asculte. Ea, care parcurgea cu ușurință până și ariile lui Schumann, avea acum o voce aspră, poticnită.

„Draga mea, viața mea, micuța mea Lili! Anunțul vostru a apărut în ziarul *Világosság:* trei unguroaice din Suedia își caută rudele!”

Lili vede clar în fața ochilor gangul de pe strada Hernád, ușa de la intrare, vopsită în verde-spanac, capotul ros al mamei. Cineva sună la ușă. Mama deschide. În fața ei e Bözsi, flutură deasupra capului ediția din acea zi a ziarului și urlă. Lili nu înțelege ce anume, dar nu mai contează. Dar e clar că strigă, i se încordează mușchii gâtului, împunge ziarul cu degetul, e ultima pagină, unde au plasat anunțul scris cu litere îngroșate, în chenar. E clar și faptul că mama îi smulge ziarul din mână, hârtia fâșâie, mama se uită la anunț, zărește numele și își pierde pur și simplu cunoștința.

Lili o aude distinct, înainte sau după ce leșină:

— Am știut dintotdeauna că micuța noastră Lili e deșteaptă și inventivă!

După stingherealа inițială, Sára și-a recăpătat vocea. Svensson o ținea pe Lili de mână.

„Această scrisoare care aduce vestea minunii a venit după un an îngrozitor! Nu voi putea să descriu nicicum ce a însemnat asta pentru mine. I-am mulțumit lui Dumnezeu că am apucat această clipă.”

Bözsi aleargă în cămară, între timp bolborosește în sinea ei:

— Oțet, oțet, oțet.

Îl găsește pe raftul al doilea, smulge dopul de plută cu dinții, îl miroase. Fuge înapoi la mama, care a rămas întinsă în cadrul ușii de la intrare. Bözsi o stropește repede cu oțet pe față ca să-și revină. Și iată, mama tușește o dată și deschide ochii. Se uită la Bözsi, dar îi șoptește lui Lili:

„Din păcate, bunul tău tată n-a ajuns încă acasă. După eliberare a făcut o colică (în mai) și a fost internat la spital în Austria, în Wels, și de atunci n-am mai primit nicio veste despre el. Sper să-l ajute Dumnezeu să se întoarcă acasă, ca de-acum să ne bucurăm împreună de viață.”

Lili nu reușea să distingă prea clar între ce citea Sára și care erau pasajele pe care le auzea în mod evident, fără doar și poate, spuse de vocea mamei, de parcă era și ea acolo, în compartimentul lipsit de aer, și ar fi preluat cuvântul de la prietena ei atunci când se ajungea la cele mai importante părți. Iată de exemplu aceste două fraze, care s-au auzit cu vocea Sárei:

„Începând cu opt iunie, de când soțul lui Relli s-a întors de la Auschwitz, locuiesc la ei și voi rămâne aici până când unul dintre voi se va întoarce acasă. Să dea Domnul să veniți odată acasă!”

Mirosul pătrunzător al oțetului umple casa. Cu ajutorul lui Bözsi, mama reușește să se ridice, se duce la robinetul din bucătărie și se spală pe față. Apoi se așază pe scaun, despăturește pe genunchi ziarul *Világosság,* citește de șapte ori la rând anunțul, până când se asigură că nu va uita niciodată cele câteva rânduri.

„Nici nu știu de unde să încep. Ce faci toată ziua? Ce mănânci? Cum arăți? Ești slabă? Ai primit lenjerie intimă? Din păcate, noi am fost prădați de tot ce aveam, din toată lenjeria pe care am trimis-o în provincie nu am primit înapoi nimic, nici materiale, nici paltoane de iarnă, nici haine, deci nimic. Dar nu-ți face griji în privința asta, fetița mamei…”

Acest monolog citit dintr-o singură suflare, de pildă, Lili l-a auzit cu vocea mamei ei. Mama rostea atât de inconfundabil „fetița mamei”! Fetița mamei, fetița mamei, fetița mamei… Dumnezeule, ce bine e!

Svensson nu înțelegea o iotă din scrisoare, dar fața lui radia la fel de tare de bucurie și de mândrie ca a tuturor unguroaicelor din compartiment. Sára s-a uitat în jur, a înghițit în sec și a continuat.

„Ca să-ți transmit și o veste bună: pianul tău cel nou pe care l-ai primit de la tăticul în ziua în care ai împlinit optsprezece ani nu s-a pierdut! Știu că asta te va bucura, Lili.”

Mama stă pe scaunul din bucătărie. În timp ce mângâie ziarul mirosind a tuș proaspăt, în sinea ei, cu un mic zâmbet în colțul buzelor, începe să compună scrisoarea. Și se apucă imediat. Au trecut zece luni de când o scrie, noapte de noapte, e o nimica toată pentru ea să o rememoreze, știe locul fiecărei litere, a verificat de o mie, de un milion de ori ortografia, doar n-o să facă niște greșeli stupide tocmai când e vorba de o scrisoare atât de importantă. Murmură, fredonează.

„Draga mea, dacă ai ocazia, folosește lampa cu cuarț, e bună pentru mâini, picioare, chiar și pentru cap, bănuiesc că părul tău frumos și ondulat s-a rărit de la lipsa de vitamine, poate că ai avut și tifos. Deci te rog să nu neglijezi asta, scumpa mea. Aș vrea ca atunci când te vei întoarce, cu ajutorul lui Dumnezeu, să fii la fel de strălucitoare cum erai înainte.”

Cineva, poate una dintre asistentele cu pelerină, a fugit să-l anunțe pe șeful de gară să nu cumva să pornească trenul atâta timp cât medicul-șef este în compartiment. Iar Svensson stătea nemișcat și o strângea pe Lili de mână. Pe banchete, trupurile fetelor erau presate unul de celălalt, fețele le străluceau. Prin

fereastra deschisă, vocea Sárei umplea peronul, care între timp se golise.

„Despre bietul Gyuri nu avem nicio veste, toți membrii familiei Kárpáti sunt teferi, se presupune că Bandi Horn e prizonier la ruși. Pe Zsuzsi nu am găsit-o în anunț, ce mai știi despre ea, draga mea, scumpa mea, că doar ați plecat împreună?”

În gâtlejul lui Lili a început să crească un nod. Verișoara ei plecase dintre cei vii pe aripi de fluture, cu zâmbetul pe buze și cu rănile a milioane de păduchi pe trup, în baraca împuțită a lagărului, în timp ce zăceau pe jos, îmbrățișate. Când murise, în ce clipă? Nici despre asta nu va vorbi Lili niciodată.

În bucătăria cu miros de oțet, mama pare să fi simțit că a ajuns pe un teren minat. Tace, din robinet cade, aproape fără zgomot, o picătură de apă. Apoi se uită la Bözsi și izbucnește în plâns. Bözsi o strânge în brațe, plâng împreună.

Lili aude cu claritate cum Bözsi, smiorcăindu-se cu capul vârât în umărul mamei, spune: „De-aș putea în sfârșit să vă strâng în brațe, n-am altă dorință în viață, aș vrea să ajung să trăiesc acest moment. Te așteptăm, iar mama ta, care te iubește până la adorație, te sărută de milioane de ori”.

Lili aproape căzuse în transă, nu-și mai amintea nici măcar când a plecat Svensson și însoțitoarele sale din compartiment. Chipurile, medicul-șef și asistentele au îmbrățișat-o și sărutat-o solemn înainte să fi coborât din tren. Apoi, au stat cu toții în ninsoare, pe peronul neacoperit al gării asemenea un grup statuar, până când trenul a dispărut într-o curbă.

Draga mea, neasemuita mea Lili!

Nici nu pot să exprim ce fericire nesfârșită am simțit când am aflat vestea! Doar ți-am spus, nu-i așa că ți-am spus că scrisoarea mamei tale va sosi în cel mult o săptămână! De la o clipă la alta, te iubesc din ce în ce mai mult! Ești o fetiță atât de dulce și de bună! Iar eu un puști atât de netrebnic și de rău! Nu-i așa că mă vei ajuta să mă îndrept?

Doisprezece

Într-o dimineață, tata a dispărut din tabăra împrejmuită cu gard din Avesta, iar până la prânz, nimeni n-a observat lipsa lui.

A început să fie căutat în jurul amiezii. Primii au fost Harry și Frida, care se obișnuiseră ca tata să se furișeze înainte de prânz în cabina portarului ca să cumpere cele două țigări pe care le fuma după-amiază. După ce tata nu a venit să ia țigări, Harry l-a întrebat pe Jakobovits când și unde l-a văzut ultima dată. La ora unu a aflat și Lindholm că pacientul lui preferat s-a evaporat precum camforul. Atunci au făcut inventarul bicicletelor, dar nu lipsea niciuna. Și după ce tatăl meu nu s-a arătat nici la prânz, au început să-și facă griji cu adevărat.

Lindholm a trimis o mașină să parcurgă drumul de la tabără până la oraș, poate că tata se dusese dintr-un motiv anume la poștă și pe drum i se făcuse rău. Între timp a telefonat în toate locurile în care, teoretic, se putea duce: poșta centrală, cofetăria, gara din Avesta. Dar tata n-a fost văzut nicăieri în acea zi.

După-amiaza târziu au anunțat poliția și au instituit interdicția de a părăsi tabăra.

Toată lumea asocia dispariția lui cu sinuciderea tragică a lui Tibor Hirsch. Tata îl găsise, fusese de față atunci când îi tăiaseră frânghia lui Hirsch, iar zile întregi după aceea stătuse în pat fără să scoată o vorbă, fiind de neconsolat. Mai târziu, Harry a presupus că se ascundea din cauza Crăciunului care se apropia. Vorbiseră mult despre sărbătoare, deși mulți dintre ei, din pricina religiei lor, nu o țineau. Grieger susținea însă că tata era socialist, nu-l interesa Crăciunul, era exclus ca pe un om ca el să-l atingă o astfel de emoție domestică, trăită la comun.

Asistenta-șefă Márta a venit în baracă, a chestionat pe toată lumea, apoi a ezitat îndelung în dreptul culcușului tatei – era pe punctul de a-i citi corespondența. Tata își ținea și arhiva toate scrisorile într-o cutie de carton. Acolo se înșiruiau într-o ordine militărească vreo trei sute de plicuri, iar între acestea, cele primite de la Lili erau legate cu o panglică galbenă de mătase. Márta a ridicat cutia de carton, dar apoi și-a reprimat tentația. A hotărât să-i mai acorde o noapte.

În acel moment, tata mergea pe jos prin pădure, la șapte kilometri de tabăra din Avesta, menținând un ritm constant, de plimbare, și se gândea. Nu putea să-și explice de ce îl surprinsese tocmai în dimineața acelei zile această anxietate amestecată cu disperare. Cărui fapt deosebit i se datora?

Fusese o dimineață ca toate celelalte. În zori măsurarea temperaturii, apoi micul dejun. Pe urmă îi scrisese lui Lili o scrisoare. Jucase o partidă de cărți cu Litzmann, apoi se dusese în pavilionul spitalului ca să aducă din nou în discuție vizita lui Lili, plănuită pentru Crăciun, și ca să fie consultat în treacăt de către Lindholm.

Poate din cauza asta. Poate din cauza acelei priviri indiferente cu care Lindholm își luase la revedere de la el. Îi ascultase plămânii și dăduse din mână. Felul în care dăduse din mână!

În pădurea de conifere, tata s-a oprit. Vântul șușotea abia audibil. Dintr-odată, și-a dat seama că gestul distrat, neînsemnat a fost cel care a declanșat totul, ca atunci când cineva dă un bobârnac primei piese de domino. Ieșind din clădire, i se strânsese inima. Niciodată nu crezuse în acest diagnostic idiot. Îl măturase din calea lui ca pe o greșeală. Să spună deștepții ce-or vrea, el știa ce știa!

Dar în dimineața acelei zile, gestul facil, din încheietură, al lui Lindholm fusese ca un pumn în stomac. I se tăiase respirația. Avea să moară! Avea să dispară, asemenea lui Hirsch! O să-i elibereze dulapul, o să-i tragă patul. Și, adio!

Așa că plecase. Ieșise cu pași nesiguri din tabără, se dusese până la intersecție, iar acolo nu o pornise la stânga, spre oraș, ci la dreapta, spre pădure. Mergea rar pe acolo. La început, mersese pe drumul de beton, dar acesta se terminase repede, continuându-se cu o potecă. Apoi se terminase și poteca, rămăsese doar un făgaș îngust, poate urmele lăsate de vreo sălbăticiune. O urmase. Mai târziu, făgașul s-a lățit, iar el a ajuns pe un câmp larg, înzăpezit.

Aici s-a rătăcit definitiv. Dar nu-i păsa. Îi făcea bine mersul, și îi și plăcea un pic să cocheteze cu moartea. Cu doamna cu coasă. Acum o să dispară ca urma unui animal sălbatic. Spunea poezii în sinea lui. La început fără sunet, apoi cu jumătate de gură. Apoi urlând. Mergea printre brazii uriași și recita din literatura universală. Attila József, Heine, Baudelaire.

După-amiaza târziu, după un acces de tuse, i s-a făcut milă de el însuși. A început să-i fie frig, bocancii îi erau uzi și era atât de obosit, încât a fost nevoit să se așeze pe ciotul unui copac. Nu-și acceptase încă soarta, dar nici nu voia să moară înghețat. A pornit spre nord, pentru că bănuia că tabăra era în acea direcție, deși nu era foarte sigur de asta.

*

La opt seara, Lindholm l-a sunat pe colegul său Svensson din Eksjö. Nu știa că tabăra din Smålandsstenar fusese mutată de două zile în Berga. Svensson a fost surprins de vestea dispariției tatei, nu avea nicio explicație, dar, pentru orice

eventualitate, i-a dat doctorului numărul de telefon al taberei din Berga. Lindholm a așteptat până la unsprezece, dar tata nu a apărut, așa că a hotărât să o sune pe unguroaica care probabil îl cunoștea cel mai bine pe tata.

Din nu se știe ce motiv, a telefonat de la recepție, poate pentru că din acest punct putea să fie ținut sub observație drumul pe care, spera medicul-șef, tata putea să apară din clipă în clipă.

*

Fetele se aflau în tabăra de la Berga deja de două zile. Și ele fuseseră repartizate într-o baracă lungă, supraîncălzită, la fel ca bărbații din tabăra de la Avesta. Se culcaseră când cineva a venit să anunțe că Lili era așteptată la telefon, în clădirea principală. Lili a sărit din pat și și-a tras în grabă pe ea paltonul. A dat să fugă. Sára a oprit-o, avea o presimțire proastă. Și-a încălțat și ea bocancii și a însoțit-o.

În momentul în care a auzit vocea subțire a lui Lili în receptor, un „alo” ezitant, speriat, Lindholm l-a observat pe tata în curbă, târându-se cu lentoarea unui melc către barieră.

— Lili?! Vi-l dau imediat pe Miklós!

Asta a strigat în telefon, deși estima că o să treacă cel puțin cinci minute până când tata o să ajungă la recepție.

— Nu închideți! E pe drum!

*

Tata nu credea că o să ajungă vreodată înapoi. Imediat ce a hotărât că nu vrea să moară de frig și s-a întors spre nord, mergând pe propriile urme, l-a cuprins neliniștea. Simțea că merge în cerc. Urmele, striațiile bocancilor în zăpadă au pălit, apoi s-au dublat, ba mai mult, la un moment dat – poate să jure că așa a fost – a mers pe urmele unui urs. S-a speriat. Din fericire, a regăsit conturul lăsat de propriii bocanci.

Dar când urmele au dispărut în mod neașteptat în mijlocul unei poteci, n-a mai știut ce să facă. De parcă cel care lăsase urmele ar fi fost răpit la cer. A fost și nu mai e.

Soarele a apus, s-a lăsat un frig fără speranță. Tata avansa chinuit, picioarele i se umpluseră de răni, îl durea capul, tușea încontinuu. Secera subțire a lunii abia lumina pădurea. A căzut, s-a prăvălit de mai multe ori în genunchi în zăpada moale, fărâmicioasă. Își pierduse orice speranță. Dar știa că nu trebuie să se oprească. Adunându-și ultimele forțe se concentra acum doar la mers – un-doi, un-doi, un-doi. Dar în sufletul lui renunțase de fapt. I se părea că aude râsul unui animal, poate că era țipătul unei bufnițe, dar nu putea fi sigur că în Suedia existau bufnițe. „Bufnița cârâie a moarte” – ăsta era un vers bun, de început, dar când o să-l scrie? Niciodată. N-o să mai apuce.

Iar atunci a zărit cabina portarului, bariera și, dincolo de gratiile ferestrei, pe Lindholm ținând receptorul în mână. Se întreba dacă nu cumva visează.

A durat zece minute bune până când tata a parcurs ultimii cincizeci de metri. A intrat în cabina portarului. Lindholm s-a uitat la el și i-a pus în mână receptorul.

— Lili Reich. Nu-i așa că doriți să vorbiți cu ea?

Lili nu știa ce să creadă despre această pauză. După ce bărbatul necunoscut din Avesta a liniștit-o de mai multe ori, spunându-i că va putea vorbi imediat cu tata, s-a gândit că s-ar putea ca linia să aibă vreo defecțiune. Receptorul îi bâzâia și țârâia în ureche.

Mult mai târziu, a auzit vocea leșinată a lui tata.

— Da?

— Ești bine?!

Ce-ar fi putut tata să-i răspundă?

— Da. Foarte bine.

Lili s-a liniștit.

— Noi ne-am pregătit noul culcuș, închipuie-ți!

— Și?

— Nici nu-ți poți imagina! E îngrozitor! Pur și simplu, îngrozitor! Nu voiam să-ți scriu despre asta! Te deranjează că mă plâng?

Lui tata îi înghețase gâtul. Abia reușea să formeze cuvintele.

— Nu mă deranjează.

Voia să câștige timp, încerca să-și maseze fața cu degetele încremenite. Îl deranja prezența lui Lindholm, care stătea atât de aproape, încât tata era nevoit să-și strângă umerii ca să nu-l atingă.

— Cum e? Descrie-mi… a întrebat până la urmă.

— Clădiri de lemn, drumuri pline de gropi, e îngrozitor… Din cauza frigului, noaptea n-am reușit să dorm. Dimineața mă durea gâtul și aveam febră.

— Da. Înțeleg.

— Nu există niciun colț al clădirii unde să te poți așeza! Nu sunt scaune, nu sunt mese! Toată ziua rătăcim pe aleea lagărului ca niște câini alungați din casă. Ce zici de asta?!

— Înțeleg.

Tata s-a blocat. Simțea că e gol pe dinăuntru. Ar fi vrut să se întindă și să închidă ochii.

Lili și-a dat seama că tata nu era în dispoziția lui obișnuită. De obicei, tata se entuziasma, era vehement, abia o lăsa și pe ea să spună ceva. Acum, tăcerea era incredibil de densă. A încercat din nou.

— Iarăși sunt incredibil de nervoasă și am o stare proastă, încă de dimineață! Îmi vine să plâng. Nu-mi găsesc locul. Mi-e

atât de dor de casă, încât turbez!

— Înțeleg.

Lili se zăpăcise. Vocea tatălui meu era străină, înghețată. Aproape dușmănoasă. O vreme, au tăcut amândoi.

> *Ieri… telefonul, a fost groaznic – nu puteam să vorbesc normal. Voiam să-ți spun că te iubesc nespus și că empatizez cu tine. Iartă-mă că nu ți-am spus toate astea, deși asta simțeam… Mai sunt câteva zile și am să te revăd!*

Lili a mai șoptit în receptor.

— Păi, atunci…

Dar tata nu era în stare să spună altceva în afara acestui singur cuvânt, format din trei silabe. Îl repeta, asemenea unui papagal.

— Înțeleg. Înțeleg.

— Tu ești bine?!

— Sunt bine.

Fața lui Lili a devenit complet albă. S-a bâlbâit.

— Aș vrea să-i scrii mamei mele, par avion… Acum că avem și adresa… Și să-i scrii totul despre noi…

Lindholm a observat că tata nu voia nimic altceva decât să doarmă, să viseze. Nu-și dorea nimic altceva.

— Bine. Așa voi face.

Au tăcut iar.

> *...ieri, când am pus receptorul în furcă, am fost cuprinsă de o senzație stranie… de parcă cineva mi-ar fi turnat apă rece în ceafă! Vocea ta era atât de străină și de rece încât, fără să vreau, mi-a trecut prin minte: poate nu mă mai iubești?*

Clac. Legătura s-a întrerupt. Lili era albă ca moartea, Sára a luat-o pe după umeri, au pornit spre ieșire.

— Vocea lui era străină. Trebuie să se fi întâmplat ceva. Sára părea să înțeleagă.

— Prietenul lui, care s-a sinucis. Din cauza asta e așa. Săracul, trece prin atâtea necazuri…

S-au întors bâjbâind, braț la braț, în baracă. În acea noapte, Lili n-a închis ochii nici măcar un minut.

Treisprezece

A doua zi a fost organizată o seară de dans cu ocazia inaugurării taberei. În hambarul ce semăna cu un hangar, botezat cantină, a fost instalată o orchestră. Erau trei: pianistul, tobosarul și un saxofonist. Au interpretat muzică ușoară suedeză, ritmată.

Câteva dintre fete dansau, nu le deranja că singurii bărbați din sală erau cei trei muzicieni. Dar majoritatea stăteau la mesele de lemn, așternute și împodobite pentru această ocazie și priveau în gol, cu o expresie tâmpă. Se serveau bere, pogăci, cârnați.

Lili, Sára și Judit Gold s-au așezat separat, doar ele trei. În sală au pășit doi bărbați, au întrebat ceva în șoaptă, apoi au pornit hotărâți către ele. Când au ajuns la fete, unul dintre ei și-a scos pălăria.

— Dumneavoastră sunteți Lili Reich?

Lili a rămas așezată. Bărbatul i s-a adresat în suedeză, ea i-a răspuns în germană.

— Eu sunt.

Bărbatul a scos din buzunar o fâșie îngustă de stofă. A trecut și el la germană.

— O recunoașteți?

Lili a sărit în picioare, a smuls bucata de stofă din mâna bărbatului.

— Da!

A mângâiat-o, simțea scamele cu buricele degetelor. I-a dat-o Sárei să confirme și ea.

— Verifică și tu! Nu-i așa că ăsta e materialul meu pentru palton?

Celălalt bărbat și-a scos la rândul său pălăria.

— Doamnă, fiți atentă la mine. Sunt Svynka, comisarul districtual din Eksjö. Iar el este portarul spitalului, colegul Berg.

Colegul Berg a înclinat capul. A preluat inițiativa.

— În timpul verificării spitalului din Eksjö am găsit materialul textil de trei metri și jumătate lungime și nouăzeci de centimetri lățime a cărui dispariție ați raportat-o. Pe unul dintre coridoare, în fundul dulapului cu instrumente și echipament medical. Mă urmăriți, doamnă?

— Da.

— Bine. Materialul era tăiat în fâșii înguste de câțiva centimetri.

I-a cerut înapoi bucata de stofă și i-a arătat-o. Lili era uluită. Orchestra interpreta o piesă lentă, perechile de femei se

legănau topite de emoție. Lili voia să se asigure că a înțeles bine cuvintele nemțești. S-a întors către Sára.

— Am auzit bine? Au tăiat-o în fâșii?

Sára a dat din cap, șocată.

Comisarul districtual Svynka a adăugat:

— Noi suntem de părere că nu voiau să fure stofa. Voiau doar să o distrugă.

Orchestra a trecut la altă piesă. A urmat o polcă plină de vitalitate, zbânțuită. În mijlocul sălii au rămas doar două perechi, care dansau sălbatic. Lili privea împietrită fâșia de stofă care atârna între degetele portarului mătăhălos.

— Ar fi greu să mai stabilim astăzi cine a fost făptașul. Dar dacă doriți, o să vă întrebăm toate colegele pe rând, doamnă. A arătat de jur împrejur prin sală. Comisarul Svynka a continuat:

— Ar fi mult de muncă, dar dacă doriți…

Lili s-a opus, făcând un gest cu mâna. Nu reușea să scoată niciun sunet. Și nu era în stare să-și ia ochii de la rămășița paltonului care nu mai ajunsese să fie croit, de la acea bucățică de patru centimetri care continua să atârne între degetul mare și arătătorul portarului.

*

Cele trei fete mărșăluiau tăcute și hotărâte prin întuneric, pe aleea taberei din Berga, printre barăcile de lemn. Își băgaseră mâinile în buzunarele pufoaicelor-uniformă. Temperatura era sub zero grade, vântul șuiera. Deodată, Lili s-a oprit și și-a mormăit în barbă:

— Cine mă urăște atât de tare?

Sára părea să înțeleagă.

— Îți invidiază norocul.

Judit Gold pufăia.

— Eu, în locul tău, n-aș fi renunțat. Să investigheze care dintre fete a fost! M-aș uita direct în ochii ei!

Sára a ridicat din umeri.

— Cum se poate afla așa ceva?

— Ce știu eu! Să stea de vorbă cu fetele! Să le verifice lucrurile!

Lili a râs cu amărăciune.

— Oare să căutăm o foarfecă? Sau un cuțit?

Judit Gold nu se lăsa:

— Ce știu eu! Foarfecă, cuțit, orice! Poate o bucățică de material!

Au mers mai departe. Sára a încercat să-și imagineze.

— Probabil că o poartă la ea! Deasupra inimii! Judit, tu ești îngrozitor de naivă!

— Eu spun doar că cineva trebuie să se ocupe de asta. Cazul nu trebuie lăsat să lâncezească. Eu așa zic.

Lili era atentă la drumul murdar și înghețat de sub picioarele ei.

— Iar eu nu vreau să aflu. Ce-aș putea să-i spun? Dominată de o sete cumplită de răzbunare, Judit Gold a sâsâit:

— Ce i se cuvine. Ai scuipa-o.

Lili, deși nu era prea sigură că așa simte, făcea pe mărinimoasa.

— Eu? Ei, da! Mi-ar fi milă de ea.

*

Lindholm nu l-a întrebat pe tata unde a dispărut și de ce tocmai în acea zi teribil de lungă. A dispus să i se pregătească o baie fierbinte și i-a administrat medicamente care să-i scadă febra. Dar, după trei zile, a simțit că era de datoria sa să-l informeze personal în legătură cu decizia lui finală. Lindholm și tata stăteau pe canapea, ca doi prieteni buni.

— Știu că asta vă va amărî, Miklós, dar nu pot să fiu de acord ca verișoara dumneavoastră să vă viziteze acum, de Crăciun.

— Și care este motivul?

— Nu avem locuri. Baraca expediționară s-a umplut. Dar ăsta e doar unul dintre motive.

— Iar celălalt?

— Data trecută v-am lăsat să mergeți pentru a vă lua la revedere. Vă aduceți aminte? Chiar de ați fi sănătos – și nu sunteți –, tot nu aș încuraja vizita unor persoane de sex feminin într-un lagăr de bărbați. Dumneavoastră, care aveți o minte preocupată de literatură, dumneavoastră să nu știți?!

— Ce-ar trebui să știu?

— Dumneavoastră ați adus o dată în discuție *Muntele vrăjit.* Corporalitatea, cum să zic eu, tulbură. E periculoasă.

Tata a sărit de pe canapea și s-a năpustit la ușă. Lindholm părea de neclintit în hotărârea sa. Ce s-a petrecut aici în ultimele trei zile? Cum a putut medicul-șef să-și piardă empatia latentă, tihnită? Tata căuta înnebunit o strategie salvatoare cu ajutorul căreia să creeze o breșă în perseverența lui Lindholm. Calea oficială! Pe aceea n-a încercat-o încă. Apucând clanța, s-a întors către doctor.

— Vă rog, domnule medic-șef, să-mi dați asta în scris!

— Ei, Miklós, relația dintre noi…

Tata avea un aer tăcut, amenințător.

— Nu mă interesează relația dintre noi. Vă rog să-mi dați în scris! În trei exemplare. Vreau să le trimit instanțelor superioare!

Lindholm a sărit și el în picioare. Și-a pierdut cumpătul, urla.

— Vă duceți la naiba!

— Nu la naiba, ci la Consulatul Ungariei mă duc! Dumneavoastră îmi restricționați drepturile! Dumneavoastră sunteți obligat să vă dați acordul pentru vizita unei rude! Vreau hotărârea dumneavoastră în scris!

Nimeni, niciodată nu mai vorbise cu Lindholm în așa hal. A ezitat, pentru o clipă interminabilă l-a privit pe tata în ochi apoi, pe un ton cumpănit, a spus doar atât:

— Vă rog să părăsiți camera!

Tata s-a întors și a trântit ușa în urma lui.

În timp ce traversa coridorul, în mod surprinzător, a început să analizeze cu sânge rece cele întâmplate. Despre ce e vorba de fapt? Un medic îi îngrădește libertatea. Asta-i un argument bun, de efect și-n mare parte este adevărat. Pe de altă parte, această țară l-a primit. Îl îngrijește. Lindholm e liber să afirme că îi îngrădește libertatea din interese medicale. Dar la asta el ar putea să răspundă că Crucea Roșie Internațională e cea care-l plătește pe luntraș. Deci, până la urmă, el nu față de LOTTA trebuia să aibă recunoștință și să se simtă îndatorat. Dacă de exemplu ar vrea să petreacă Crăciunul într-un bar de noapte din Stockholm, cine ar putea să-l oprească să facă asta?

S-a încurcat. Ce este el de fapt aici? Pacient? Refugiat? Disident? Un oaspete temporar? Statutul, da, ar trebui să i se definească statutul! Dar cine să-l definească? Guvernul Suediei? Consulatul Ungariei? Spitalul? Lindholm?

Departe, în spatele lui, s-a deschis ușa, medicul-șef s-a năpustit pe coridor și a strigat după tata:

— Întoarceți-vă aici! Să discutăm!

Dar tatălui meu nici prin cap nu-i trecea să se certe cu el.

Draga mea, neasemuita mea Lili! Sunt atât de al naibii de supărat și de deznădăjduit! Dar nu mă las, voi găsi eu o soluție!

*

După-amiază, în cantină aproape că se căsca de plictiseală. Asta era singura încăpere comună a taberei din Berga. Fetele nu prea aveau de unde alege. Fie leneveau pe paturile din barăci, fie se plimbau prin vântul tăios, fie stăteau în hambarul ticsit de mese și așteptau cina.

În această după-amiază, Lili a hotărât să-și încerce norocul cu cartea lui Bebel. Tata a făcut aluzii la asta în mai multe scrisori, și trecuseră deja două luni de când îi trimisese exemplarul cu coperți necartonate. Lili punea cu grijă la păstrare cartea în diferite locuri, ca să n-o vadă tot timpul. Coperta nu era prea atrăgătoare. Pe ea era desenat chipul unei femei. Femeia se uita curajoasă, cu o privire intransigentă la

cititor, cu pupilele dilatate, ochii măriți, de parcă ar fi suferit de boala lui Basedow, iar părul ei lung era răscolit de vânt.

Lili a citit timp de zece minute. Era din ce în ce mai nervoasă. Pe pagina a patra a cuprins-o un acces de furie, a închis cartea cu zgomot și a aruncat-o în cel mai îndepărtat colț al sălii.

— Așa ceva nu se poate citi!

Sára împletea un pulover din lâna de la tata, vopsită într-o culoare oribilă.

— Ce spuneai că nu suporți?

— Pe Bebel! Mă enervează până și titlul! Cum poate cineva să dea un asemenea titlu? *Femeia și socialismul*! Dar conținutul e și mai și!

Sára a pus jos împletitura, s-a dus până în colț, a ridicat cartea și a scuturat-o de praf.

A adus-o înapoi la masa unde stătea Lili și i-a întins-o.

— E cam seacă, într-adevăr. Dar pe măsură ce înaintezi…

— Nu vreau să înaintez! Mă plictisește! Prefer să nu mai citesc niciodată nimic! Mă plictisește, înțelegi?!

— Deși ai putea să înveți multe din ea. Dacă nu despre altceva, măcar despre felul în care gândește Miklós.

Lili a împins cartea la o parte, de parcă ar fi fost contagioasă.

— Știu cum gândește. Cartea asta e de necitit.

Sára a suspinat, a continuat să împletească.

> *Dragul meu Miklós, în curând îți voi trimite înapoi cartea lui Bebel. Din păcate, condițiile și atmosfera de aici nu sunt de așa natură, încât eu să am răbdare să citesc o asemenea carte.*

Prin ferestrele prăfuite, enorme ale cantinei se strecura o lumină cenușie. Prin una dintre ele Judit Gold trăgea cu ochiul ca să verifice dacă Lili și Sára erau acolo, împreună. Chiar și așa, când se contrau, păreau atât de apropiate! Judit Gold s-a simțit de multe ori în plus în preajma lor, dar niciodată n-a izbit-o atât de tare în piept propria singurătate. De acum, așa va fi mereu? Ea niciodată nu va avea pe nimeni? Bine, n-o să apară niciun bărbat, asta a reușit să accepte. Dar n-o să aibă nici prietenă? Una adevărată, pentru toată viața, eternă?! Ea va fi mereu cea nevoită să se acomodeze? Să se umilească pentru o mângâiere? Să fie recunoscătoare pentru o vorbă bună, un sfat, un alint? Cine se crede Lili Reich?!

S-a întors de la fereastră, a pornit în grabă spre una dintre bărăci. Dormitorul lor fusese amenajat pentru douăsprezece persoane, cu paturi de metal. Dulapurile de metal erau în hol. Judit a intrat, a deschis unul dintre dulapuri cu cheia și a luat

valiza. Acea valiză galbenă, cu închizătoare din aramă, îi fusese trimisă în august, plină ochi cu conserve de pește, de vărul ei din Boston, singura rudă rămasă în viață. Șprotul, macroul, heringul l-au mâncat sau l-au împărțit altora. Câteodată, scotea valiza din dulap, o mângâia, își închipuia cum se va plimba cu ea pe strada principală din Debrețin, unde locuise înainte de război. Dar poate că nu se va întoarce în Debrețin. Pe cine mai cunoaște acolo? Poate că se va stabili aici, în Suedia. Își va găsi de lucru, un soț și un cămin. Chiar așa, un soț! Cine știe? Câteodată, soarta se îndură de cei perseverenți.

Era singură în baracă. Dintr-unul din buzunarele laterale ale valizei galbene a scos un portmoneu. O ascunsese în acest portmoneu. Acum a scos-o și a strâns-o în palmă. Nu putea să-și explice de ce a ascuns-o. Chiar așa: de ce a păstrat-o? Puteau să o găsească oricând asupra ei. Deși nu se temea cu adevărat de asta. Cine ar îndrăzni să-i umble prin valiză? Doar dacă… Dacă nu cumva cei doi tipi cu fețe dubioase erau porniți să elucideze misterul! Cine știe? Poate că era mai bine să scape de ea.

Fâșia de material aproape că îi ardea palma. Stofa mițoasă și scumpă pe care o tăiase cu atâta voluptate în fâșii, într-o noapte, la Eksjö. Avea toate motivele s-o facă. Nimeni nu poate s-o judece pentru asta! Nimeni de pe lumea asta!

Judit Gold a fugit la baie și a zăvorât ușa. A mai adulmecat o dată, în semn de rămas-bun, bucățica de stofă, apoi a aruncat-o în vasul de toaletă. A suspinat, apoi a tras de lanț. Apa s-a prăvălit cu un clocot sfârâitor.

Paisprezece

Lindholm a avut parte de mai multe nopți nedormite până să se hotărască s-o sune pe Lili. I-a împărtășit Mártei îndoielile pe care le avea. Asistenta-șefă a fost afectată profund de rătăcirea tatălui meu în pădurile din împrejurimile taberei. Și ea era de părere că firele se încâlciseră și că o discuție lămuritoare era binevenită. Lindholm a rugat-o pe Márta să fie de față în calitate de observator neutru și să-i atragă atenția măcar cu un gest, în caz că el depășea măsura.

După ce a parcurs etapele obligatorii, a trecut rapid la lucrurile esențiale.

— Pe de o parte, evadarea lui Miklós a fost ceva natural. Pe de altă parte…

În cabina portarului din tabăra de la Berga, Lili ținea receptorul lipit de ureche. De data asta, era singură. Spera să o sune tata. Fericită, a traversat în fugă jumătate de tabără și a avut nevoie de ceva timp, după ce a auzit vocea lui Lindholm, pentru ca bătăile sălbatice ale inimii să i se potolească. Și-ar fi dorit ca medicul-șef să treacă în sfârșit la adevăratul motiv pentru care o sunase.

— … pe de altă parte?

— Pe de altă parte însă a fost o înfruntare. Îl tratez de cinci luni, dragă Lili. Niciodată, înțelegeți, niciodată nu și-a înfruntat boala. Înfruntarea trebuie să o înțelegeți în sens literal. Urmează să spun un lucru crud, dragă Lili, sunteți pregătită?

— Sunt pregătită pentru orice. Și pentru nimic, domnule medic-șef. Dar spuneți-mi.

Lindholm, care stătea în fotoliul său confortabil de piele, a inspirat adânc.

— Miklós urmează să privească moartea în ochi. De când îl tratez, am fost nevoiți să-i drenăm plămânii de patru ori. Putem să-i ținem boala sub control, însă n-o putem vindeca. El, dintr-un eroism prost înțeles, a respins până acum diagnosticul. Este în faza de negare, așa se spune în termeni de specialitate. Mai sunteți la telefon, Lili?

— Da, sunt.

— Acum, că s-a rătăcit, conștient de ceea ce face, în pădure, a fost prima oară după cinci luni când a lăsat ca realitatea să pătrundă în turnul de fildeș pe care și l-a construit. Am ajuns la o cotitură importantă. Dragă Lili, mai sunteți?

— Sunt.

— Se așteaptă apariția unor efecte traumatice. Inconsolabile. Aș vrea să mă ajutați cu asta, Lili. Hrănirea dorințelor absurde

ale lui Miklós nu este o soluție. Mai sunteți, dragă Lili?

— Sunt.

— Această căsătorie, pe care a plănuit-o cu dumneavoastră… nu numai că este o imposibilitate, o nesăbuință, ci, din acest moment, este chiar dăunătoare! Miklós nu mai e în stare să țină laolaltă teritoriile realității și ale imaginației. Știți ce reprezintă de fapt pentru Miklós, din punct de vedere simbolic, această rătăcire?

— Ce reprezintă simbolic?

— Un semnal de alarmă. A fost tras pentru mine, medicul lui, și pentru dumneavoastră, dragă Lili, care îl iubiți.

— Ce așteptări aveți de ia mine?

— Ar trebui să puneți punct comediei. Cu sinceritate. Cu dragoste. Cu sensibilitate.

În timpul discuției, Lili stătea sprijinită de perete în cabina portarului. Acum s-a desprins de perete.

— Fiți atent la mine, domnule medic-șef. Eu vă respect competențele medicale. Experiența vastă. Rezultatele atinse pe plan mondial în știința medicinei. Pilulele, aparatele röntgen, siropurile de tuse, seringile. Respect toate astea! Dar vă implor să ne lăsați în pace! Lăsați-ne să visăm cu ochii deschiși! Vă implor în genunchi să ne dați voie să nu ne pese de știință! Vă implor și mă rog dumneavoastră, domnule medic-șef, lăsați-ne să ne însănătoșim! Mai sunteți la telefon?

Între timp, Lindholm i-a făcut semn Mártei să se apropie, astfel că acum ascultau împreună discursul pătimaș al lui Lili, care se auzea în receptor. A spus cu tristețe:

— Sunt.

*

Cu două zile înainte de Crăciunul lui 1945, tata a luat o hotărâre disperată. L-a convins pe Harry să încerce să ajungă în Berga fără permisiune și fără bani. A despicat firul în patru și, până la urmă, a renunțat la calea oficială. L-ar fi așteptat o luptă neclară, interminabilă, prin meandrele unui sistem legislativ necunoscut. Asta îi dicta credința, dar instinctele îi șopteau altceva.

Până la Berga trebuia să schimbe de trei ori trenul. Asta însemna trei trenuri, trei controlori. El și Harry aveau papagal. Pe deasupra, era vorba de doi oameni bolnavi, îmbrăcați sărăcăcios. Nu exista persoană oficială căreia să nu i se facă milă de ei. Trebuia să-și încerce norocul.

În după-amiaza zilei de Crăciun, au trecut de recepție, s-au dus pe jos până în oraș, la gară, și s-au urcat într-un tren care tocmai pleca.

Ce părere ai, draga mea Lili? Crezi că ar putea să apară textul în următorul număr din Via Svecia?

„Ne-am logodit.” Doar atât. Și numele noastre.

Dragul meu Miklós, să o înștiințezi și pe mama! Cum o să faci rost de bani?! l-ai scris deja cunoștinței tale, domnului episcop?

Au eșuat încă de la prima încercare. Controlorul i-a privit cu uimire și a spus de două ori:

— Biletele, vă rog.

Tata i-a zâmbit binevoitor.

— Nu avem. N-am avut bani. Suntem pacienți unguri, din Avesta.

Controlorul n-a fost deloc impresionat de acest lucru. I-a dat jos la următoarea oprire și a raportat imediat cazul șefului de gară.

Erau la doar șaptesprezece kilometri de Avesta. Cineva a decis ca acei doi fugari să fie transportați înapoi în tabără cu autobuzul. Pe această linie nu mai aveau nevoie de bilete.

Între timp, la Avesta a fost întrunit un comitet distins, care să-l pedepsească pe tata pentru comportamentul său neobedient.

Draga mea, neasemuita mea Lili! A trecut o jumătate de oră de când ne-au expulzat în toiul unei mari zarve. A fost un scandal atât de aprins, încât nici nu pot să ti-l descriu.

Lindholm i-a făcut din nou radiografii tatei. A doua zi, l-a chemat să le evalueze. Tata s-a așezat și, cu ochii închiși, și-a început jocul de zaruri cu destinul, legănându-se pe picioarele scaunului. Și-a lăsat greutatea corpului pe picioarele din spate ale scaunului, iar picioarele din față s-au ridicat în aer. Acum nu trebuia decât să se concentreze, să-și țină echilibrul, să împingă din ce în ce mai sus centrul de greutate. Dacă reușea să se mențină așa timp de, să zicem, cinci secunde, atunci însemna că s-a vindecat. Definitiv.

În tot acest timp, discuta cu Lindholm despre consecințele evadării sale. În acea zi, medicul-șef era blând, înțelegător.

— Ați făcut-o de oaie, Miklós. Directorul taberei și curatorul sunt mânioși.

Tata se împingea din ce în ce mai în spate, mai sus cu scaunul.

— Ce pot să facă?

— Să vă transfere.

— Unde?

— Se pare că în Högbo. Un sat din nord. Opinia mea de expert nu face doi bani.

— De ce? Pentru că am încercat să ajung la verișoara mea?

— Pentru tulburarea ordinii publice. Pentru evadare. Nu uitați, e a doua oară într-un interval scurt de timp când dispăreți. Dar vreau să știți: eu nu vă condamn. De fapt, vă înțeleg. Dumneavoastră sunteți probabil de părere că e totuna.

Tata se apropia cu scaunul de punctul culminant. O să cadă sau nu o să cadă cu scaunul? Asta-i întrebarea. A trecut la subiect:

— Ieri ce ați văzut când v-ați uitat la plămânii mei?

— Nu pot să vă dau o veste bună, cu toate că aș vrea. Toate radiografiile recente, ca și cea de acum atestă faptul că plămânii dumneavoastră…

Buf! Tata a trântit furios de podea picioarele din față ale scaunului. A ridicat privirea spre medicul-șef.

— Am să mă vindec!

Când picioarele scaunului s-au izbit de podea, Lindholm a tresărit. Evita privirea tatei. S-a ridicat în picioare, și-a întins mâna.

— Sunteți un tip ciudat, Miklós. Naiv și obsedat, în același timp. Un încăpățânat și un nebun adorabil. Am ajuns să vă simpatizez. Îmi pare rău că va trebui să ne luăm rămas-bun.

*

Pe tata nu l-a afectat deloc izgonirea lui din Avesta. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să caute pe hartă noul său cămin, Högbo. Îl deranja însă faptul că acum va fi și mai departe de Berga. S-a dus până la cabinetul asistentelor.

— Aș dori să mai împrumut o dată valiza dumneavoastră.

Márta, șoricelul Mickey, a venit fără o vorbă la tata, s-a ridicat pe vârfuri și l-a pupat pe obraz. Mai târziu l-a atenționat.

— Să nu uitați să vă luați medicamentele dimineața. Și lăsați-vă de fumat. Promiteți-mi. Facem o învoială?

Și-au dat mâna.

După-amiază, tata s-a apucat să-și facă bagajele. A hotărât să arunce tot ce e în plus și să-și îndese viața atât de încercată în valiză. Hainele nu ocupau mult loc, dar avea nenumărate cărți, notițe, ziare. Și la urmă, scrisorile!, plicurile din acea cutie uriașă de carton.

Tata acorda o semnificație simbolică faptului că l-au dat afară din tabără. Acum va arunca în sfârșit tot lestul care îl trăgea în jos. Se pregătea de mult pentru asta, dar, dintr-un motiv sau altul, nu reușise să se mobilizeze. A luat cutia, și a scos din ea un pachet gros, legat cu o panglică de mătase. Astea erau scrisorile de la Lili. Pe celelalte, adunate în ultimele cinci luni, printre care și scrisorile de la Klára Köves, relatările naive ale unei fete de șaisprezece ani din Nyírbátor, jelaniile a

două femei divorțate din Transilvania și tot restul, le-a strâns în brațe, apoi a pornit cu pachetul spre baie. Adevărul e că, atunci când s-a întors din Eksjö, coresponda cu încă alte opt fete. La începutul lui decembrie, îi scrisese fiecăreia că acum era un logodnic fericit și că era îndrăgostit până peste cap. Două dintre ele l-au felicitat.

Tata a cărat la dușuri grămada de scrisori și le-a aprins pe toate. În timp ce se uita la rândurile care se ofileau, devenind scrum, a observat în sinea lui cu maliţiozitate că dăduse foc, cu această ocazie, și acelui cavaler grafoman care fusese odată.

Atunci a auzit sunetul viorii.

A așteptat să ardă toate scrisorile și s-a întors agale în baracă.

În mijlocul încăperii stătea Harry, urcat pe o masă, și cânta. *Internaționala.*

Apoi, dintr-odată, au apărut și băieții. Unii dintre ei de sub pat, alții din spatele dulapului, iară alții de după ușă – așa plănuiseră. Au apărut de niciunde zece oameni – ca la un spectacol de teatru.

Sculați, voi oropsiți ai vieții,
Voi, osândiți la foame, sus!
Să fiarbă-n inimi răzvrătirea,
Să-nceapă al lumii vechi apus!
Sfârșiți odată cu trecutul negru,
Sculați, popor de osândiți!
Azi nu sunteți nimic în lume,
Luptați ca totul voi să fiți!

Toți prietenii tatei cântau. Laci, Jóska, Adi, Miklós Farkas, Jakobovits, Litzman. Iar Harry cânta la vioară, cu o expresie nevinovată pe față.

...astăzi am fost transferat la Högbo, fiind considerat un tip indisciplinat, un instigator care tulbură ordinea publică. Zece prieteni de-ai mei au declarat că nu vor rămâne nicio clipă aici fără mine. Laci, Harry și Jakobovits vor să vină cu mine…

Băieții au pornit spre ieșire și l-au tras și pe tata după ei. Au luat-o cântând spre clădirea principală. În față mergea Harry cu vioara, urmat de restul trupei.

Zeci de medici, asistente și funcționari au ieșit pe coridoare. Acum era laolaltă întreaga armată care se ocupa de bolile lor. Și-au făcut apariția nenumărate fețe pe care tata nu le văzuse niciodată. Mulți dintre cei prezenți nu auziseră în viața lor acest cântec mobilizator, simbolic, mai ales în limba maghiară.

Dar felul în care mărșăluiau cei zece tineri, la braț, mândri nevoie mare, zbierând, era cu adevărat glorios.

Miklós, sunt mâhnită că am cauzat un necaz atât de mare prin faptul că am vrut să ne revedem…

Draga mea Lili, te iubesc atât de mult, atât de tare, încât fiecare minut petrecut cu tine a însemnat o viață pentru mine! Știi, mi se strică toată buna dispoziție când mă gândesc că ne despart câteva luni bune de posibilitatea dea fi împreună pentru totdeauna.

*

În biroul auster, directoarea i-a făcut semn lui Lili să se așeze. Era o femeie cu față osoasă și purta ochelari; Lili ar fi putut să bage mâna în foc că nu zâmbise niciodată. În fața ei, pe masă, era o cutie.

— Dragă Lili, mă bucur să vă văd. Tocmai am vorbit cu domnul Björkman – a arătat înspre telefon. M-a rugat să-l sun imediat ce sosește pachetul.

Directoarea a împins cu delicatețe cutia de carton spre Lili.

— Ea dumneavoastră. Deschideți-o liniștită.

Lili a desfăcut nodul de la sfoară, a rupt capacul cutiei. A scos tot conținutul cutiei pe masă: două tablete de ciocolată, câteva mere și pere, o pereche de ciorapi de nailon și o Biblie. Directoarea s-a lăsat pe spate, mulțumită.

— Domnul Björkman m-a rugat să vă fac rost de o familie aici, în Berga.

Lili a răsfoit Biblia. A observat dezamăgită că era în suedeză, deci nu va putea citi din ea nici măcar un cuvânt.

— Văd că purtați cadoul primit de la familia Björkman…

Lili și-a dus mâna la cruciulița de argint pe care o purta la gât.

— Da.

— Domnul Björkman m-a rugat să vă transmit: vă îmbrățișează, se roagă pentru dumneavoastră. Sunt bucuroși că v-ați găsit mama. Ce-ați zice dacă la sfârșitul săptămânii v-aș trimite la o familie catolică foarte onorabilă?

Lili simțea că a venit momentul. Plănuise de la bun început să nu facă jocuri tactice, să nu complice lucrurile, voia să atace femeia frontal, ca o divizie de cavalerie.

— Eu sunt îndrăgostită!

Femeia din fața ei era uimită.

— Cum vine asta?

— Ajutați-mă, vă rog! M-am îndrăgostit de un băiat care tocmai a fost transferat din Avesta în Högbo. Aș vrea să-l

vizitez. E musai!

Până la urmă, a spus-o. O privea cât putea ea de rugătoare pe directoare. Femeia și-a scos ochelarii și și-a șters lentilele cu o batistă. Probabil că avea o miopie avansată, căci clipea orbește.

— E vorba de unul dintre cei doi bărbați unguri care au evadat săptămâna trecută din Avesta?

Asta sunase dușmănos. Lili ar fi vrut să-i ofere o explicație.

— Da, dar nu au făcut-o neîntemeiat…

Femeia a intervenit.

— … sunt complet împotriva unor asemenea lucruri. Și-a pus din nou ochelarii și a privit-o pe Lili cu asprime. Fata repeta cu încăpățânare:

— Îl iubesc! Și el pe mine! Vrem să ne căsătorim! Directoarea era mirată. Asta era ceva nou, demn de luat în considerare.

— Cum v-ați cunoscut?

— Prin scrisori! Corespondăm din septembrie.

— V-ați văzut vreodată?

— L-am vizitat o dată la Eksjö. Am petrecut trei zile împreună! O să fiu soția lui.

Directoarea a tras Biblia în fața ei și a început să o răsfoiască. Era clar că trage de timp. Când a ridicat într-un târziu privirea, în ochii ei se citea o asemenea tristețe, încât lui Lili aproape că i s-a făcut milă de ea.

— Asta-i o glumă. După patru luni de corespondență vreți să vă legați destinul de un om care vă este complet străin?! Vă credeam mai serioasă!

Lili și-a dat seama că nu va reuși s-o convingă pe femeia asta. A mai încercat o dată.

— Dumneavoastră sunteți căsătorită?

— Ce legătură are?

Femeia a închis Biblia cu zgomot, uitându-se la propriile-i degete urâte și noduroase.

— Am avut odată un logodnic. Totul s-a terminat cu o dureroasă dezamăgire. O dezamăgire dureroasă din care am avut de învățat.

Cincisprezece

Locuința din Stockholm a rabinului Emil Kronheim nu era tocmai primitoare. Exista însă un argument istoric care pleda în favoarea ei: aceleași mobile masive și întunecate îl serviseră și pe străbunicul, bunicul și tatăl rabinului. Probabil că și perdelele de brocart aveau mai bine de o sută de ani; subțiate și decolorate, acopereau încă ferestrele înalte. Rabinul se simțea în deplină siguranță aici, nici prin cap nu-i trecea să zugrăvească sau să se mute.

În bucătărie, vasele nespălate stăteau grămadă. Pe doamna Kronheim n-o mai deranja de mult timp mirosul de hering care îl izbea pe vizitator ca un atac cu iperită. De fiecare dată însă, rabinul așeza o farfurie curată sub heringii lui, și acesta era adesea un motiv de ceartă.

Doamna Kronheim stătea în bucătărie și contempla neputincioasă farfuriile uleioase împrăștiate peste tot. Ce să facă cu ele?

Rabinul a strigat-o din cameră.

— Ascultă aici! „Acum Lili vrea să nege și faptul că e evreică. Mai nou, prietena mea plănuiește să se convertească împreună cu băiatul acela care a prins-o în mreje cu scrisorile lui! Băiatul e grav bolnav de tuberculoză! Pe deasupra afirmă – eu cred că minte – că ar cunoaște nu știu ce episcop din Stockholm. Vă implor, rabi, faceți ceva!”

Rabinul stătea la masă, citea fragmente din scrisoare și, între timp, fără să se uite, mai lua câte un hering din farfurie și-l înghițea.

Doamna Kronheim i-a strigat înapoi din bucătărie:

— Cine a scris-o?

Rabinul constată uimit că zeama sărată în care fuseseră marinați heringii lui desena figuri mistice, tainice pe fața de masă.

— O domnișoară mustăcioasă, cu fața rotundă ca luna, o anume… Aruncă o privire spre plic, pe care se vedeau de asemenea petele lăsate de hering. O anume Judit Gold.

Doamna Kronheim s-a gândit că mai devreme sau mai târziu va trebui să spele vasele. Nu se bucura deloc.

— O cunoști?

— Da. Am vizitat-o o dată la Eksjö, cu multe luni în urmă. Am avut o discuție despre muște.

— Bănuiesc că iar e vorba de vreo pildă.

Rabinul făcu să dispară un hering. Plescăia.

— E plină de bunăvoință și de sentimentalism. Și e dispusă să plângă.

Doamna Kronheim a suspinat.

— Cine?

— Judit Gold asta. Dar știi ce se ascunde în adânc, în spatele sentimentelor?

Femeia s-a ridicat, a început să strângă farfuriile și să le pună furioasă într-un lighean.

— O să-mi spui tu. Tu ești atât de deștept!

Rabinul a fluturat scrisoarea.

— Tristețe și o confuzie bolnăvicioasă. Asta se ascunde. E deja a treia scrisoare de la ea. Își denunță prietena din nou și din nou. Și cu siguranță, nu doar la mine.

*

Pe tata și pe prietenii lui loiali i-au transferat în Högbo, un mic orășel din nordul Suediei, într-o pensiune cu două etaje. Au fost întâmpinați de un bărbat la costum, cu capul mare, un anume Erik, care-și zicea curator și care le-a citit regulamentul. În afară de faptul că cele trei mese ale zilei aveau un orar stabilit cu strictețe, aproape că nu li se cerea nimic. Într-o săptămână, a trebuit să se ducă la un control în Sandviken. Tata avea acuta senzație că totul era o pierdere de timp.

Când au urcat la etaj să se instaleze în camerele lor, moralul le-a scăzut și mai mult. Cei douăzeci de oameni fuseseră cazați în trei încăperi; înghesuiseră șapte paturi în camerele destinate sfârșitului de săptămână petrecut în familie. Dulapurile fuseseră scoase pe coridor. Erik îi supraveghea din ușă cum își împart dezamăgiți paturile între ei și cum, stând cu valizele în brațe, amână momentul despachetării. Curatorul le-a mai atras atenția că nu aveau voie să fumeze în camere, apoi a plecat.

> *Stăm șapte inși într-o gaură de șoarece. Laci, Harry, Jóska, Litzman, Jakobovits, Miklós Farkas, ungurul care s-a întors din America și cu mine. Deocamdată nu avem nici dulap, nici masă. Din fericire avem încălzire centrală. Paturile însă! Un sac de paie și o pernă cum am avut ultima oară la orfelinat.*

Tata și-a ales patul de lângă fereastră. Nu s-a lăsat învins de proasta dispoziție generală. A început să fluiere și a scos din cufăr fotografia pe care o făcuse împreună cu Lili la Eksjö. A așezat-o pe pervaz, sprijinită de geam, cu gândul că dimineață, când se va trezi, primul lucru care îi va atrage privirea va fi zâmbetul lui Lili.

*

În după-amiaza primei zile, a luat autobuzul spre oraș împreună cu Harry ca să caute magazinul de bijuterii.

Curatorul le-a atras de la bun început atenția că proprietarul era un bătrânel cu gărgăuni în cap. Deasupra ușii de la intrarea în magazin era un clopot de aramă, care suna ori de câte ori intra cineva. Harry își adusese vioara în toc.

Contrar așteptărilor lor, bijutierul era binevoitor. Un domn din cap până în picioare, cu păr cărunt și cravată lila. Tata venise cu o strategie exersată, gândită în amănunt.

— Aș dori două verighete.

Bijutierul zâmbi.

— Știți cumva măsurile?

Tata scoase din buzunar un cerculeț de metal. Îl rupsese de la o perdea pe vremea când se afla încă la Eksjö. Se potrivea perfect pe degetul lui Lili.

— Asta e a miresei mele. De cealaltă voi avea nevoie eu.

Bătrânelul drăguț a luat cercul de metal, a estimat mărimea, a întins mâna în spate și a deschis unul dintre sertarele dulapului din perete. A căutat prin el câteva clipe, apoi a ridicat ceva în aer.

— Iată!

În mână ținea un inel de aur. A scos un șubler de sub tejghea, a comparat inelul cu cercul de metal. A dat din cap. A băgat inelul în buzunar și l-a privit cu viclenie pe tata.

— Vă rog să întindeți mâna.

A apucat mâna tatei și a estimat grosimea inelarului. Mormăia. A deschis un alt sertar și a ales fără ezitare un alt inel. I l-a înmânat.

— Vă rog să-l probați.

Tata a tras inelul pe deget. Se potrivea de minune.

> *Nu-mi place aurul, întotdeauna m-am gândit cu câte intenții străine, rele și înjositoare s-a impregnat. Dar pe inelele acestea două le voi iubi, din moment ce leagă curgerea sângelui tău de al meu…*

Tata a schimbat o privire rapidă cu Harry. Ajunseseră la runda decisivă. A întrebat:

— Cât costă?

Bătrânul a rămas pe gânduri. Ca și cum și el ar fi reflectat la cât de impregnate cu intenții rele sunt aceste mici obiecte. Apoi a spus:

— Două sute patruzeci de coroane. Împreună.

Tata nici n-a clipit.

— Vă rog, eu locuiesc într-o pensiune din Högbo, care este o tabără medicală, dacă nu știați.

Bătrânul și-a aranjat cravata. A dat curtenitor din cap.

— Am auzit ceva.

— Aș vrea să vă destăinui un lucru. Eu mi-am asumat acum o sarcină importantă.

Bijutierul a zâmbit prietenos.

— O! O sarcină! Minunat!

— O muncă pentru care voi fi plătit. E un ajutor lunar. Socotesc că în decurs de patru luni voi reuși să strâng suma. Cele două sute patruzeci de coroane.

Tata nu se lăsa. În acea zi, înainte de prânz, când mica colonie maghiară și-a evaluat situația cu valizele în poală, băieții au hotărât să-l aleagă pe tata drept reprezentantul lor comun. Tata a jurat că era gata să lupte pentru ei. Băieții, inclusiv polonezii și grecii, au decis, exclamând la unison, că vor reține în fiecare lună o mică parte din banii lor de buzunar. Această sumă era menită să fie salariul lui tata.

Bătrânelul era vizibil impresionat. Cu toate astea, nu voia să renunțe chiar așa de ușor la inelele lui.

— În primul rând, aș vrea să vă felicit. Poate fi începutul unei frumoase cariere. Dar eu i-am făcut mamei o promisiune sfântă. Când încă eram tânăr, poate cu prea mare ușurință, l-am promis mamei – știți, domnule, noi suntem o dinastie veche de două sute de ani – că nu o să dăm niciodată pe credit, indiferent de circumstanță. Poate credeți că sunt un om zgârcit. Dar promisiunea făcută unei mame obligă, trebuie să admiteți acest lucru.

Tata, care se gândise de la bun început la un plan de rezervă, dădea din cap cu putere.

— Eu sunt ungur. Aș vrea să vă uitați în ochii mei. Nu-i așa că nu credeți despre mine că aș fi un escroc?

Bijutierul făcu un mic pas în spate.

— Nici vorbă! Pe escroci îi miros de la kilometri distanță, domnule. Dumneavoastră, o pot spune cu îndrăzneală, nu vă încadrați în această categorie de oameni.

Venise momentul. Sub tejghea, tata i-a tras lui Harry un șut. Harry a suspinat și a pus tocul viorii pe tejghea. Cu o expresie dărâmată, a scos instrumentul și i l-a întins bătrânului. Tata a vorbit încet, articulat, credea că așa are efect.

— Ei bine, am luat în considerare faptul că dumneavoastră nu aveți cum să acordați credit unui necunoscut. M-am gândit că, până strâng banii necesari din salariul meu, vă voi lăsa ca zălog acest instrument. Valoarea acestei viori este de minimum patru sute de coroane. Aș vrea să o acceptați.

Bătrânul a luat o lupă și a examinat cu atenție vioara. Instrumentul îi fusese dăruit lui Harry de către cei din orchestra suedeză în vară, atunci când unul dintre ziarele suedeze scrisese că pe insula Gotland era îngrijit un violonist tânăr care avusese un destin tragic. Valora mult peste patru

sute de coroane. Mama bătrânului n-ar fi găsit nimic de obiectat la astfel de tranzacții.

*

Rabinul Kronheim s-a dat jos din autobuzul de cursă lungă. Picioarele i-au amorțit de la drumul lung. Era al naibii de frig și, pe lângă asta, începuse din nou să ningă. S-a interesat unde e tabăra femeilor, apoi și-a strâns înfrigurat paltonul pe trup și a pornit.

*

În decurs de numai câteva zile, tatei i s-a ivit ocazia să demonstreze că era în stare să facă față noii sale funcții în orice fel de condiții.

Stăteau cu toții în sala de mese sărăcăcioasă a pensiunii: cei zece unguri, grecii, polonezii și românii. Nu se auzea nimic în afară de zgomotul cadențat al lingurilor lovite de masă la unison. Băieții au izbit hotărâți, furioși, cu lingurile în masă până când Erik, curatorul cu cap mare, a venit alergând în sala de mese.

— Ce s-a întâmplat, domnilor? — a întrebat îngrijorat și a încercat să-și facă auzită vocea în mijlocul tărăboiului.

Deodată, toată lumea a lăsat jos lingura. Tata a luat o furculiță în mână și s-a ridicat în picioare.

> *Închipuie-p, draga mea Lili, ce gentleman am devenit! Am devenit reprezentantul pensiunii – asta implică ceva muncă, dar salariul este de șaptezeci și cinci de coroane…*

Tata a luat în vârful furculiței o bucată de cartof din farfurie și a ridicat-o în aer.

— Cartofii ăștia sunt stricați!

Erik se lăsa fâstâcit de pe un picior pe altul. Apoi, pentru că toată lumea îl privea și pentru că ar fi vrut să acționeze conform rolului său de curator, s-a dus la tata să miroasă cartoful. S-a străduit să nu strâmbe din nas.

— Are miros de pește. Ce are?

Tata ținea cartoful înfipt în vârful furculiței, ca pe o probă a crimei.

— E stricat. Și ieri avea ceva dubios. Dar acum e clar. E stricat.

Băiatul grec, care nu-și dădea jos căciula tricotată nici măcar noaptea, a sărit în picioare și i-a strigat în grecește:

— O să le scriu celor de la Crucea Roșie Internațională!

Tata l-a admonestat cu blândețe.

— Stai jos, Theo! Asta e treaba mea.

A arătat politicos spre scaunul aflat lângă el.

— Luați loc printre noi.

Erik ezita. Tata a tras scaunul în spate.

— Aș vrea să gustați.

Curatorul s-a așezat circumspect pe marginea scaunului. Harry îi aducea deja farfuria și tacâmurile. Tata a eliberat cartoful din furculiță și l-a așezat în mijlocul farfuriei goale.

— Vă rog. Poftă bună!

Erik a privit speriat în jur. Nu exista clemență. A mușcat din cartof. Tata s-a așezat lângă el, privindu-l cu indiferență cum mestecă și înghite. Curatorul a încercat să fie glumeț.

— Are un pic gust de rechin. Ador rechinul. E de-a dreptul gustos.

Fără să i se poată citi vreun sentiment pe chip, tata a luat cu furculița o altă bucată de cartof și a pus-o pe farfuria lui Erik.

— Da? Păi, dacă e gustos, mâncați, domnule curator. Mâncați liniștit!

Erik, neavând ce să facă, a dat gata și al doilea cartof. Pe acesta l-a înghițit mai greu decât pe primul, dar l-a înghițit.

— Credeți-mă, cartofii ăștia nu au nimic. Absolut nimic.

— Nu au? Atunci, vă rog, consumați.

Tata a prins viteză. A înfipt alte bucăți de cartof în vârful furculiței și le-a așezat pe rând pe farfurie. A construit o moviliță pe cinste din cartofi. Între timp, băieții s-au ridicat și s-au strâns în jurul lor.

> *...draga mea, neasemuita mea Lili, închipuie-ți, brusc, curatorul a devenit alb ca varul, dar se vede că a fost stegar, pentru că, chiar și la sfârșit, continua să susțină curajos că sunt comestibili.*

Erik se gândea că ar fi bine să scape cât mai repede de tot circul. Înfuleca.

— E comestibil. Nu e rău. E foarte bun.

Dar simțea deja o puternică senzație de vomă, era nevoit să bea apă încontinuu în timp ce mânca. Se lupta eroic cu porția aceea mărinimoasă. După ce a reușit să înghită cu greutate și ultimul cartof, s-a ridicat în picioare și s-a prins de marginea mesei ca să nu cadă. Tata l-a apucat de umăr, încercând să-l întoarcă spre el.

— Știți foarte bine și dumneavoastră că UNRRA plătește până și ultima coajă de cartof! Ați face bine să nu-i mai priviți pe cei din lagăr ca pe niște cerșetori care sunt datori să vă sărute mâinile pentru cartofii cu sare!

Băieții au început să aplaude. Asta așteptau de la tata, această voce – până la urmă, de-asta îl plăteau.

Erik a râgâit și și-a dus mâna la burtă.

— Dumneavoastră înțelegeți greșit situația.

A căzut. Simțea o durere de stomac atât de cruntă, încât și-a înfipt unghiile în podea ca nu cumva să înceapă să plângă.

Șaisprezece

La Berga, în cantină, prânzul comun a fost organizat prin unirea meselor astfel încât să formeze trei rânduri lungi. Pe lângă cele două fete de la bucătărie care serveau masa, locuitorii taberei alegeau în fiecare săptămână câte trei ajutoare. Chiar și așa, dura o oră și jumătate ca să fie servite cele o sută șaizeci de fete.

Emil Kronheim a fost condus în cantină de directoare, femeia care nu zâmbea niciodată. Rabinul se obișnuise cu regimul rigid, milităresc al acestor tabere, dar priveliștea îl descuraja de fiecare dată. Tot ce o rugase pe directoare a fost să-i asigure o încăpere separată în apropiere.

Judit Gold stătea departe de ușă, dar parcă ar fi simțit ceva. Dintr-odată, nici ea nu știa de ce, s-a uitat în direcția intrării. Și iată, ușa s-a deschis și a apărut rabinul! Lui Judit Gold i s-a făcut rău, au trecut-o toate apele. A încercat să se concentreze la mâncare. S-a autosugestionat să-și concentreze atenția doar la lingura care se scufunda în lichidul roșu.

Directoarea venea spre ele. Era deja în fața lor. Judit Gold aproape că și-a băgat capul în farfuria cu supă. Directoarea a șoptit cordial.

— A venit cineva în vizită.

Judit Gold a ridicat capul. I se părea ciudat că nimeni nu-i aude bătăile inimii, care semănau cu bătăile de clopot.

Lili s-a ridicat de pe scaun.

— La mine?

— Din Stockholm. Rabinul Kronheim. Ar dori să vorbească cu dumneavoastră.

— Un rabin?! Din Stockholm?! Acum?

— Se grăbește. Vrea să se întoarcă cu trenul de la ora două.

Lili a privit peste capete spre Emil Kronheim, care aștepta în capătul sălii. Rabinul a dat prietenos din cap.

Lângă hambar se afla o sală mai mică, care făcea legătura cu cantina printr-o fereastră. Mai demult, probabil că pe aici erau predate farfuriile. Dacă se îndrepta puțin, Judit putea să-i vadă. Simțea un impuls irepresibil de a privi din când în când spre fereastră. A văzut cum cei doi fac cunoștință, apoi se așază. Mâna lui Judit Gold tremura – mai bine lăsa lingura jos. Era sigură că rabinul n-o va pârî. N-o va demasca. Totuși, nici ea nu înțelegea de ce, a cuprins-o o mâhnire iritantă, mușcătoare.

În bufetul îngust de odinioară, rabinul și-a scos ceasul de buzunar și l-a pus pe masă, apoi l-a întors. Se bizuia pe faptul că ticăitul slab, uniform, va crea atmosfera necesară. Asta au ascultat o vreme, pentru că nici Lili nu avea de gând să spargă

tăcerea. Când rabinului Kronheim i s-a părut că s-a creat efectul necesar, fără de care discuțiile cu caracter confesiv nu fac doi bani, s-a aplecat înainte și s-a uitat adânc în ochii lui Lili.

— Tu l-ai pierdut pe Dumnezeu.

Ceasul de buzunar țârâia.

Lili nu a întrebat de unde are acest bărbat curajul să-i pătrundă în creier. S-a mirat că nu e mirată de acest lucru.

— Nu. Dumnezeu e cel care m-a pierdut.

— Nu e demn de tine să te agăți de astfel de nuanțe.

Lili a ridicat din umeri. Masa era acoperită cu o față de masă croșetată, se juca cu ea.

— De altfel, ce vă face să credeți asta?

Rabinul s-a lăsat pe spate, scaunul a scârțâit.

— Asta nu contează acum. Știu. Ai și cruce?

Lili a roșit. De unde știe? A pipăit plicul din buzunar, în care ținea crucea. O purtase o singură dată, când fusese la directoare să o implore în legătură cu vizita. Nu a ajutat-o.

— Am. Am o cruce. Am primit-o. E vreo problemă?

Kronheim s-a întristat.

— Nu pot să zic că dau pe dinafară de fericire.

Ceasul de buzunar măsura frumos, uniform, timpul.

— Fii atentă, Lili. Cei mai mulți dintre noi suntem plini de îndoieli. Mai mici, mai mari. Dar ăsta nu-i un motiv să întoarcem spatele.

Lili a izbit în masă, iar ceasul de buzunar a sărit ca o minge de cauciuc.

— Ați fost dumneavoastră acolo?! Ați călătorit dumneavoastră alături de ei?! Ați fost acolo cu ei în vagon?!

Lili șoptea, dar își încleștase pumnul, trupul i se încordase chiar și așa, stând jos. Kronheim a arătat spre cantină, spre cei aflați dincolo de fereastră.

— Nu vreau să te amăgesc spunându-ți că asta a fost o probă. Nu, n-aș îndrăzni să-ți spun asta după toate cele întâmplate. Dumnezeu te-a pierdut – în regulă. De fapt, nu e în regulă și eu mă judec cu el pentru asta. Mă judec, mă cert. Nici eu nu iert! Cum a putut să ne facă una ca asta? Cu tine! Cu ei!

Rabinul și-a băgat ceasul în buzunar, de-acum nu mai avea nevoie de el. A sărit în picioare, scaunul a căzut într-o parte. Nu-i păsa, a pornit. Erau patru pași de la un perete la celălalt. Mergea repede, gesticula vehement.

— Nu, nu există iertare pentru așa ceva. Eu îți spun asta, rabinul Emil Kronheim! Ba da! Ba da! Ba da, frații tăi au pierit cu milioanele! Au fost omorâți milioane, ca vitele la abator. Nu, până și cu vitele s-au purtat mai omenește decât cu coreligionarii noștri! Dar, Dumnezeule, milioanele astea nici

măcar nu s-au răcit încă! Nici măcar n-am terminat să ne rugăm pentru ei! Și tu ne părăsești deja?! Ne întorci deja spatele? Nu fi rezonabilă față de Dumnezeu, el nu o merită! Fii rezonabilă față de milioanele care au murit! Pe ei nu ai dreptul să-i renegi.

Judit Gold îl urmărea pe rabin din cantină cum străbătea camera și cum striga. Ce noroc avea că ea nu trebuia să fie acolo! Că ea nu trebuia să suporte decât zumzăitul pașnic al cantinei, clinchetul lingurilor, murmurul blând al fetelor. E adevărat, pofta de mâncare. Nici nu s-a atins de orezul cu carne pe care îl aduseseră adineauri. I se făcuse scârbă.

*

> *Dragul meu Miklós, azi a venit un rabin din Stockholm și mi-a ținut o predică din pricina rătăcirii noastre. Habar n-am de unde a putut să afle. Poate l-a informat episcopul tău?*

Pe tata, acest pasaj al scrisorii l-a îndemnat să acționeze rapid. A hotărât să rezolve problema convertirii prin varianta scurtă. A căutat în cartea de telefoane adresa și numărul celei mai apropiate parohii. A socotit că va fi cu atât mai puțin tămbălău cu cât oficiul este mai neînsemnat. Totuși, e mai ușor să convingi un preot de la țară decât pe un episcop din capitală. A stabilit totul prin telefon, apoi s-a dus cu autobuzul din Högbo în Gävle, aflat în apropiere.

În sat a găsit exact genul de biserică simplă, de lemn, la care spera în secret. Prin fereastra de deasupra balconului, soarele se revărsa într-o veselie. Preotul catolic era trecut deja de optzeci de ani și-i tremura încontinuu capul. Cu o zi înainte, tata fusese la biblioteca din Högbo și se pregătise temeinic. Calculele lui s-au adeverit perfect. Când a pomenit de *Congregationes religiosae* și a explicat că Lili și cu el vor să-și unească soarta pe vecie în această biserică, ochii bătrânului preot s-au umplut de lacrimi.

— De unde știți dumneavoastră de asemenea lucruri?

Tata nu s-a deranjat să-i răspundă. A continuat să explice mai departe pedant.

— … a cărei esență este tocmai aceea că eu și cu mireasa mea ne alăturăm credinței catolice nu printr-un jurământ solemn, ci printr-unul simplu, cu o durată determinată…

Preotului îi tremura acum și mâna. A scos o batistă și s-a șters la ochi.

— Sunt pur și simplu impresionat de zelul dumneavoastră.

Tata s-a ambalat, memoria lui vizuală nu l-a trădat nici de data asta, putea să citeze rând cu rând pasajele din literatura de specialitate care se potriveau în context.

— Eu așa știu, dar vă rog să mă corectați dacă greșesc, părinte, că acest jurământ simplu e unilateral, ceea ce înseamnă că doar pe cei care primesc, pe noi, pe mine și pe mireasa mea, ne leagă de ordin, însă nu leagă ordinul de cei care primesc. Însă jurământul solemn e bilateral, deci nu poate fi desfăcut nici de partea care primește, nici de către ordin!

— De unde știți atâtea lucruri?

— Noi suntem serioși în privința convertirii, părinte.

Bătrânul preot a prins putere, a sărit în picioare, a pornit în grabă spre sacristie, tata abia a reușit să-l urmeze. Preotul a scos o carte de mărimi impresionante cu coperți tari, apoi și-a înmuiat pana în călimară. Tata era vrăjit de faptul că folosea cerneală de culoare verde.

— Pe mine m-ați convins. Nu am nicio îndoială în legătură cu seriozitatea demersului dumneavoastră. Acum o să vă scriu aici datele personale. Dumneavoastră mă sunați ca să-mi comunicați când poate să vină mireasa dumneavoastră cu trenul din Berga. După ce stabilim data, o să înregistrez fastuosul botez fără să țin cont de rând. Vă pot spune un singur lucru: de-a lungul întregii mele cariere, nu am avut de-a face cu o strădanie atât de impresionantă.

*

În această perioadă, schimbul de scrisori dintre tata și Lili s-a intensificat. Câteodată schimbau și câte două scrisori pe zi. În seara zilei de 31 decembrie, tata a urcat în cameră, căci i se părea de neînchipuit să se îmbete cu băieții în sala de mese a pensiunii. A stat întins pe pat, cu fotografia lui Lili pe piept și a jurat că va rămâne în viață. A repetat asta în sinea lui până a adormit. Când, spre dimineață, Harry și ceilalți au intrat cu pași nesiguri în cameră, l-au găsit pe tata întins pe pat, îmbrăcat. Îi curgeau lacrimile în somn, iar de sub palmă se ițea fotografia lui Lili.

> *Dragostea mea, Lili,*
>
> *Blestemata asta de* Via Svecia! *Am comandat anunțai, le-am trimis textul cuvânt cu cuvânt. Când colo a apărut astfel, cu această fatală eroare tipografică! Mă și tem să ți-l trimit. Numele au fost inversate! Asta înseamnă că tu te-ai logodit cu mine!*

*

La Berga, seara de revelion a început cu Lili cântând la pian și cu Sára cântând din gură. Pregătiseră arii de operetă, iar succesul lor a fost atât de mare, încât a trebuit să repete *Péter Hajmási*[4] de trei ori. Restul serii s-a dovedit a fi mai trist. Pe scenă a cântat o orchestră de cameră formată din trei membri,

mulți au dansat, au plâns. Fiecărui participant îi revenea un litru de vin roșu, pe lângă cină.

La prânz, în timpul mesei, tot la tine m-am gândit, pentru că ne-au dat sos de roșii și știu că ție îți place foarte mult. Dragul meu copilaș, te iubesc atât de mult!

*

În prima zi a anului nou, băieții au făcut câte un jurământ. De când i se dăduse voie să se ridice din pat, adică începând din iulie, Jakobovits ascunsese câte o bucată de pâine în buzunar cu ocazia fiecărei mese. Știa că ceea ce face e o prostie. Știa că aici va fi pâine și a doua zi. Dar nevoia e mare stăpân. Ei bine, pe întâi ianuarie 1946 Păi Jakobovits a promis că de acum încolo n-o să-și mai umple buzunarele cu pâine. Harry a jurat că de-acum va seduce o fată doar dacă va simți că e îndrăgostit. Litzman a decis că va emigra în Israel. Tata a jurat că de cum va ajunge acasă va începe să învețe rusește.

Noi, dacă ne lăsăm imaginația să zboare, ne gândim la de toate, nu doar la dragoste în sine! Viitorul nostru ni-l închipuim laolaltă cu munca, vocația, comunitatea umană și slujirea societății!

În dimineața zilei de anul nou unguroaicele din Berga au cântat imnul.

Dragul meu Miklós, viața mea! Când te duci la Stockholm la dentist?

*

O săptămână mai târziu, tata s-a urcat în autobuzul ce mergea la Sandviken. De ani de zile nu se mai înregistraseră temperaturi atât de joase ca în acea iarnă. Erau minus douăzeci și unu de grade. Geamurile autobuzului fuseseră acoperite cu un blindaj gros de gheață – ca și cum mâini pricepute l-ar fi împachetat în staniol. Singur, tata era legănat de mersul autobuzului în strălucirea de argint.

Acasă aș vrea să lucrez la un ziar muncitoresc. Dacă asta nu merge, atunci voi căuta un alt loc de muncă. M-am săturat de burghezi.

În dimineața aceleiași zile, la Berga, Lili nu voia să se scoale. Nu reușea nicicum să se convingă. În jurul prânzului, Sára și Judit Gold au dat-o cu forța jos din pat. Au îmbrăcat-o

ca pe un bebeluș. Au făcut rost de undeva de o sanie, și-au așezat prietena pe ea și au tras-o cu schimbul pe drumul principal al taberei.

Dragul meu, neasemuitul meu Miklós! Niciodată, nici măcar pentru o clipă, n-am simțit așa un dor de casă ca acum. Mi-aș da zece ani din viață ca să pot zbura acasă!

Tata stătea în acel autobuz învelit în staniol asemenea unei bucăți de ciocolată uitată într-o cutie de bomboane. Motorul zumzăia silențios. Uitase de lumea de afară: înăuntru era o căldură plăcută, o lumină ca-n rai, iar autobuzul îl legăna încet. Tata palpă în buzunar un obiect subțire și ascuțit.

Bag mâna în buzunar și ce găsesc: un ruj „Mitzi 6. Carmin". Îl cumpărasem data trecută și am uitat să ți-l trimit. O să ți-l dau personal. Dar prima oară îl încercăm să vedem dacă e rezistent la sărutări. Bine?

Sania zbura împreună cu Lili cu tot. Acum Sára și Judit Gold trăgeau împreună frâiele. Voiau cu orice chip s-o consoleze pe Lili. Sperau ca goana prin aerul rece și curat să aibă un efect benefic asupra ei.

Am în fața mea scrisoarea ta, cred că o citesc a douăzecea oară. După fiecare lectură, descopăr lucruri noi în ea, și-n fiecare clipă simt cum fericirea mea crește nebunește.

Vai, cât de mult te iubesc!!!!!

Am avut un vis interesant, nu cred să mai fi avut vreunul atât de clar. Ajunsesem acasă.

La gară mă așteptau tata și mama. Tu nu erai cu mine! Eram singură!

În vis, Lili ajunsese în gara Keleti. Era potop de lume, dar nu se împingeau, nu se îngrămădeau. Stăteau nemișcați, cu sutele, cu ochii în pământ. Singurul lucru care se mișca în vis era locomotiva care intra fastuos pe peronul acoperit al gării. Treptat, fumul a acoperit mulțimea, apoi s-a ridicat, și-n lumina plumburie a zorilor, din tren au coborât oamenii. Fiecare căra câte o valiză grea. Cei care îi așteptau, mai multe sute, poate chiar câteva mii, continuau să stea nemișcați.

Lili avea o rochie roșie cu buline și o pălărie uriașă, cu boruri. I-a observat pe mama și pe tatăl ei în mulțimea nemișcată. A început să alerge, dar nu s-a apropiat de ei nici

măcar cu un milimetru. Asta era cu adevărat ciudat. Alerga atât de repede, încât i s-a uscat gura, abia mai putea să respire. Dar distanța rămânea aceeași. Nu puteau fi mai mult de zece metri. Lili distingea clar ochii triști și lipsiți de lumină ai mamei sale. Din fericire, tatăl ei râdea. Și-a întins brațele ca să-și îmbrățișeze fiica, dar Lili nu era în stare să ajungă la el.

*

Cabinetul de radiografie din Sandviken era o incintă minusculă, aparatul abia încăpea în el. La acea vreme, tata făcuse deja din aparatul röntgen dușmanul său personal. I se făcuseră atâtea radiografii, își lipise de atâtea ori umerii înguști de placa rece de sticlă, încât simțea o ură pătimașă ori de câte ori vedea unul.

A închis ochii, încercând să-și reprime repulsia.

Cu Irene Hammarströmm, doctorița, nu reușea să creeze nici pe departe o relație la fel de apropiată ca aceea cu Lindholm. Asta cu toate că Irene era înțelegătoare, tăcută și de o frumusețe translucidă. Întotdeauna îl privea cercetător pe tata, de parcă era pe cale să deslușească secretul suprem.

Acum stătea în fața ferestrei și ținea radiografia în lumină. Tata era ocupat cu jocul său obișnuit. Își plasă centrul de greutate pe picioarele din spate ale scaunului și se lăsă încet pe spate. Nu era atent la Irene Hammarströmm, împingând scaunul într-o poziție din ce în ce mai nesigură. Doctorița murmura în fața ferestrei.

— Aproape că nu-mi vine să cred.

Tata a ajuns în acel punct în care câteva miimi de milimetru sunt decisive. Dacă calculează greșit, va cădea ca o popică.

Irene Hammarströmm a pășit surescitată înspre masa ei și, dintr-o cutie, a scos o radiografie mai veche. A pășit înapoi la fereastră și a comparat cele două expuneri. Acum vorbea cu tata, care se împinsese doar foarte puțin mai în spate.

— Uitați, aceasta este radiografia din iunie. Aici pata are mărimea unei monede de cinci *öre*.

Acrobația lui tata ajunsese la punctul culminant. Pantoful i s-a îndepărtat de podea. Scaunul se ținea doar pe două picioare.

— Și aici e cea de azi. Abia se poate vedea cu ochiul liber. E o minune. Ce v-a spus medicul-șef Lindholm?

În acest moment, tata ajunsese la un hotar al fizicii. Mulțumită exercițiilor de până atunci, stătea pe scaun suspendat între cer și pământ, asemenea unui șoim pregătit să se năpustească asupra prăzii. Complet nemișcat.

— Că mai am șase luni de trăit.

— O afirmație cam severă, dar adevărată. Nici eu n-aș fi putut să vă spun altceva.

Numărul lui tata nu luase încă sfârșit.

— Ce vreți să spuneți cu asta?

— Acum, nu mai sunt atât de sigură. Văzând această ultimă radiografie.

— Ce arată?

— Aș vrea să vă încurajez. S-o țineți tot așa. Cum stați cu febra din zorii zilei?

Până aici a ținut, dar probabil că aceste cinci secunde stăteau sub imperiul minunilor. Tata a căzut pe spate cu scaun cu tot. Irene Hammarströmm a aruncat radiografiile și a sărit să-l ajute.

— Dumnezeule!

Tata s-a lovit destul de tare, dar zâmbea.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, doar că am făcut un pact cu mine însumi.

Văzând dinții urâți de viplă ai lui tata, Irene Hammarströmm s-a gândit că va scrie o cerere celor de la centrul regional, poate va reuși să-i convingă să-i repare dantura acestui tânăr simpatic, la un preț preferențial, dacă nu chiar gratis.

*

A fost o zi memorabilă.

Tata a ajuns la pensiune și a intrat în cameră, unde băieții îl așteptau în poziție de drepți. Tata nu putea să-și închipuie de unde ar fi putut să afle că el era pe cale să se însănătoșească. Dar pentru că fața fiecărui prieten de-al său radia de mândrie și de bucurie, bănuia că motivul nu putea fi decât acesta. S-a așezat pe pat și a așteptat.

Atunci băieții i-au dat drumul, cu gurile închise, zumzăind. Fredonau *Oda bucuriei,* de Beethoven.

Când misterul atmosferei ceremonioase a devenit deja insuportabil, când corul zumzăitor al *Simfoniei a IX-a* a atins apogeul, când tata s-a lăsat pe spate și a început să zboare cu ochii închiși, Harry a scos ziarul. L-a întins fără o vorbă deasupra capului tatei, ca pe un raport.

Pe pagină era poezia, cu litere negre. În limba suedeză. Pe a treia pagină a ziarului *Via Svecia* cu italice: *Till en liten svensk gosse – Către un băiat suedez.* Și deasupra, numele poetului, numele tatei.

Tata își scria fiecare poezie în minte. Zile, săptămâni la rând. Apoi, când simțea că e gata, nu trebuia decât s-o treacă pe hârtie.

Însă cu această poezie terminase în zece minute. Stătea pe vas, întins în hamac, molfăia prăjitura, simțea gustul zmeurei și al vaniliei. Se auzise sirena vasului. Se îndepărtase încet de țărm, femeile – detașamentul pe biciclete – stăteau, se uitau la vapor, nu se mișcau. Țara care urma să-l primească pentru o

perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp era acolo, la o aruncătură de băț. Tata simțea că această prăjitură primită în dar merita răsplătită. Avea să scrie o poezie pentru copiii suedezi. Ceva de drum, o povață, un sfat, iar răvășitoarea sa putere se trăgea din experiențele trăite de el în iad.

Tata rotea în gură prăjitura sfărâmicioasă, iar în sinea lui recita deja primele două versuri. „Tu încă nu știi, frățioare, ce-a săpat pe fruntea unui continent adâncă urmă.” Și-l vedea deja în fața ochilor pe cel căruia îi era dedicată poezia, pe acel băiețel blond în vârstă de șase ani care stă și se holbează la el cu ursul lui de jucărie strâns la piept. Copilul suedez.

Versurile curgeau, aproape că era mai greu să le țină minte decât să le compună. Înainte ca vasul să se întoarcă și să înceapă să brăzdeze cu viteză maximă largul mării, poezia luase deja ființă.

Tu încă nu știi, frățioare, ce-a săpat
pe fruntea unui continent adâncă urmă,
aici în nord ai văzut, în lumină stelară scăldat
un avion într-o noapte cu lună.

Ce-i alarma aeriană, bomba, nu ai aflat
cum e: să trăiești filmul –
necazul lumii în valuri ticăloase epoca n-a suflat
peste lumea copilăriei, n-a tulburat calmul.

Aici era centru de haine, cartelă de pâine,
dar uneori puteai să te joci, frățioare!
Dar colegul tău slab a murit ca un câine,
moartea a lăsat pe pâinea lui semne batjocoritoare.

Până vei crește și vei deveni bărbat,
amabil și zâmbitor, un blond uriaș,
aceste lacrimi se vor preface în aburi,
această epocă va fi trecut, îndepărtat miraj.

Să-ți aduci aminte de un băiețel palid
când te vei gândi la acele vremuri sângeroase —
jucăria lui era schija unei grenade,
iar protectorii lui, arme periculoase.

Dacă vei avea un băiat, frățioare, învață-l
că dreptatea nu-i o pușcă, nu-i un revolver,
iar suferința lumii nu e diminuată
de raza de acțiune a unui obuzier.

Și-n magazinul de jucării, frățioare, fiului tău
să nu-i cumperi soldăței, pe alba fîridă
să stea cuburi de lemn, ca încă de mic
să-nvețe să construiască, în loc să ucidă!

Harry l-a bătut pe umăr pe tata.

— Am decis să mă ocup de cariera ta. Cu permisiunea ta ulterioară, am trimis poezia unui ziar din Stockholm. I-am rugat s-o traducă. Le-am scris că ar fi bine ca traducătorul să nu fie vreun tocilar, pentru că această poezie a fost scrisă de un mare poet maghiar. Tu. Asta s-a întâmplat acum trei luni. Și a apărut în ediția de azi-dimineață! Am verificat traducerea. Nu e rea.

Ceilalți stăteau în continuare drepți și fredonau *Oda bucuriei.* Tata s-a ridicat din pat, l-a îmbrățișat pe Harry și, între timp, s-a concentrat din răsputeri să nu izbucnească în plâns. Asta nu i s-ar fi potrivit unui mare poet maghiar.

*

Era, într-adevăr, o zi hotărâtoare, iar acest lucru s-a confirmat înainte de miezul nopții.

Au bătut la ușă, tata era căutat la telefon de un bărbat. Tata dormea deja, l-a trezit zgomotul și au trecut câteva momente până și-a dat seama unde se află. S-a năpustit pe scări în pijamale, cu inima bătându-i tare, spre aparatul aflat la recepția pensiunii.

Vocea necunoscută l-a întrebat:

— V-am trezit?

— Nu-i nimic.

— Nu vă supărați. Sunt rabinul Kronheim din Stockholm. Vă caut în legătură cu un lucru important.

Lui tata îi era frig la picioare, își lipea tălpile de gambă.

— Vă ascult.

— Nu la telefon! Cum să credeți una ca asta?

— Îmi cer scuze.

— Fiți atent. Eu mâine-dimineață o să mă duc cu trenul la Sandviken. Am la dispoziție două ore, pe urmă mă întorc. Să ne întâlnim la jumătatea drumului.

— Dacă doriți, pot să trec prin oraș.

— Nu, nu! Insist să ne vedem la jumătatea distanței. Östanbyn vă convine?

Östanbyn era prima stație de autobuz în drum spre Sandviken. Tata fusese acolo de mai bine de zece ori.

— Și unde anume în Östanbyn?

— Coborâți din autobuz și mergeți mai departe spre Sandviken. La prima intersecție, faceți la dreapta și mergeți, mergeți până când ajungeți la un pod de lemn. Eu vă aștept acolo. Ați reținut?

Tata dădea din cap surprins.

— Vă pot ruga să-mi spuneți încă o dată numele, stimate domn?

— Emil Kronheim. Atunci, mâine-dimineață la zece, podul de lemn. Să nu întârziați!

Rabinul a întrerupt legătura. Condusese cu un asemenea elan discuția, încât tata și-a dat seama abia acum, când receptorul îi suna bâzâind în ureche, că nici măcar nu l-a întrebat despre ce vrea să vorbească cu el.

*

A doua zi dimineață, tata a coborât din autobuz la Östanbyn. A urmat instrucțiunile rabinului, a mers până la prima intersecție, apoi a făcut dreapta. A mers vreo douăzeci de minute în marș forțat, până când a ajuns la podul de lemn.

Îmbrăcat într-un palton negru, până la glezne, Emil Kronheim stătea apatic pe un bolovan, pe cealaltă parte a podului. Tata s-a mirat că există un om pe lumea asta care poate să stea fără să se agite în această întindere de gheață, ba mai mult, se comportă de parcă ar face un picnic pe malul lacului, în toiul verii.

— Cum e lumea? a strigat voios rabinul de pe partea cealaltă a podului.

Tata s-a oprit. Lumea nu numai că e bună, dar e de-a dreptul strălucitoare. Întrebarea era ce urmărea acel tip grotesc de pe malul celălalt.

— Rabi Kronheim?

— Cine altcineva? Cine e acel episcop catolic pe care i l-ai promis lui Lili? Pentru că dacă te refereai la episcopul din Stockholm, să știi că-l cunosc bine. E un om fermecător.

În clipa aceea, prin capul tatei a străfulgerat un pasaj despre rabin din scrisoarea lui Lili, în care acesta îi ținea lecții de educație morală. Desigur! Acel rabin este Kronheim! Acum părea să înțeleagă totul. Acum vine să-l dojenească și pe el. O, la naiba! Nu merita să facă un pelerinaj până în Östanbyn pentru asta.

— Nu mai avem nevoie de episcop.

— Pun pariu că ai găsit pe altcineva.

Podul de lemn trecea peste o vale, avea cel puțin treizeci de metri lungime. În jurul lor și sub ei stăteau de strajă brazi bătrâni, de sute de ani. Pe crengile lor înzăpezite tăcerea era încremenită în lumină. Strigătele lor erau singurele care perturbau frumusețea înălțătoare a peisajului.

— Ați câștigat, rabi. E un minunat domn bătrân din Gävle. El o să ne boteze.

Pe partea cealaltă a podului, Kronheim și-a îndesat mâna în părul ca sârma.

— Lili nu mai ține atât de mult la această prostie.

Tata a hotărât să-l înfrunte direct pe acest om. A trecut podul și a întins mâna către rabin.

— Mie mi-a scris cu totul altceva.

— Ce v-a scris?

— Că un rabin din Stockholm i-a ținut o predică. Nu se știe cum, nu se știe de unde, dar i-a mirosit intențiile. Ceva de genul ăsta.

— Mireasa ta, frumoasă ca un vis, nu avea cum să folosească asemenea expresii cinice. *A-i mirosi*... Eu nu sunt un câine de vânătoare!

— Apropo, rabi, cum ați aflat? Noi nu am vorbit cu nimeni despre asta.

Atunci, rabinul l-a apucat pe tata de braț. S-a dus cu el până la mijlocul podului, s-a sprijinit de balustradă și a privit în jur.

— Ai mai văzut vreodată ceva atât de măreț? La fel arăta și acum o sută de ani. Și acum o mie.

Valea de sub ei era într-adevăr de o frumusețe înfricoșătoare. Pădure de conifere până unde vezi cu ochii, presărată cu zahăr pudră. Tata simțea că venise timpul să învingă și ultimul obstacol.

— Uitați ce e, rabi. Înainte de război, aș fi considerat că un asemenea pas este o fugă. Dar acum e vorba de o decizie clară și independentă.

Kronheim nu se uita la tata. Aparent, părea să se fi pierdut cu totul în admirația naturii.

— Acest peisaj nu e stricat de nimic.

Tata a continuat ferm:

— Eu mă gândesc la soarta viitorului nostru copil. Și, pe deasupra, n-am fost niciodată religios. Sunt ateu, domnule, puteți să mă disprețuiți pentru asta. Vreau să știți: trecerea noastră la creștinism nu are nimic de-a face cu lașitatea.

Rabinul parcă nici n-ar fi auzit.

— E aici din timpuri imemoriale. Să zicem că au construit aici acest pod, ca belvedere. Dar și acesta e de lemn! Vezi tu aici vreun material străin? Fier, sticlă, cupru? Nu-i așa că nu vezi, fiule?

— Despre asta voiați să vorbiți cu mine, rabi? Despre podul de lemn din Östanbyn?

— Printre altele.

Tata se săturase de parabole. Oricum avusese remușcări și reușise să le învingă, iar acum apare acest om cu părul ca sârma și îi vorbește despre frumusețea neatinsă a peisajului.

Înțelegea, înțelegea foarte bine! Mii de ani, auzi la el! Dacă Lili vrea să se convertească, atunci el va înlătura din drum

toate îngrijorările și anxietățile, orice îndoială aflată în străfundul sufletului.

S-a înclinat.

— Mă bucur că ne-am întâlnit, rabi Kronheim. Hotărârea noastră este definitivă. Nu există om care să ne poată face să ne răzgândim. La revedere.

A pornit, cu pași răsunători. La capătul podului de lemn a întors privirea. Ca și cum exact la asta s-ar fi așteptat, Emil Kronheim a scos o scrisoare din buzunarul paltonului și a fluturat-o.

— Mă urăsc pentru asta, a strigat, dar, așa cum spun și scripturile… Poate că scripturile nici nu pomenesc așa ceva. În definitiv, aș vrea să închei o afacere murdară cu tine, fiule.

Tata clipea prostește.

— Haide, vino să vezi ce-i asta!

Rabinul rotea scrisoarea. Făcea cu mâna. Tata s-a întors, fără niciun chef.

— Am scris această cerere, e atât de emoționantă că nu rămâne nimeni cu ochii uscați. O semnezi și o duc chiar astăzi la Stockholm. O să-i constrâng să-și dea acordul, nu te teme. Cu o singură condiție: eu aș vrea să fiu acela care vă cunună în sinagoga din Stockholm. Sub *huppah,* desigur. Hainele, cheltuielile pentru ceremonie și masa de după cununie vor fi plătite de mine. După toate astea, LOTTA ar putea să vă facă o favoare. Datoria ei este să ofere o cameră separată cuplurilor proaspăt căsătorite, să spunem la Berga.

Tata s-a uitat la cerere. Era scrisă în limba suedeză. Din câte putea înțelege, era un exemplar redactat frumușel, către sediul din Stockholm al Crucii Roșii Internaționale.

— Ei nu se ocupă cu astfel de cazuri.

— Cum să nu? O să fie mândri. Își vor scoate pieptul în față. O vor folosi. Vor scrie un articol în ziar, pornind de la ea. Până la urmă, e vorba de doi tineri aflați și sub patronajul lor, reîntorși din moarte, care vor face un legământ pentru o nouă viață. Apropo, ce spune medicul?

— Despre ce?

— Despre TBC-ul tău.

— Știți și asta?

— E de datoria mea să cercetez lucrurile. De asta sunt plătit.

— Sunt mai bine. Caverna se închide.

— Slavă Domnului!

Kronheim l-a îmbrățișat pe tata și, între timp, i-a șoptit la ureche.

— Batem palma?

Tata s-a înmuiat. În sinea lui, începuse deja să compună o scrisoare către Lili, în care îi explica faptul că un om matur,

mai ales dacă e socialist, nu se încurcă în chestiuni religioase.

Șaptesprezece

Evenimentele au început să se succeadă rapid. Așa cum a promis, rabinul a făcut rost cu o viteză fulgerătoare de toate aprobările. N-au trecut nici două luni și Lili s-a trezit, împreună cu tata, în Mosaiska församlingen, sub *huppah.* Kronheim a plătit închirierea hainelor, rochia de tafta albă a lui Lili și smochingul lui tata. A organizat o recepție care să aibă loc după nuntă. Regele Suediei Gustav al V-lea le-a trimis o telegramă entuziastă celor doi tineri îndrăgostiți care supraviețuiseră lagărului de concentrare și care acum își vor jura dragoste eternă.

Înainte de nuntă, în februarie, tata suferise săptămâni de-a rândul într-un scaun dentar, deoarece Kronheim insistase să-și schimbe dinții de viplă cu unii de porțelan.

— Cred că nu e prea plăcut ca o fată să te sărute, fiule. Am vorbit despre asta cu enoriașii. Au decis în unanimitate să strângă banii pentru dentist. Au strâns șase sute de coroane în trei zile. Am căutat un specialist de primă mână, iată adresa.

*

Emil Kronheim ar fi putut să-și frece mulțumit mâinile. Îi reușise totul de minune. Însă mantia satisfacției sale a fost pătată de o vizită, chiar înainte de ceremonie, la începutul lui martie.

A început cu două țârâituri prelungi. Emil Kronheim, de ce să negăm, înfuleca heringi, citea o revistă umoristică americană și râdea zgomotos. Soția a fost cea care i-a dat drumul vizitatoarei în casă și a fost atât de șocată de aspectul răvășit al acesteia, încât a condus-o pe fată, așa cum era, în palton, cușmă și galoși din care picura noroiul, în camera cea mare. Fără să ridice privirea, rabinul a scos din lichidul sărat o bucățică de pește.

Doamna Kronheim s-a abținut și nu l-a lovit peste mână, doar a șuierat printre dinți:

— Pe tine te caută.

Rabinul a sărit încurcat de la masă, și-a șters degetele de pantaloni. Doamna Kronheim nu s-a putut abține să nu ofteze:

— Pantalonii! Dumnezeule!

Fulgii de zăpadă de pe mustăcioara lui Judit Gold încă nu se topiseră. Era ca un Moș Nicolae în varianta feminină. Kronheim i-a oferit un loc.

— O, corespondenta mea hărnicuță! Te rog, Judit.

Judit Gold s-a așezat, fără să-și fi descheiat paltonul.

Doamna Kronheim s-a retras discret în bucătărie.

— V-am văzut la Berga, rabi. Vă mulțumesc că nu m-ați trădat.

Kronheim a împins farfuria cu heringi înaintea fetei.

— Niște heringi marinați?

— Nu-mi plac.

— Cum se poate să nu-ți placă heringii marinați? Sunt plini de vitamine. Sunt plini de viață. De ce v-aș fi trădat? Vă sunt recunoscător, dragă Judit, m-ați prevenit în ultimul moment.

Zăpada continua să picure din bocancii lui Judit Gold.

— Nu, abia acum a sosit ultima clipă!

— Dumnezeule mare, de asta ați călătorit până la Stockholm?

Judit Gold a apucat mâna rabinului.

— Trebuie s-o salvăm pe Lili.

— Trebuie s-o salvăm? De cine? De la ce?

— De la căsătorie! Închipuiți-vă, prietena mea vrea să se mărite!

Kronheim ar fi vrut să-și elibereze mâna din cea a lui Judit Gold, dar fata îl ținea strâns.

— Dragostea e un lucru minunat. Iar căsătoria e pecetea care o sfințește.

— Dar cel care vrea s-o ia de soție e un impostor. Un escroc sentimental!

— Măi să fie! Cu asta nu-i de glumit. De unde știți, Judit? Doamna Kronheim a intrat în încăpere, a adus biscuiți și ceai. Rabinul detesta dulciurile.

— Mâncați, beți. Relaxați-vă. Dacă nu vă supărați, eu mă voi limita la heringi.

Judit Gold nici nu s-a uitat la biscuiții cu vanilie, la ceai. Nici nu și-a dat seama că între mobilele butucănoase soba de teracotă dogorea de căldură. Nici măcar nu și-a slăbit fularul de la gât.

— Ascultați-mă, rabi. Nu știți totul, vă rog, ascultați-mă! Imaginați-vă un bărbat care face rost de numele și adresele fetelor îngrijite în taberele de reabilitare suedeze!

— Îmi imaginez.

— Acum imaginați-vă că bărbatul se așază și scrie câte o scrisoare fiecăreia în parte! Mă urmăriți? Fiecăreia, pe rând!

Rabinul a înghițit un hering.

— Văd în fața mea un tip perseverent.

— Fiecare scrisoare e la fel! Același text mieros. De parcă scrisorile ar fi fost trase la indigo! Bărbatul se duce la poștă și trimite toate scrisorile. Îl vedeți în fața dumneavoastră, rabi?

— O! Asta e o inepție. De unde știți?

Judit Gold se uita cu o expresie triumfătoare la rabin. Asta era momentul ei. Scoase din geantă o scrisoare mototolită,

decolorată.

— Iată! Am primit și eu una, în septembrie anul trecut! Doar că mie nici prin cap nu mi-a trecut să răspund, eu am înțeles schema! Ce părere aveți de asta? Lili a primit aceeași scrisoare! Am văzut-o, am și citit-o. Doar adresarea era diferită. Puteți să investigați! Puteți să verificați!

Rabinul Kronheim a netezit scrisoarea și a studiat-o în amănunt.

> *Dragă Judit, probabil că v-ați obișnuit deja ca necunoscuții să vi se adreseze dacă vă aud vorbind în maghiară – sub pretextul că și ei sunt unguri. Încet-încet vom deveni de-a dreptul prost-crescuți.*
>
> *Eu, de exemplu, am folosit adresarea informată pe motiv că suntem compatrioți. Nu știu dacă mă știți din Debrețin – eu, atâta timp cât patria nu m-a „chemat" la muncă forțată, am lucrat pentru* Ziarul Independent, *iar tata avea o librărie în palatul episcopal.*

Rabinul a clătinat din cap. Într-adevăr, nu e ceva ce se întâmplă în fiecare zi.

Judit Gold era pe punctul de a izbucni în plâns.

— Iar prietena mea vrea să-și lege barca vieții de acest impostor!

Rabinul și-a plasat în gură visător încă un hering.

— Barca vieții… Ce poetic. Își leagă barca vieții.

*

Cu mai bine de cincizeci de ani mai târziu, când am interogat-o pe mama, născută Lili Reich, dacă își mai aduce aminte de primul moment, întâiul și-ntâiul când a decis că va răspunde scrisorii lui tata, a scotocit îndelung printre amintirile ei îngropate.

— Nu-mi amintesc exact momentul. Știi, în septembrie, când salvarea mă dusese din Smålandsstenar în Eksjö și trecuseră deja două săptămâni de când eram țintuită de pat, deasupra patului meu au apărut dintr-odată Sára și Judit Gold. Aduseseră cu ele din Smålandsstenar o parte din lucrurile mele personale. Printre ele și scrisoarea tatălui tău. Judit Gold s-a așezat pe marginea patului meu și a început să mă îndemne să-i răspund bietului băiat. Cât de multe speranțe trebuie să-și fi pus în asta acel sărman gazetar bolnav din Debrețin! Apoi, Sára și Judit Gold au plecat, iar eu am rămas în pat, îmi interziseseră chiar și să mă duc până la baie. Stăteam întinsă, mă plictiseam, scrisoarea tatălui tău zăcea acolo. Două sau trei zile mai târziu le-am cerut asistentelor hârtie și un creion.

*

În iunie 1946, Lili și tata au fost repartizați în al doilea transport împreună cu alți unguri care intenționau să se repatrieze. I-au transportat cu avionul din Stockholm la Praga și, în aceeași zi, i-au urcat într-un tren cu destinația Budapesta.

Așteptau neliniștiți, ținându-se de mână în compartimentul aglomerat, lipsit de aer. Imediat ce au trecut granița, tata s-a ridicat cu un zâmbet plin de regret și s-a furișat în baia micuță, exotică în murdăria ei. A zăvorât ușa. Continua să poarte la el termometrul în tocul său elegant de metal. Trenul se deplasa fără grabă, cu zgâlțâiri ample pe calea ferată reabilitată de curând. Tata și-a băgat termometrul în gură, a închis ochii și s-a agățat de clanța ușii. A încercat să numere până la o sută treizeci, în țăcănitul ritmic al roților. Când a ajuns la nouăzeci și șapte, a ridicat privirea.

Din oglinda ciobită, spartă a veceului îl privea un bărbat slab care purta un sacou mai mare cu câteva numere, nebărbierit și cu ochelari, strângând în gură un termometru. S-a aplecat spre imaginea reflectată de oglindă. Asta va vedea de acum încolo? Pe tipul ăsta cu privire lașă, dependent de termometru?

A hotărât. Și-a smuls termometrul din gură și, fără să verifice până unde a urcat mercurul, l-a aruncat în vasul de toaletă. A zvârlit după el și tocul de metal, apoi a tras apa mânios, de două ori la rând.

În acea seară de iunie, la ora nouă, se strânsese la gară o mulțime imensă, ceea ce era neobișnuit, deoarece trenul acesta nu figura în mersul trenurilor, iar sosirea lui nu fusese anunțată la radio. Vestea se răspândise prin viu grai. Bunica, de exemplu, auzise din întâmplare în tramvaiul șase, când vocea unei femei cu broboadă a răsunat în întreaga garnitură, în traficul intens al după-amiezii. Și ei urma să-i vină fata acasă, după nouăsprezece luni de absență.

Lili avea o rochie cu buline, care stătea să plesnească pe ea. În lunile de primăvară începuse să se îngrașe, la ultima măsurătoare din Suedia avusese șaptezeci de kilograme și jumătate. De pe tata, care își luase la revedere de la Suedia având cincizeci și trei de kilograme, pantalonii stăteau să cadă.

Călătoreau în ultimul vagon. Tata a fost cel care a coborât primul pe treptele vagonului, cu cele două valize. Bunica a alergat la Lili, s-au îmbrățișat strâns minute în șir, fără o vorbă. Apoi, bunica l-a îmbrățișat și pe tata, care nu era așteptat de nimeni. Abia mai târziu avea să se vadă cu tovarășii lui, dar fără prea mult entuziasm.

Bunica încă mai spera că soțul ei, tatăl lui Lili, bunicul, se va întoarce. Realitatea era însă că pe drumul de întoarcere din tabăra de la Mauthausen negustorul de valize Sándor Reich s-a

năpustit într-un depozit de alimente, unde a mâncat cârnați afumați și slănină. În acea noapte, a fost dus la spital. A murit două zile mai târziu, din cauza ocluziei intestinale.

La gară, aerul serii era înăbușit și prăfos. Lili, bunica și tata, studiindu-se unul pe celălalt emoționați, băteau pasul pe loc în mulțimea care forfotea copleșită de eveniment.

Eu aveam să mai aștept în tăcere, nerăbdător, încă doi ani.

Încheiere

Tata și cu mama au corespondat timp de șase luni, din septembrie 1945 până în februarie 1946, înainte să se căsătorească la Stockholm. Timp de cincizeci de ani, n-am știut nimic despre existența scrisorilor. Apoi, în 1998, după moartea tatălui meu, mama mi-a întins, aproape ca pe ceva neimportant, două legături groscioare de scrisori, legate cu o panglică de culoarea albăstrelelor, respectiv una stacojie. Am văzut speranță și nesiguranță în ochii ei.

Bineînțeles că nu cunoșteam istoria relației lor. Nu în detaliu, nu în adevărata ei profunzime; doar așa, la nivel de anecdotă. „Scrisorile tatălui tău m-au cucerit" – așa vorbea mama despre acea întâmplare îndepărtată, și pe fața ei apărea instantaneu acea grimasă adorabilă. A adus vorba și de Suedia, acea lume îndepărtată, de ceață și gheață, din partea de sus a hărții. Polul-Nord, secrete, stranietate… Ca și cum începuturile ar fi fost umbrite de o pată rușinoasă.

Dar scrisorile existau, le păstraseră cu ei timp de cincizeci de ani fără să le scoată la lumină, fără să evoce fraze din ele, fără să vorbească despre ele. În primul rând asta trebuia să înțeleg: această suspendare, acest trecut închis într-o cutie elegantă, pe care n-aveai voie să o deschizi.

Pe tata nu mai aveam cum să-l întreb, dar pe mama puteam s-o interoghez cu perseverență și tact. De cele mai multe ori, răspundea prin a ridica din umeri: „A fost demult. Știi cât de pudibond era tatăl tău. Voiam să uităm".

Ce?! De ce?! De ce au lăsat să piară această dragoste minunată prin piedicile pe care le-au avut de depășit, înălțătoare prin stângăciile ei, care strălucește și după jumătate de secol printre rânduri? Dacă relația părinților mei a avut momente de criză – și de ce n-ar fi avut, fiecare căsnicie abundă de astfel de momente –, de ce nu au rupt niciodată, ca să se apere, ca să-și regăsească forțele, panglica de mătase care ocrotea teancul de scrisori? Sau să ne permitem o abordare mai sentimentală: în relația dintre mama și tata, care a durat cincizeci și doi de ani, nu a existat nici măcar o secundă în care timpul să se fi oprit? În care prin cameră să fi trecut îngerii? În care unul dintre ei, din pură nostalgie, să fi scos pachetul ascuns în spatele cărților, proba felului în care s-au cunoscut și a dragostei lor?

Sigur că știu răspunsul: un astfel de moment nu a existat.

*

Într-una dintre scrisori, tata scrisese că plănuiește să scrie un roman. Voia să evoce acel drum cu trenul, *Marea călătorie,*

groaza colectivă trăită până au ajuns în lagăr, acea operă pe care Jorge Semprún a scris-o mai târziu în locul lui.

De ce nu s-a apucat niciodată?

Bănuiesc care e răspunsul la această întrebare. Tata a ajuns acasă în iunie 1946, din familia lui supraviețuise doar sora lui, casa părinților lui fusese bombardată, trecutul lui se evaporase. În schimb, viitorul lua forma dorințelor sale. A devenit jurnalist, a început să lucreze pentru ziare de stânga. Apoi, la începutul anilor cincizeci, și-a găsit dintr-odată biroul scos pe coridor.

Nu știu exact când și-a pierdut tata credința. Probabil că în timpul procesului Rajk, această credință trebuie să fi primit o lovitură zdravănă, iar în 1956 părinții mei erau preocupați în primul rând de ideea de a deveni disidenți.

Țin minte, tata stătea disperat în bucătăria duhnind de mirosul caracteristic al cearșafurilor fierte și i-a șuierat mamei printre dinți: „Vrei ca toată viața mea de acum încolo să spăl vase? Asta vrei?”

Au rămas.

Tata a câștigat un renume bun ca jurnalist pe politică externă în timpul epocii Kádár. A fost fondatorul unui ziar săptămânal exigent, *Magyarország,* și redactorul-șef adjunct al acestuia. Romanul, drumul cu marfarul, nu l-a mai scris și s-a lăsat și de scris poezii.

Convingerea mea este că idealul, credința care atinsese proporții aproape religioase și acceptarea resemnată de mai târziu au anulat, au măcinat scriitorul din el. Mie, acest lucru îmi demonstrează că talentul în sine nu e suficient. Avem nevoie și de împrejurări favorabile.

În schimb, scrisorile le-au păstrat într-un fel de delir conștiincios, le mutau din adâncul unui dulap în adâncul altui dulap. Și asta e ceea ce contează cu adevărat. Le-au păstrat până când, în urma hotărârii mamei și a consimțământului tatei, venit din lumea de dincolo, acestea au ajuns, în sfârșit, la mine.

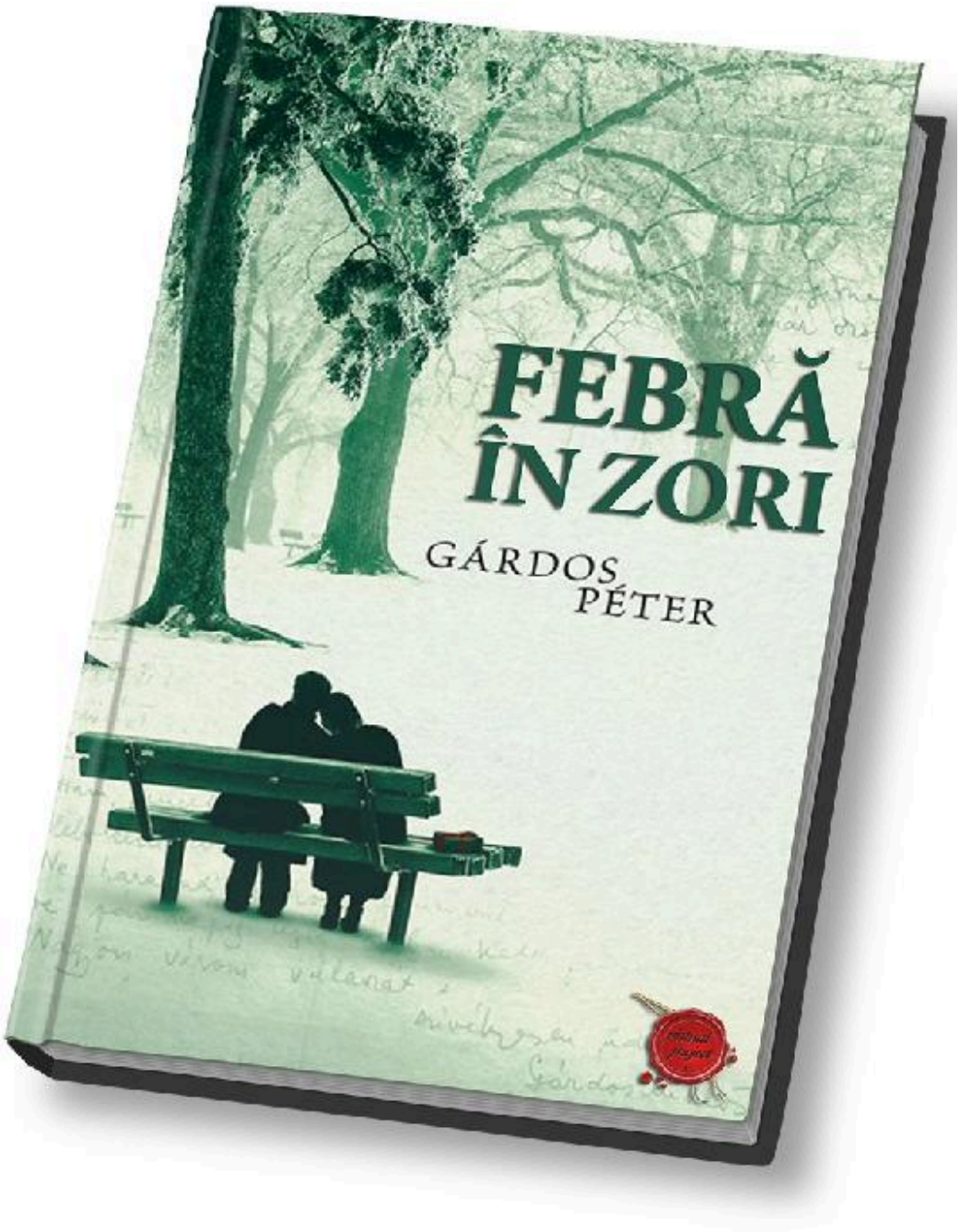
FEBRĂ
ÎN ZORI
GÁRDOS
PÉTER

virtual-project.eu

[1] În lb. maghiară, mackó = ursuleț. (N.t.).

[2] Se referă la membrii Partidului Crucilor cu Săgeți (maghiară – Nyilaskeresztes sau Nyilas Keresztes Párt), care au guvernat Ungaria între 16 octombrie 1944 și 28 martie 1945. Acest partid era unul pronazist și antisemit. (N.t.).

[3] Cântec popular unguresc. (N.t.).

[4] Cântec din celebra operetă *Csárdáskirálynő (Prințesa ceardaşului),* compusă de Imre Kálmán în 1915. (N.t.).

Table of Contents

Unu
Doi
Trei
Patru
Cinci
Șase
Șapte
Opt
Nouă
Zece
Unsprezece
Doisprezece
Treisprezece
Paisprezece
Cincisprezece
Șaisprezece
Șaptesprezece
Încheiere

Table of Contents

Unu
Doi
Trei
Patru
Cinci
Șase
Șapte
Opt
Nouă
Zece
Unsprezece
Doisprezece
Treisprezece
Paisprezece
Cincisprezece
Șaisprezece
Șaptesprezece
Încheiere

Table of Contents

Unu	3
Doi	9
Trei	18
Patru	31
Cinci	38
Șase	46
Șapte	55
Opt	64
Nouă	75
Zece	84
Unsprezece	94
Doisprezece	102
Treisprezece	107
Paisprezece	113
Cincisprezece	120
Șaisprezece	127
Șaptesprezece	141
Încheiere	146